وەزارەتی رۆشنبیری
بەڕێوەبەرێتیی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی
زنجیرە (٥٤٦)

کوردو قەیرانەکانی عیراق

ئەنوەر حسێن

سلێمانی ٢٠٠٧

کوردو قەیرانەکانی عیراق

بابەت: رامیاری

نووسینی: ئەنوەر حسێن (أ.بازگر)

نەخشەسازی: مەهدی ئەحمەد

سەرپەرشتیاری چاپ: حسێن محێدین

چاپ: چاپی یەکەم سلێمانی (٢٠٠٧)- چاپخانەی روون

تیراژ: ٥٠٠ دانە

ژمارەی سپاردنی(١٠٥٥)ی ساڵی ٢٠٠٧ی وەزارەتی رۆشنبیری دراوەتێ

ناونیشان
بەڕێوەبەرێتیی چاپ و بڵاوکردنەوەی سلێمانی
سلێمانی- گردی ئەندازیاران: ١٠٥ کۆڵانی: ٣٤ ژمارەی خانوو: ١٠
ژمارەی تەلەفۆن: ٣١٨٠٩٩٤

کوردو قەیرانەکانی عیراق

ئەنوەر حسێن

٢٠٠٧

کورد و قەیرانەکانی عیراق

ناوی کتێب: کوردو قەیرانەکانی عیراق

ناوی نوسەر: ئەنوەر حسێن (أ.بازگر)

بابەت: سیاسی

ساڵی چاپ: ٢٠٠٧

بەشی یەکەم
کوردو داهاتووی لەعیراقدا

*کە دەوڵـەتی سـەربەخۆی کوردسـتان رادەگەیـەنرێت چـی روودەدات...؟

*لـەکۆتـایی جـەنگی سـاردەوە بـۆ ئاڵوگۆڕەکـانی عـیراق، چارەنوسی بەدەوڵەتبوونی کوردستان.

*کورد و هاوکێشە سیاسییەکان.

*کورد لە بەردەم پرۆتستۆکردنی پیلانێکی ناوچەیی.

*تورکیا چی لە کورد دەوێت...؟

كە دەوڵەتی سەربەخۆی كوردستان ڕادەگەیەنرێت چی ڕوو دەدات...؟

(١)

كێشەی كورە ئەتۆمیەكانی پیۆنگ یانگ و سەپاندنی سزا بەسەر ئەو وڵاتەدا و قەیرانەكانی نێوان ئێران و كۆمەڵگای نێودەوڵەتی و ئەگەرەكانی بەردەم ناردنی هێزی ئاشتی پارێز بۆ دارفۆر لە سودان، چەند ئاڵوگۆڕی خێرای جیهانن و واشنتۆن ڕاستەوخۆ چاودێریان دەكات و بەچەند مەترسی گرنگیان دەزانێت بۆ سەر بەرژەوەندییەكانی لە ئاسیای ڕۆژهەڵات و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و كیشوەری ئەفریقادا.

لەلایەكی ترەوە ئەنجامدانی مانۆڕە چاوەڕوانكراوەكەی ئێران بۆ تاقیكردنەوەی موشەكە (١٠٠٠)كم برەكانی، لەپاش مانۆڕەكەی كەنداو كە (٢٥) دەوڵەت، بە سەرپەرشتی واشنتۆن بەشداریان تێداكرد، هێندەی تر گرژییەكانی ناوچەكەی زیاتركرد.

دواترین مەترسیش، كە بەمدوایانە (CIA)پەردەی لەسەر هەڵماڵی، ئەو پیلانە نهێنیە سێ قۆڵیەی (ئێران، سوریا و حزبوڵڵای لوبنانە) بۆ كۆنترۆڵكردنی حكومەتی لوبنان، لە ڕێگای كودەتایەكەوە.

كۆبوونەوەكانی مەككەو ئوردنیش، سەبارەت بە وەزعی عیراق، دوو سیناریۆی ترن لە ناوچەكەدا.

هەموو ئەو ڕووداو و پێشهات و قەیرانانە، ڕاستەوخۆ كاریگەریان لەسەر سیاسەتی واشنتۆن هەیە، واتە هەركام لەمانەش بە شێوەیەك لە شێوەكان، پەیوەندیان بە عیراق و قەیرانەكانی عیراق و ئەمریكاوە هەیە.

وەزعی عیراق تادێت ئاڵۆز دەبێت و مەترسیەكانی ڕێگاش ڕۆژبەڕۆژ زیاد دەكات و هەموو ئاماژەكان باس لەوە دەكەن، واقعیەتی پارچەپارچەبوونی ئەم وڵاتە گەیشتۆتە حاڵەتی تەقینەوە.

گەشتە یەك لەدوایەكەكانی كۆندالیزارایسی وەزیری دەرەوەی ئەمریكا و ڕامسفێلد و هادلی و نیگرۆپۆنتی بەرپرسی موخابەراتی ئەمریكا (CIA)و چەند ژەنەراڵی سەربازی، لەپشت ئەو ئاماژانەوەن، كە عیراق لەبەردەم مەترسیدایە.

ئێستا قسە لەوە دەكرێت، چۆن دەكرێت بەر بەومەترسیە بگیرێت، كە زۆر لایەن چاوەڕوانی دەكەن،

لەمبارەیەوە جەیمس بیكەری وەزیری دەرەوەی پێشوتری ئەمریكا و سەرۆكی ئەو لیژنەیەی، كەوا بڕیارە ئەلتەرناتیڤێك بدۆزێتەوە بۆ واشنتۆن، تا لەو قەیرانانە ڕزگاری بێت، كە تێیكەوتوە.

ئەو لەو بارەیەوە ئەلتەرناتیڤی فیدراڵی و دەسەڵاتی زیاتری هەرێمەكان بەرێگاچارە دەزانێت، بەڵام مەرج نییە ئەم ئەلتەرناتیڤە سەر بگرێت و هەموو لایەنەكان قبوڵی بكەن، یان بەواتایەكی تر،

ڕێگری چییە بۆ ئەو دیفاکتۆیەی خۆی بەسەر عیراقدا دەسەپێنێت، عیراق تاکە چارەسەر کە لە ڕێگایدا ماوە پەنای بۆ ببرێت، دابەشبوون و پارچەپارچەبونیەتی.

کورد وەکو کارەکتەری سەرەکی و پێکهاتەی سیستمی سیاسی عیراق، یەکێك لە تەگەرەکان، دەیەوێت لەگەڵ عیراقێکی یەکگرتووی ئارامدا ببێت، کە مافەکانی خۆی تێدا پارێزراوبێت، بەڵام ئەوەش واقعیە سەرەڕای دەستبەرداربوونی زۆرێك لەماف و ئیمتازەکانی، بەڵام زۆر لایەنی شیعەو سوننە هێشتا، تەنانەت بە مافی فیدراڵیش ڕازی نین، بۆیە گەر کورد بە کەمترین شتێك ڕازیەو لایەنەکانی تر ئامادە نین، لەگەڵی ڕێکبکەون، بۆیە ڕەنگە دواجار ناچار بکرێت، بە بڕیارێکی تر کە لانی کەم جیابوونەوەبێت.

(٢)

گەر گریمان، کورد ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی جاڕدا-بێگومان کاتێك دەبێتە دیفاکتۆ-کێ ڕێگری لێدەکات و چۆن و بۆچی؟

ئەمریکا کە لەناوچەکەدا سیناریۆکان دادەڕێژێت، باشدەزانێ کورد لەگەڵ شیعەو سوننە، ناتوانێ وڵاتێك بەڕێوە ببات، کە تا ئێستا بە کەمینە بزانرێ ، فیدراڵی پێ، ڕەوا نەبینرێت، کەرکوك بەکوردستان نەزانن، لەگەڵ هەر هەنگاوێکی پۆزەتیڤ و ئاسایی و یاساییدا، تاوانباری بکەن، بەوەی گوایە فەرموو کورد خەریکە جیادەبێتەوە.

بۆیە ئەمریکا ناتوانێ ڕێگری لەوەهاکارێك بکات، کە کورد دەیخوازێت، بەو بەڵگەی چۆن واشنتۆن لەپرۆسەی ئازادی عیراقدا، لەباشترین دەروازە، کە کوردستان بووبێ، بەرگری و کێشە هاتە ژوورەوەو بێگومان لەپاش ئەو هەموو شکست و قەیران و سێ هەزار کوژراوانەی، کە لە باشورو ناوەڕاست لێکەوت، تاکە دەروازەش هەر کوردستانە، کە لانی کەم لێیەوە پاشەکشە بکات، یان بتوانێت تێیدا بە ئارامی نیشتەجێ بێ، چونکە شیعەکان هەرگیز ڕازی نین، ئەمریکا لەناوچەکانیاندا بمێنتەوە و حوکمیان بکات و نەوتەکەیان بەرێت و خۆشیان بەدۆستی ئێران دەزانن و داوای ویلایەتی فەقیهی دەکەن، بێگومان ئەمریکاش ڕازی نابێت، حوکمێکی ئیسلامی لە باشوور هەبێت ، دۆستایەتی ئێران بکات و لەنەوتە زۆر زەوەندەکەی بەهرەمەند نەبێت و هەموو لایەنەکان لەژێر ڕکێفیدا نەبن.

هەرچی سوننەکانیشە، هەموو ئەو دەردو موسیبەت و کێشانەی بەسەریاندا هاتوە، بەدەستی ئەمریکای دەزانن و سوننە تیرۆریستەکان و قاعیدەو وڵاتانی سوننە، وەهابی وبە سوریاشەوە، هەموو هەوڵێکیان بۆ شکستی ئەمریکایە.

خۆ ئەو دوو لێکدانەوەیەی سەرەوە، هیچ گومانێك هەڵناگرێت، ئەی کەواتە ئەمریکا ڕوو لەکوێ دەکات و لە کوێیەوە سەرپەرشتی عیراق دەکات...هەر لەناوچەی سەوزەوە؟ بێگومان دەبێ شوێنێکی وەکو کوردستان بکاتە بنکەیەکی دۆستانە، بێگۆمان کورد لەم حاڵەتەدا، ئیدی نابێ بەعاتیفە سیاسەت بکات، بەڵکو بەو تێزە

کاربکات " لەسیاسەتدا دۆستایەتی و دوژمنایەتی تاسەرنییە، بەرژوەندی تا سەر هەیە... ئیدی دەبێ واشنتۆن واز لەو دوو پەتپەتێنە بێنێت، نە دڵی کورد عاجز بکات، نە شیعەو تورکیا و سوریا و سعودیەش...!

دەبێ هەست بەو بەرپرسیارێتیە ئەخلاقیە بکات، کە کورد مافێکی رەوای خۆیەتی کە دەوڵەتی سەربەخۆی هەبێت...!

بۆچی رەوایە مۆنتینگرۆ لە سربیا جیابێتەوە، لەکاتێکدا نە روسیا رازیبوو، نە سربیاش پێی خۆشبوو، بۆچی دەبێ بۆ کۆسۆڤۆ رەوابێت، مافی داواکردنی سەربەخۆیی هەبێت، بەڵام بۆ کورد حەرام بێت...؟

بۆچی واشنتۆن دەیەوێت دەوڵەتی فەلەستین دروستبکات، لەکاتێکدا بە (٢٢) دەوڵەتی عەرەبی ناتوانن ئەو کارەبکەن، تەنها بۆ کورد حەرامە، چونکە تورکیا و ئێران و سوریا نارازین، ئاخر گەر قسە لەسەر رازیبوونی ئەوانە بێت، بێگومان قەت و قەت رازی نابن...! بەڵام ئەمە کێشە نییە!

کاتێک لەبەهاری (١٩٩١) راپەرین رویدا و دواتر لە ساڵی (١٩٩٢)دا حکومەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان پێکهات و دواتریش بڕیاری فیدراڵی دراو دامودەزگای ئیداری دروستکراو دادگاکان رێکخرانەوەو گومرگ دروستکراو نوێنەرایەتی حکومەتی هەرێم دانراو مامەڵەو ئاڵوگۆڕی بازرگانی دەستپێکردو تەنانەت (شەڕی ناوخۆش روویداو ئیدارەکانیشی کردە دوولەت و دووحکومەت) بەڵام دواتر هەڵبژاردنکراو حکومەت یەکخرایەوەو

رێکخراوە مەدەنیەکان گەشەیانکردو ئازادی رۆژنامەگەری پەرەی ساندو دەستور بە قازانجی کورد بڕایەوەو ئاڵای کوردستان هەڵکراو سەرۆك کۆمار بووە کوردو کوردستانیش سەرۆکێکی هەرێمی دەستنیشانکردو فرۆکەخانەکانی کەوتنەکارو بیرەنەوتەکانیش بۆ دەرهێنانی نەوت کەوتە گەڕ، سەدا هەڤدەی داهاتی عیراق، درا بە کورد مادەی سەدوچل و گەڕانەوەی کەرکوك بۆ سەرکوردستان خرایەکارەوە...!

(٣)

دەمەوێت بڵێم لەهەموو ئەو پێشهات و رووداو و ئاڵوگۆڕانەی، کە لە کوردستاندا روویدا تورکیا و سوریا و ئێران و عیراق و تەنانەت ئوردن و سعودیە و میسریش، تەنها بەیەك رووداو زۆر خۆشحاڵ بون“ ئەویش شەڕی ناوخۆبوو، گومانیشم نییە بە پارەو چەك و فیشەکی ئەوان کرابێت...!“

بەدەرلەوە بەیەك خاڵ و وەزعی کوردستان خۆشحاڵ نەبوون و بەهەمووشی نیگەران بوون، دڵنیاشم هەرچی و هەرچی چۆنێك بۆیان کرابێت، لە دژایەتی کوردو حکومەتی کوردستان درێخیان نەکردوە، بەڵام سەرئەنجام نەیانتوانی بە قازانجی خۆیان رەوتی روو لەگەشەی بەدەوڵەتبوونی کوردستان پەك بخەن و شکستی پێبێنن.

(٤)

بۆیە کاتێك کورد دەوڵەتی کوردستان رادەگەنێت، دڵنیام بێ کێشە نابێت، بەڵام هەر هێندەی دەوڵەتی جولەکەی ساڵی (١٩٤٨) نارەحەت دەبێت، کە جولەکەکان لەناو ڤێللاو کۆشکە سورەکانی شورەوی و ئەرووپاوە گەڕانەوە، ژێر خێمەکانی تەل ئەبیب، تا بنەخاوەنی دەوڵەت و سەرئەنجامیش ئەو مافەی کە (٩٠٠) ساڵ و لەسەردەمی بەنی ئیسرائیلەوە لێیان زەوتکرابوو، لە راگەیاندنی دەوڵەتی ئیسرائیل بەدەستهێنایەوە، سەرەڕای ناڕازیبوونی (٢٢) دەوڵەتی عەرەبی و چەند دەوڵەتی ترو سێ شەڕی گەورە ، بەڵام دەستبەرداری سەربەخۆیی نەبوون.

راگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان ، هەر هێندەی چاوەڕوانی سەربەخۆیی، ئازربایجان و ئەرمەنستان و تاجیکستان و جۆرجیاو قەرقیزستان و ئیستوانیا، لیتوانیا و لاتیفیا و تورکمانستان پڕکێش دەبێت، کەپاش کۆتایی جەنگی ساردو ستەمی ستالین و هەڕەشەکانی شورەوی، بێ گوێدانە مەترسی سەربەخۆییان راگەیاند.

تەنانەت هەندێك دەوڵەتی تازە سەربەخۆی، وەکو قەرقیزستان بەهۆی بێ ئیمکانیەتەوە، داوایکرد هاوڵاتیانی قەرقیزیایی، کەلە ئەوروپا دەژین با کۆمەکی دەوڵەتی سەربەخۆ بکەن...!

ئەو دەوڵەتەی کە زۆر لە مێژە کوردەکان خەونی پێوە دەبینن، هەر هێندەی سەربەخۆیی (چیك و سلۆڤینا، سربستان، کرواتیا، مۆنتینگرۆ و کۆسۆڤۆ....)پاش چەند ساڵ شەڕو کوشتار و قەتڵ و

عامی ناوخۆ و دەرەکی پڕمەترسی دەبێت، کەسەرئەنجام گەیشتنە دەسەڵات .

یان لانیکەم چاوەڕوانی سەربەخۆیی کوردستان، هەرهێندەی سەربەخۆیی ئەریتریایەکی کیشوەر رەشی بێ نەوت و بێ دەرامەت و پڕکێشەو هەژاریی و ئایدزو نەخۆشی و مەترسیەکانی ئەسیوبیا پڕ گرفت دەبێت، کە حاڵی حازر ئەندامی (UN).

هەرهێندەی تەیموری خۆرهەڵات ئەستەمە کە (شاناناگۆسماو) هەموو جیهانی گەیاندە ئەو قەناعەتەی کە دەبێ، تەیموری خۆرهەڵات دەوڵەتی سەربەخۆی هەبێت.

(٥)

ئەوانەی من باسمکرد، هیچ کامیان لە خۆیانەوە نەبونەتە دەوڵەت و سەربەخۆییان وەدەستنەهێنانەوە، دڵنیام زۆر هەڕەشەیان لەسەر بوە، بەڵام سەرکردەی سیاسی و ئیرادەی جەماوەرو جەور و ستەمی رۆژگارو فاکتەرە سیاسیەکان (چ ناوخۆیی چ دەرەکی) رۆڵی خۆیان هەبووە،بەڵام سەرئەنجام گەل ئیرادەی سەرکەوتوە و گەلان بە مافەکانیان گەیشتون.

(٦)

کورد سەرکردەی هەیە، گەلیش ئیرادەی بەهێزەو خاوەنی پایەکانی دەوڵەتی کوردستانە، فاکتەری سیاسی دەرەکی هاوسۆزییەکی گەورەیان هەیە، لەگەڵ کورددا، بەڵام باشترین فاکتەر، ئەو فاکتەرەیە، کە ئێستا عیراق خۆلڤاندویەتی، تاکورد ببێتە دەوڵەت.

چونکە فەلەستینەکان لەدەرئەنجامی شەڕی ناوخۆ سەربەخۆییان وەرگرتەوە، ئەریتریاو تەیمۆرو مۆنتینگرۆ کۆسۆڤۆ لەدەرئەنجامی شەڕو قەیرانەکانی ناوخۆوە، گەیشتنە سەربەخۆیی.

ئێستا عیراق وا رسکاوە و لەبارە بۆ جیابونەوەی نەتەوە و ئیتنیکەکانی ناوی، رەنگە لەسەرەتای دروستبونیەوە وانەبووبێ،بۆیە واشنتۆن وەکو داینەمۆی ئالوگۆڕەکان لەو بارەیەوە، پێموایە بەرنامەیەکی ناڕۆشنی هەیە، بەڵام کورد خۆی بەرنامەی چییە، چی دەکات و چی بۆ کردوە...؟ ئەمە گرنگە.

(٧)

دەوڵەتی کوردستان (١٩٤)ەمین ئەندامی نەتەوە یەکگرتوەکانە کەی دروستدەبێت؟ چەند ساڵی تر؟ کێیە ئەو یەکەمین دەوڵەتەی، کە راگەیاندنی دەوڵەتی کوردستان پەسەند دەکات، بۆیەکەمجار دان بەو دەوڵەتەدا دەنێت، کە گەلەکەی باشووری (٥) ملیۆن و کۆی گشتی (٤٠) ملیۆنە....؟

ئایا واشنتۆنە؟ یان تورکیا؟ یان عیراقە...؟

ئایا کێیە ئەو سەرۆك کۆمارە کوردەی، کە دەتوانێت ببێتە (هێرتزلی جولەکە، شانانا گۆسماوی تیمۆری خۆرهەڵات، کەمال ئەتاتورکی تورکیا)و وێنەکەی لەهەموو ماڵێکی کوردستان و دەزگا و دامەزراوەکان بەرەسمی بناسرێت، وەکو بونیادنەرو جاڕدەری سەربەخۆیی کوردستان بناسرێت، کەی ئاژانس و میدیاکانی جیهان ئەم هەواڵە گرنگە دەکەن، بەسەردێڕی هەواڵ و باسەکانیان...

کورد لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی گەورەدایە، کە لە روخانی دەوڵەتی میدیاوە چاوەڕێدەکات، ئەویش سەربەخۆیی کوردستانە...! دروستبوونی دەوڵەتی کوردستانە!!

لەکۆتایی جەنگی ساردەوە بۆ ئاڵوگۆڕەکانی عیراق چارەنووسی بەدەوڵەتبوونی کوردستان

زۆرکەس بۆچونیان وابوو، کۆتایی جەنگی ساردو شکستی بلۆکی شورەوەی، سەرتاپای هاوکێشە سیاسیەکانی جیهانی گۆڕی، بێگومان سەرەتای دەیەی،نەوەدەکان، سەرەتای چەندین ئاڵووگۆڕی جدی و چاوەڕوان نەکرابوون، لەبابەتی شکستی یەکێتی شۆڤیەت و بلۆکی شورەوەی و سەربەخۆبوونی پانزە کۆمارەکەی سۆڤیەت و بلۆکی شورەوی و سەربەخۆبوون و پێکهاتنی پانزە کۆمارەکەی سۆڤیەت و سەربەخۆبون و پێکهاتنی پانزە دەوڵەت بۆ گەلانی ژێر دەستەی (ئازەرو ئەرمەن وقەرقیزو تورکمان و گەلانی بەلتیك)جگە لە دروستبوونی چەندین دەوڵەتی نوێی وەکو چیك و سلۆڤاك، سربیاو مۆنینیگرۆ مەکدۆنیا...)

لەپاڵ ئەوانەدا، چەمکی لیبرالیزم و دیموکراسی و ئازادییەکان گەشەی خێراو بەرچاوی کردو کاریگەری گەورەی لەسەر رەوشی سیاسی جیهان دانا، بەشێوەیەك هێندە کاریگەربوو گشت پێکهاتە و سیتمی وڵاتێکی وەکو ئەفریقای باشوری گۆڕی، بۆ حوکمێکی رەش پێست و

مەدەنی و مۆدێرن و عەدالتخواز، کەپێشتر گەورترین سیستم و ستمی ئاپارتایدی، لەسەرتاسەری جیهاندا، لەسەردەستی دیکلێرکدا تێدا پەیڕەو دەکرا، بەڵام ئەو رەوشە تازەیە، ماندێلا لەزیندان دێنێتە دەرێ و دەیکاتە سەرۆکی ئەفریقای باشورو یەکسەر ئەو سیتمە ئاپار تایدە، دەگۆڕێت بە سیتمێکی وەها، کە تەنها پاش یەك دەورە لە خولی سەرۆکایەتی وڵات، دەسەڵات تەسلیمی جێگرەکەی دەکات و تائێستاش لەسەر فۆرمی یەکسانیخوازانە لەنێوان سپی و رەش پێستدا، بەڕێوەدەچێت، مەبەستمە بڵێم ئەم رەوشەی ئەفریقای باشور، زادەی کاریگەری واقیعی ئاڵووگۆڕەکانی دەیەی نەودەکان و ئاڵووگۆڕەکانی جەنگی ساردبوو، سەرەڕای سەربەخۆیی ئەریتریا، لەدەست ئەسیوبیا، پاش زیاتر لەپەنجا ساڵ خەبات، لەوانەش گرنگتر بەخۆداچونەوەی وڵاتێکی وەکو چین، لەسەر پیا دەکردنی ریفۆرمی سیاسی و ئابوری. ئەگەرچی هێشتا سیستمێکی کۆمۆنیستی لەسەرکارە، بەڵام ئەو وڵاتە لەو ئاڵووگۆڕانە بێ کاریگەر نەبووە.

ئەوە سەرەڕای ملدانی کۆریای باکورە بۆ دەستهڵگرتن لەسەر سەرەرۆییەکانی و وازهێنان لەسەر کورە ئەتۆمیەکانی، دواجاریش ملدانی عەرەب بەگشتی و فەلەستینیەکان، بەتایبەتی بۆ دانوستان و دیالۆگ، لەگەڵ ئیسرائیل و هاتنە کایەی پرۆسەی ئاشتی.

مەبەستمە بڵێم ئەو ئاڵوگۆڕانەی، کە میخائیل گۆرباشۆڤ کردی، کە بەقەناعەتی من شۆڕشێکی جیهانی و خزمەتێکی گەورەی مرۆڤایەتی بوو، هیچی کەمتر نەبوو لەو شۆڕش و رێنیسانسەی، کە

پێشتر کرابوون، ئەگەرچی هەندێك بەخیانتکار لەقەڵەمدەدەن، بەرامبەر شورەوی و ئیدۆلۆژیای مارکیسزم و سوسیالیزم، بەڵام پێشتریش بینیمان ستالین، هەر لەژێر ئەم ناوەدا چی بە مرۆڤایەتی کرد، پاشانیش بنیمان بۆریس یەلسن چۆن تانکەکانی کرد پەرلەمان، بەڵام سەرئەنجام ئەم ریفۆرم و چەمکە گشتیانە سەرکەوتن.

گرنگترین خاڵ کەزادەی ئەوئاڵووگۆڕانە بووە، متکردن و سڕکردنی دیکتاتۆریەتی بەعس بوو لەعیراقدا، بەعس وێنەی چاوشیشکۆی رۆمانیا نەبوو، کە هەر ئەم ئاڵووگۆڕانە، لەگەڵ خۆیان رایانماڵێ، بەعس نمونەی پۆل پۆت و خەمیرە سورەکانی کەمبۆدیا نەبوو، کە وەکو جەنگیزخان لەکەللەسەری مرۆڤەکانی کەمبۆدیا، کۆشکی دروستدەکرد. بەعس بەوپێیەی دیماگۆیانە رەفتاری دەکردو کارێزمایەك خرابوە سەرو هەموو ئیرادەیەکەوە و ئابوری وڵات تەخشان و پەخشان دەکراو چەندین نەخشەی داڕێژراوی جیهانی بەزەرەی خودی گەلانی عیراق جێبەجێ دەکرد، لەبابەتی جەنگی عیراق - ئێران و کوێت ...ئەنفال

تەنها بەخاتری ئەوەی، وەکو سەرۆکی ئومەی عەرەبی و سەرۆکی فەرماندە و پارێزەری خلیجی عەرەبی ناوببرێت، بەڵام رەنگە گەورەترین ئاڵوگۆڕە جیهانی، لەپاش گشت ئەو ئاڵووگۆڕانە جەنگی سارد، ئەو ئیتحوایە بێ، کە رووبەرووی عیراق کرایەوە، بەتایبەتی پاش دەرپەڕاندنی لەکوێت و راپەڕینی گەلانی عیراق و بەتایبەتی راپەڕینی بەهاری (١٩٩١)ی خەڵکی کوردستان.

خاڵی سەرنج ئەوەیە، عیراق یەکێك لەدۆستەکانی ئەمریکاو رۆژئاوا بوو، شەڕێکی هەشت ساڵەی لەدژی ئێران و شیعەی رەقیبی ئەمریکا و خۆرئاوا بەرپاکرد و بەڕێوەدەبردە، بەڵام کاتێك ئەم رژێمە پەلاماری کوێت دەدات. ئەمریکاو خۆرئاوا دەزانن، ئەم رژێمە تۆتالیتارە، چەندە مایەی مەترسیە لەناوچەکەدا، بەتایبەتی کە لە هەوڵی وەدەستخستنی چەکی ئەتۆمیدا بوو، هەوڵی دەستبەسەرداگرتنی نەوتی کەنداوی فارس و دروستکردنی پەیمانی چوارقوڵی شوفێنی عەرەبی و زۆرشتی تری دەدا.

بەڵام سەرئەنجام ئەمریکاو خۆرئاوا، کە داینەمۆی گشتی ئاڵووگۆڕەکان بوون، کۆتاییهاتنی رژێمی بەعس و عیراقیان، خستە ئەجێندەی پلەیەکی خۆیانەوە، وایانحسابکرد گەر شکستی بلۆکی شورەوی، لەسەرەتای دەیەی نەوەدەکان، ئەجێندەترین کارێکی جدی و پڕبایەخ بووە، بۆ جێبەجێکردنی نەخشە پڕ ئاڵوگۆڕەکان، بەهەمانشێوە روخان و لەناوبردنی عیراق، دووەم و گرنگترین دۆسیەی پلە دووی جیهان بۆ ئەمریکا و خۆرئاوابوو.

بەو پێیەی لەعیراقەوە چەند پەیامێك دەدرێتە وڵاتانی ترو پێگەی جوگرافی و جیۆپۆلێتکی عیراق، دەتوانێ ئەوەندەتری ستراتیژەکانی ئەمریکا مسۆگەر تر بکات و زۆرتر زووتریش دەست بە ئاوە گەرمەکان ڕابگات و کێشەی گەلێکی چل ملیۆنیش بخاتەوە ناو دۆسیەی جیهانی، کە بەدرێژایی چل ساڵ بوو جینۆساید دەکرا.

گرنگی روخانی بەعس لەوێوە سەرچاوە دەگرێت، تورکیای هاوپەیمانی خۆرئاواو دیوارگری پەرپنەوەی مارکسیزم لەسەردەمی جەنگی ساردو بەردەوامی سیستمی علمانی لەدوای جەنگی سارد، بەهۆی کێشەو قەیرانی ناوخۆیی و دەرەکییەکانەوە، ئەو پێگە ستراتیژو جیۆپۆلیتکەیی خۆی، خەریکە لەدەستدەدات، ئەمریکا باشدەزانێ لە تورکیا کێشەیەی گەلێکی بیست ملیۆنی هەیە، کە واقعە و دەبێ بکرێتە ئەمری واقع، جیا لەوەش کێشە دەرەکیەکانی لەگەڵ وڵاتانی ئەرمیسنیا، قوبرس، یۆنان، سوریا، روسیا و عیراقەوە، لەداهاتوودا تورکیا لاواز دەکەن.

بۆیە ئەلتەرناتیڤی تورکیا عیراق بوو، بەڵام پاش بارودۆخی روخانی بەعس لە (٢٠٠٣) و خراپی وەزعی ئەمریکا لەباشوری ناوەڕاست و ئەو ئەلتەرناتیڤە گۆڕاوە بۆ هەرێمی کوردستانی عیراق، کە خەریکە پێگەکانی دەوڵەتی سەربەخۆ دادەمەزرێنێت.

بەو پێیەی بەهێزترین سیستمی سیاسی لەناو هەرێمی کوردستان، لەسەرتاسەری عیراقدا بەرێوە دەچێت.

بەوپێیەی بەهێزترین چەمکەکانی ئازادی، دیموکراسی، علمانیەت، کۆمەڵگەی مەدەنی، ئازادی بەیان و عەقیدە، رۆژنامەگەری بەرێوەدەچێت - سەرەڕای رەخنەکانی من لەسەر ئەو مەسەلانە-

بەوپێیەی بۆ خودی واشنتۆن دەرکەوت، یەکەمین و باشترین دۆست و هاوپەیمان ستراتیژی و راستەقینەی واشنتۆن کوردەکان و هێزە کوردستانیەکان و سەرۆك کۆمارو سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی حزبە

کوردستانیەکان و حکومەتی هەرێمی کوردستان و خودی خەڵکی کوردستانە.

بەو پێیەی ئەمریکیەکان لەگەڵ داخڵبونیان بۆ هەرێمی کوردستان- گوڵباران کران و ئێستاش لەباشورو ناوەڕاستی عیراق گوللەبارانەدەکرێن، بێگومان کەسیش لە ئەمریکا، باشتر ماناو مەفهومی (گوڵباران و گوللە باران) تێناگات و حساباتی لەسەر ناکات.

نابێ ئەوەشمان لەیادبچێت، هەموو کارکردو ئەجێندەو پرۆسە سیاسیەکانی ئەمریکا، هێندە خاوو هێواش و لەسەرخۆ بەرێوە دەچێت، هەرگیز گەلانی خۆرهەڵاتی، تاقەتی ئەوەندە چاوەڕوانی و سەبرگرتن و کاتەیان نییە، واتە بەئاکام گەیاندنی پرۆسیسی سیاسی ئەمریکا، بەرامبەر هەر دۆسیەك و هەر پەلامارو هێرش و وڵاتێك،هێندەبە بەرنامە داڕێژراو لەسەرخۆو تاقەت پروکێنە تەحمولی تاکی خۆرهەڵاتی دەوێت.

مەبەستمە بڵێم تا ئێستاش ئەمریکا بەعەلەنی لاچاوی ئێمەی کوردی ماچ نەکردوە، لەپاداشتی گوڵبارانکردن و بەهەمانشێوە، تا ئێستاش وەلامی گوللە بارانکردنی باشور و ناوەڕاستی عیراقی نەداوەتەوە، ئەمەشە مانای ئەوە نییە، لە هەر دووکیان بێ ئاگایە ، بەڵام ئەم کارە لەکاتی خۆیدا ئەنجامەکەی دەردەکەوێت.

بەو پێیەی کوردستان، بۆتە خاوەنی هێزی یاسایی پێشمەرگە و خاوەنی چەندین بیرە نەوتی بەرهەم هاتووی یەدەگ، بەتایبەتی پاش

ئەوەی کە کەرکوك لە ڕێگای ماددەی (١٤٠)بە دەستشپیکەری و هەوڵی واشنتۆن دەگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان و ئەمەش گرنگی پێگەو جۆگرافیا و ئابوری کوردستان، چەند بەرانبەر دەکات- لەکاتێکدا لەعیراقدا سێ پارێزگا زۆر گرنگن، ئەوانیش بەسرە کە دەروازەی دەریایە، بەغدا دڵی دەوڵەت وگردبونەوەی حکومەت و دەزگا ئیداریەکان، کەرکوکی کوردستانی، شادەماری ئابوری عیراقە-

ئەمە جگە لەوەی هەرێمی کوردستان، سەبارەت بە دژایەتی بۆ تیرۆرریزم و گروپی ئیسلامی توندەڕو لەگەڵ واشنتۆن، یەك ئەجێندەیان هەیە- سەرەڕای چەند سەرنج لەسەر پێناسەی تیرۆریزم بۆ چەند گروپی کوردی - بەڵام ئەم خاڵە زۆر گرنگە، بەتایبەت پاش ڕووداوەکانی یانزەی سێبتەمبەر.

بەواتایەکی تر، گەر واشنتۆن بۆ ئحتیواکردنی ئێران و سورویا حسابی لەسەر ئەفغانستان و عیراق کردبێ، پێدەچێت ئێستا هەرێمی کوردستان لە ئەهمیەتە پلەیەکەکان بێت بۆ واشنتۆن، بەتایبەتی واشنتۆن لەگەڵ تاران و دیمەشق هەر ئێستا لە کێشەو ململانێیەکی توند دایە و گەر بارودۆخی نائەمنی بەغدا نەبوایە، ڕەنگە ڕەوشی سیاسی و هاوکێشە سیاسیەکانی ناوچە جۆرێکی تر بونایە.

بۆیە هەر ئەمەش وادەکات، دەستکاری پرۆسە و نەخشەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی گەورە و باکوری ئەفەریقا بکرێت و پرۆژەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی نوێی، بکرێنە ئەلتەرناتیڤ و لەسەر نەخشەکەش دەوڵەتی کوردستانی گەورە بونیاد بنرێت و لەچەند ڕۆژی ڕابردوش لە

ئیتالیا، نەخشەکە تەسلیمی نوێنەری تورکیا بکرێت و ئەوەش نیگەرانی بکات و وایلێبکات هۆڵی کۆبونەوەکان جێبهێڵێت.

ئەمە سەرەڕای بوونی دوو فڕۆکەخانەی نێو دەوڵەتی، کە واشنتۆن بە شکڵێکی ستراتیژی تێیان دەڕوانێ، بۆیە هەموو ئەم خاڵانە وادەکات، بڵێن روخانی عیراق بۆ واشنتۆن، بۆیە لە ئەجێندە پلە دووهەمەکانی ئەودایە، توانی بیسەلمێنێ، دەتوانێ دیکتاتۆرترین، دیکتاتۆری جیهان بڕوخێنێت و دەستگیری بکات و دادگایی بکات، توانی ڕەگ و ریشەی تاڵیبان و قاعیدە وەکو دوو گروپی گەورەی سونني و ئیسلامی لەرەگەوە دەرکێشێت، کە دەیانەویست گەرای ئیسلامی و سوننگەرایی بگەیەننە پاکستان و دەست بەسەر ئەتۆمیەکانی ئەو وڵاتەدا بگرن و بچنە کشمیرو بپەڕنەوە بۆ داغستان و چیچان و هەیمەنە بکەنە سەر ئێران و بەشێکی کوردستانی عیراق لەهەورامان و بۆ باشورو ناوەڕاستی عیراق و زۆر شوێنی تر.

لەسەرو هەموو ئەوانەوە مامڵەکردنی PKKبەدرێژایی ئەم چەند ساڵە، وەکو واقعێك و هێزێکی کوردستانی، سەرەڕای ئەو هاوکاریە زۆرو زەوەندەی واشنتۆن بۆ تورکیا.

بۆیە عیراق لەپاش جەنگی سارد، پێگە و شوێنێکی پلەیەکە بۆ ئەمریکاو خۆرئاوا، کە نەخشە و پلانەکانی خۆیانی تێدا دەبەنە پێش، بەتایبەتی کە پێویستیان بە سەقامگیری و ئارامی هەیە لە عیراقدا، کە پێناچێت بکرێت و لەحاڵەتی سەرنەگرتنی ئەم ئەگەرەشدا، تازەترین ئەلتەرناتیڤی واشنتۆن پارچەپارچە بوونی عیراقە بۆ سێ

هەرێمی جیاواز، کە کورد بەهێزترین هەرێم و کارەکتەری ئەو دابەشبوونەیە بۆ واشنتۆن و یەکێکە لە ئەگەرە بەهێزەکانی بەردەم واشنتۆن.

گەر بزانین کە ئەمریکا سەد دەسەد و گەیشتۆنەتە ئەو قەناعەتەی ئەو پەشێوەیی و نا ئارامیەی کە لەباشوری و ناوەڕاست هەیە، خودی ئێران و سوریان، بە پلەی یەکەم بەو مەبەستەی واشنتۆن لەعیراقدا بەدەردی ڤێتنام بچێت و نەتوانێ پراکتیزەی ئەو ئەجێندایی بکات، کە سەبارەت بە ئاڵۆوگۆڕ لە سیتمی سیاسی تاران و دیمەشقدا دایڕشتوە.

بەڵام ئایا کام ڕێگا واشنتۆن دەگەنێتە نەجات؟

ئەوەی کە عیراق بەو بارودۆخە خراپە بهێڵێتەوە؟ یان پارچە پارچەی بکات، وەکو چۆن هەمان پرۆسەی لە یوگسلاڤیای جێبەجێکردو سەرکەتوو بوو، لەلایەکەوە کۆتایی بە شەڕی ناوخۆ هێناو لەلایەکیشەوە باشترین دۆست و هاوپەیمانی لە خۆرهەڵاتی ئەوروپا بۆ خۆی دروستکرد، کە تازەترینیان (مۆنتنیگرۆ- چیای ڕەشە- کە دانیشتوانەکەی (٧٥٠)هەزار کەسن.

بەڵام هەموویان پراکتیزەی سیستمی سیاسی ئازادو دیموکراسی و مافی مرۆڤ دەکەن و بوونتە داینەمۆی دیموکراسی لەناوچەکەدا.

بێگومان ئێستا واشنتۆن لە ئەهمیەتی هاوپەیمانیەتی کورد باش تێدەگات، بەڵام هێشتا دوژمنەکانی کورد، کە دۆستی واشنتۆنن، ڕەنگە لەمەترسی بەدەوڵەتبوونی کورد زۆر بترسن، بەڵام واشنتۆن دەیەوێت ئەمەش بکرێتە ئەمری واقع.

بۆیە ناکرێت بڵێین بێ کاریگەرەو ئاڵوگۆڕەکانی عیراق داینەمۆی ئاڵووگۆڕەکانی لیبیایە، لەپاش کێشەی لۆکەربی، مل بۆ داوەکانی واشنتۆن و ڕۆژئاوا دەدات.

ئاڵوگۆڕەکانی بەلتیك و شۆڕشی پرتقاڵی ئۆکرانیا، کاریگەریئاڵووگۆڕەکانی عیراقە، کە وادەکات دۆستە کۆمۆنیستەکەی روسیا پەراوێز بخرێت و سیستمێکی مۆدێرن و لیبراڵ و دۆستی واشنتۆن بێتە سەرکار.

هەڵبژاردنە رواڵەتیەکانی میسر، یەمەن و شارەوانیەکانی سعودیە و بەشداری پێکردنی ژنان لە کوێت و سعودیە و بەهاناوە چوونی گەلانی دارفۆر لە سودان و ڕەوانەکردنی کێشەکە بۆ ئەنجومەنی ئاسایش، و پێداگری لەسەر سەلماندنی مافی مەسیحەکانی باشوری سودان، بەسەرکردایەتی جۆن گەرەنگ و فشار خستنە سەر لوبنان بۆ دەرپەڕاندنی حزبولڵاو دورخستنەوەی لە سنورەکانی ئیسرائیل و دەرخستنی ئەو هاوکاریەی کە ئێران و سوریا پێشکەشی حزبولڵای دەکەن.

پێشتریش فشار خستنەسەر سوریا، پاش تیرۆرکردنی ڕەفیق حەریری، تا هێزە سوپایی و ئەمنیەکانی لە بیروت بکێشێتەوەو بردنی کێشەکە بۆ ئەنجومەنی ئاسایش و ئێستاش لەهەوڵی دانانی سنورێکی نێودەوڵەتیدایە بۆ نێوان سوریاو لوبنان، ڕێگەگرتن لە بۆریە نەوتیەکانی ئازربایـنجان بە تێپەڕبوون لە لە ئێرانەوە و بایکۆتکردنی ئەو کۆمپانیایانەی کە یارمەتی ئێران و سوریا و گروپە

ئیسلامیەکانیان داوەو لەم رۆژانەشدا زیادکردنی بودجەی (٧٠)ملیار دۆلار بۆ کاروباری سەربازی لە ئەفغانستان و عیراق و دانانی بوجەیەکی (٤٨٠)ملیار دۆلاری بۆ کاروباری سەربازی و دژایەتی و بەرگرتن لە کۆنترۆڵی ئیسلامیەکان لە سۆماڵ و شکستی کودەتا سەربازیەکان، لەزۆر وڵاتداو تەرخانکردنی پارەیەکی باش بۆ ریکخراوە (NGO)تان لە کوبا بۆ دژایەتی سیستمی تۆتالیتاری لەکوبا و راکێشانی مەکسیك بۆ نافتاو پەیماننامە نێو دەوڵەتیەکان.

مەبەستمە بڵێم بەشێکی زۆری ئەو ئاڵووگۆڕانە، پاش هاوکێشە سیاسیەکانی عیراق روویانداوەو هەنگاویان بۆنراوەو لەنەخشە و پلانی واشنتۆن بێ کاریگەر نین.

بەڵام دیسان هێشتا ئەجێندەی عیراق، گەرمترین ئەجێندەیە بۆ واشنتۆن و تاوتوێکردنی گشت فایلەکانی تر، بۆیە کۆتایی جەنگی سار چەندە ئاڵوگۆڕی پۆزەتیڤی بە دوایی خۆیدا هێنا، شکستی عیراق و بەعسیش سەرەڕای، گشت ئەو ئاڵووگۆڕانەی، کە تا ئێستا هێناویانتە گۆڕێ، کۆمەڵێك ئاڵووگۆڕی تر بەدوای خۆیدا دەهێنێت، کە باشترینیان رەنگە بەقازانجی کورد بێت و بەدەوڵەتکردنی کوردستان بێت...!

کورد و هاوکێشە سیاسییەکان

لەماوەی پانزە ساڵی رابردوودا، هیچ کام لە هاوکێشە سیاسیەکان ئەوەندەی راپۆرتەکەی (بیکەر-هاملتۆن) کوردیان نیگەران نەکردو هیچکامیشیان ئەو راستەیەی نەسەلماند، کە ئەمریکا تەنها و تەنها شتێك لە ئەجێندای کارکردنیدا بەرژەوەندییەکانی خۆیەتی لەگەڵ کورددا.

ئەگەرچی هێشتا زووە قسە لەسەر ئەوە بکەین، کە ئەمریکا دۆستی کورد نییەو نەبوە، بەڵام ئەم راپۆرتە خاڵێکی گرنگە لە پەیوەندی نێوان (ئەمریکا-کورد).

بەو واتایەی کورد، ئەمریکای وەکو فریادەرس و رزگارکەری نەتەوە ژێر دەستەکان سەیر دەکرد، بەڵام خەریکە ئەو تێگەیشتنە کاڵدەبێتەوە، ئەو بۆچونە راستدەردەچێت، کەواشنتۆن تاکە لایەنێ کە حسابی دۆستی خۆی بۆ نەکردوە کوردە.

راپۆرتەکەی (بیکەر-هاملتۆن)هەرچەندە بۆ کورد خراپ بێت، بەڵام چەند گرنگیەکی تایبەتی خۆی هەیە بۆ کورد، ئەوەش لانی کەم کورد بە ئاگا دەهێنێتەوە، لەوەی کە سیاسەت بەدۆستایەتی ناکرێت پێویستی بە ئەجێنداو پرۆتۆکۆڵ و دارشتنی تاکتیك و ستراتیژ هەیە و

پێویستی بە راگرتنی تەرازوی بەرژەوەندی و هاوکێشە سیاسیەکان هەیە.

کوردی بە ئاگا هێنایەوە لەوەی کە ئایا لەماوەی پانزە ساڵی رابردوودا، چ ئەجێندایەکی هەبووە، لەگەڵ ئەمریکا کاری لەسەر کردوە؟ کامە پرۆتۆکۆڵی بە قازانجی خەڵکی کوردستان ئیمزا کردوە؟ ئایا چ گرەنتەیەکی لە واشنتۆن وەرگرتوە، سەبارەت بە ئایندەی کوردستان و پاراستنی هەرێمی کوردستان و ئەگەرەکانی سەربەخۆیی ...؟

ئایا کورد لەسەر چ بنەمایەك هاوکاری واشنتۆنی کردوە؟

بۆ وەڵامی هەموو ئەو ئەگەرانەی سەرەوە، بە بۆچوونی من، خەڵکی کوردستان ناتوانن گەشبینبن بە وەها ئەجێندایەك و ئیمزایەکی مێژوویی، ئەوەش بەو بەڵگەی کەمترین شەفافیەت لەکارکردنی سەرکردایەتی سیاسی کورددا بەدیناکرێت.

لە حاڵەتی ئاساییدا، سەرکردایەتی کورد، بێدەنگ ومست خەریکی شاردنەوەی شتەکانە و تەنها لە ژوورە داخراوەکان چەند کەس دەیزانن.

کاتێکیش دەگاتە حاڵەتی مەترسیدار، بچوکترین مەترسی، دەکەنە مۆتەیەکی گەورەو هەڵایەکی بۆ بەرپێدەخەن، کە خەڵکی کوردستان هێندە دەترسێنێ، سادەترین خەڵکی کوردستان بە (نەهامەتیەکی تر، نسکۆیەکی تر، بەشودانێکی تر..)ی ناویدەبەن.

ئەمە هەڵەترین سیاسیەتە لە رەوتی درێژخایەنی مێژووی سیاسی شۆڕشگێڕانەی گەلی کورددا، چونکە جگە لەوەی متمانەی جەماوەر لەدەستدەدات، ناکرێت کۆمەڵگاش بڕوا بە راستی ئەو مەترسیانە بکات.

سادەترین شت ئەوەیە، لەماوەی پانزە ساڵی رابردوودا، کەس نازانێت دیالۆگ و دانوستانەکانی نێوان کورد واشنتۆن چیبووە؟

ئایا واشنتۆن بەڵێنی چی بە کورد داوە؟ ئایا لەسەر چ بنەمایەك پەیوەندیەکان داڕێژراوە؟

ئێستاش کەدەبیبینن تەنها راپۆرتێك زۆرترین بێ مافی سەبارەت بە کورد تێداهاتوە، قوربانترین قوربانی لە عیراق و ناوچەکەدا کوردە.

ئایا فاکتەری ئەم غەدرە، خراپی هەڵسوکەوت و رێکردنی هاوکێشە سیاسیەکاندا لەعیراق و ناوچەکە و ناوخۆدا؟

بێگومان بەڵێ٭ ئێستا دەرکەوت هەموو گوێرایەڵی و ملدان و هەموو داخستنی فەرشێکی سورو دەست بە سنگەوە گرتن و قوربانیدانێك، راست و شیاو نییە،چونکە ئەمە سیاسەتە و (ئاشتی سیاسەتیش بەئاوی بەرژەوەندی دەگەڕێت).

بە کورتی، کوردی عاتیفانە مامەڵە لەگەڵ سیاسەت دەکات، نەك بە عەقڵانیەت، ئەمەش خودی گرفتەکەیە.

باپرسین (جیمس بیکەر-هاملتۆن) بۆچی لە(٧٩)مادەدا، کەمترین مافی بە کورد رەوا نەبینیوە؟

گەر دیقەت بدەین لەو راسپاردەو پێشنیارانەی راپۆرتەکەدا، دەردەکەوێت بیکەر گەڕاوە بە دوای ئەلتەرناتیف بۆ دوژمنەکانی ئەمریکا و هەموو سازشێکی بەڕەوا زانیوە، لەگەڵ خودی دوژمنە سەرەکیەکانی واشنتۆندا.

بیکەر ئەوە باش دەزانێت (کورد) دوو گرنگی زۆر گەورەی هەیە لە راپۆرتەکەدا"

یەکەم: ئەوەی کە کورد نە دوژمنە و نە دەبێتە دوژمن.

دووەم: باشترین دیاریە پێشکەشی هەموو ئەو لایەنانەی دەکات، کە دژی ئەمریکان.

هەموو لایەنەکانی عیراق و ولاّتانی ناوچەکە بە (ئێران، سوریا، تورکیا و سعودیە و ئوردن و میسریشە) و (شیعە و سوننە) هەمیشە ترسیان لە کورد هەبوەو بەردەوامیش واشنتۆنیان لە مەترسی کوردو راگەیاندنی دەوڵەتی کوردی و کوردەکان ئاگادار کردۆتەوە، زۆربەشیان بەتایبەتی قسەیان لەسەر (کەرکوك) کردوە، بەتایبەت تورکیا و شیعەو سوننەکان.

بۆیە چۆن بیکەر گەڕاوە بەدوای ئەلتەرناتیڤەکانی خاوکردنەوەی دوژمنەکانی واشنتۆن، کوردیشی بە یەکێك لەو فاکتەرانە داناوە، کەلانی کەم، دەتوانێت خاڵێکی کاریگەر بێت و ناراستەوخۆ بە تورکیا و ئێران و شیعەو سوننەکان بڵێ، یەکێك لەو مەترسیانەی کە پێتانوایە عیراق توشی لەتبون و دروستبونی دەوڵەتی کوردی دەکات، بەتەواوی سڕ کراوە.

گەر ئەوەش بزانین راپۆرتەکە بە تەنها مەبەستی پەراوێزخستنی (کورد)نییە، بەڵکو پەراوێزخستنی (کورد) واتای چەند شتی گرنگتر دەردەخات، سەبارەت بە کورد.

ئەوەی کە کورد پشتگوێخراوە، ئەمە لەبواری سیاسی و دەرونیەوە (دوژمنەکانی کوردو ئەمریکا) خۆشحاڵ دەکات.

ئەوەی کە (کەرکوك و مادەی ١٤٠) دوابخرێت، دەلالەتە بۆ ئەوەی، کە نابێ تورکیا چی دی نیگەران بێت، لەوەی کە کەرکوك دەبێتە بەشێك لەهەرێمی کوردستان ودۆستەکانی تورکمان پەراوێز ناخرێت و ئەم لێکدانەوەیە بۆ ئارامکردنەوەی سوننە شوفێنی و ناسیۆنالیستەکان و کۆنە بەعسیەکان و عەرەبە هاوردەکان و شیعە توندڕەو گروپی سەدریش راستەو قانع پێکەرە بۆ ساردکردنەوەی هەراسانبوونی ئەو لایانانە.

جگە لەوەی ئاماژەیەکی ئابوریشی هەیە، بەوەی کە کەرکوك وەکو شا دەماری ئابوری عیراق ناسراوە، ئیتر کورد ناتوانێت ئەم کارتە وەکو کارتێکی ئابوری بەهێز لەدەستیدا بێت و ببێتە فاکتەرێکی سەرەکی بۆ راگەیاندنی دەوڵەتی کوردی و بەهێزکردنی پایە ئابوریەکانی هەرێمی فیدراڵ و نزیکبوونەوە ولاّتان و کۆمپانیا سەرمایە گوزارییەکان بۆ وە دەستخستنی پشکی ئابوری لە ژێر دەسەلاّتی کوردەکان.

هەروەها رازیکردنی ئەو لایانانەیە، کە لە مێژە دەیانگوت نابێ مادەی (١٤٠) جێبەجێبکرێت و کەرکوك بەپێی برگەیەکی دەستور بگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان.

ئەمەش مانای ئەوەیە، ئەو دەستورە، خواستی گەلانی عیراق بوە ولاتانی دراوسێی و سوننەکانی نیگەران کردوە، قابیلی ئەوەیە جێبەجێ نەکرێت و یەکەم خالێش کە جێبەجێ ناکرێت مادەی (١٤٠)ە.

بەبۆچوونی من، گەر پرۆسەیەکی سیاسی گرنگ لە عیراقدا، لەپاش روخانی بەعسەوە روویدا بێت (پرۆژەی دەستوری نوێ عیراقە)و گرنگترین خالێش لەناو پرۆژەی دەستوردا مادەی (١٤٠)ەو فعالترین کارەکتەری ناو پرۆسەکەو دەستوریش لەرووی (ئابوری، سیاسی، ئاسایش)ەوە (کوردستانە)واتە بیکەر بە دواخستنی ئەو مادەیە، هەم کوردو هەم مادەکەو هەم دەستوریش پەراوێز دەخات، واتە ئەو داوایەی کە ئێران، سوریا، سعودیە سوننەکان و بەشێك لە شیعەکان و بەعسیەکان داوای دەکەن و ئەمەیش ئەو خالەیە کە بیکەر بەتایبەتی ئاماژەی بۆ دەکات، کە دەبێ بەهەرچی نرخێك بێت، لایەنە شەڕکەرەکان، دوژمنەکانی واشنتۆن ئاشتبکرێنەوەو مامەلەیان لەگەلدا بکرێت،

ئەگەر چی ئەم رازیکردنە، نابێتە قەناعەتی تەواوی لایەنەکان و ولاتانی ناوچەکە، چونکە ولاتانی ناوچەکەو بەتایبەتی (سوریا و ئێران و سعودیە) کە سەرچاوەی سەرەکی یارمەتیدانی گروپەکانی عیراق و

پەشێویی و نارامی عیراقن، بەتەنها کێشەی عیراقیان نییە، بەلکو کێشەی تریشیان هەیە، کە دەیانەوێت وەکو کارتی گوشار بەکاری بهێنن دژی ئەمریکا، لەبابەتی دواخستنی سەپاندنی سزای ئابوری و کێشەی کورە ئەتۆمیەکانی تاران و دەست هەلگرتن لەموجاهیدینی خەلق و روخانی کۆماری ئیسلامی ئێران و دەست هەلگرتن لە گەمارۆدانی ئێران لە عیراق و ئەفغانسانەوەو دژایەتیکردنی، گرنگترین خالن، کە ئێران داوایاندەکات، هەرچی سوریاشە فایلی لوبنان و بەرزاییەکانی جۆلان و ئیسرائیل و ئیمتیازی زیاتر بە سوننەکان گرنگترین داواکانیەتی.

بەمشێوەیە دەتوانێت بلێین، راپۆرتەکە قوربانیبونی دۆستەکانە، لەپێناو ئاشتبوونەوەی دوژمنەکان و ئەمەش تاکە ئەلتەرناتیڤە بۆ رازیکردنی لایەنە ناوخۆیی و دەرەکیەکانی دژی واشنتۆن، ئەمەش شتێکی سادەیە لە سیاسەتی هەمیشەیی واشنتۆندا، کە لایەنێك بکاتە قوربانی و لەرووی ئەخلاقیتەوە پێناسەیەکی نییە.

هێشتا راپۆرتەکەی(بیکەر-هاملتۆن) نەچۆتە بواری پراکتیزەکردنەوە و چەند ئەگەریش هەن، کە ئایا ئێران و سوریا دەست لە هاوکاریکردنی سوننەو شیعەکان هەلدەگرن و رەوشی سیاسی عیراق ئارامدەکەنەوە و ئەهێلن واشنتۆن بە ئیسراحەت پیلانێکی نوێ دانێت و دەستکەوتەکان بخێتەوە، یان بەردەوام دەبن لەسەر فشار خستنە سەر واشنتۆن بۆ کشانەوەو شکستی زیاتر و دروستکردنی ڤێتنامێکی تر بۆی.

ئایا ئەو راپۆرتە واقعیە، یان وانشتۆن، تاکتیکانە داپڕشتوەو بۆ ئارامکردنەوەو سوریا و ئێران و شیعە و سوننە و بەعسیەکانە، یان ساغکردنەوەی ئەو قسانەیە کەدەڵێ" ئێران و سوریا بە پلەی یەکەم بەرپرسن لەپەشێوەیەکانی عیراق و لێرە بەدواوە، ئایا ئێران و سوریا ئەو پەلامارانە رادەگرن و ئەو تۆمەتەیان لەسەر دەبێتە ماڵ"

ئەمانە هەمووی چەند ئەگەرن، واشنتۆن کاریان لەسەر دەکات، بەڵام جارێ هیچکامیانی نەخستۆتە بواری پراکتیکەوە، بەڵام دەبێ کورد بزانێت، ئەم راپۆرتە سەرەتایەکە بۆ هەر ئەگەرێك، کە واشنتۆن بیخوازێت، بەوەشەوە کە هەرێمی کوردستان و ئارامی و ئاسایش و حکومەتەکەش بخاتە مەترسیەوە، چونکە ئێمە نمونەی خیانەتی واشنتۆن و ئەوروپامان لایە لەبابەتی (لۆزان) و (روخانی حکومەتی شێخ مەحمود) و (قازی محەمەد) و (دەستگیرگردنی عەبدوڵڵا ئوچ ئالان) و (کۆچی خەڵکی کوردستانی باشور).

بۆیە دەبێت کورد، سیاسەت بکات، نەك دۆستایەتی (چونکە لەسیاسەتدا دۆست و دوژمنی تا سەر نییە، بەڵکو بەرژەوەندی تاسەر هەیە).

کورد لە بەردەم
پرۆتستۆکردنی پیلانێکی ناوچەیی

کۆمەڵێك کورد، دەیانەوێت بچنە لای ئەفسەرێکی پایەبەرزی وڵاتێکی دراوسێ, تا جاشیەت و خیانەتی خۆیانی بۆ ئاشکرا بکەن" بۆ ئەمکارە, دۆستێکی خۆیان رادەسپێرن, تا ئەو چاوپێکەوتنەیان بۆ برەخسنێت. کاتێك دۆستەکە دەچێتە ژورەوەو دەڵێ کۆمەڵێ کورد" ئەفسەرەکە یەکسەر دەڵێ! ئەوانە خیانتکاران و دوژمنی ئەم گەل و وڵاتەن" قوربان ئەم کوردانە" جیاوازیان نییە، هەموویان دوژمنن.

کابرا دەیەوێت بڵێت, ئەفسەری بەرێز, ئەمانە راستە کوردن, بەڵام دۆستی ئێمەن, بەڵام ئەفسەرەکە هەر کە ناوی کورد دەبیستێ, تورە دەبێ و هەڵدەچێت...

مەبەستم لەم چیرۆکە ئەوەیە, دوژمنانی کورد بەتایبەتی وڵاتانی (ئێران و تورکیا و سوریا...) هەر کە ناوی کورد و کوردستان دێت، قەڵس دەبن و یەکسەر دەکەونە پیلان گێڕان و چنیننی سیناریۆی دوژمنکارانە.

هێشتا کارەساتی ئازاری (١٩٧٥)و کارەساتی هاکاری و لەسێدارەدانی قازی محەمەدوتیرۆرکردنی قاسملۆ وکمانگرو ئەنفال و هەڵەبجە و قەتلوعامی دەرسیم و سنەو مهابادو (٣١)ی ئاب و

تیرۆری سەیدا ساڵح و قەتڵ و عامی قامیشلۆر حەسەکەمان بیرنەچۆتەوە.

هێشتا ئەوەمان لەیادە" کە لە سەرەتای راپەڕینی خەڵکی کوردستان لە ساڵی (١٩٩١) و دواتر چۆن ئەم وڵاتانە، نەیانهێشت تەنانەت یەك بۆشکە نەوت بگاتە کوردستان و نرخی یەك بۆشکە گەیشتە (٢٠٠٠)دیناری چاپی سویسری و ئەم نرخەش بە درێژایی مێژووی دروستبوونی عیراق رووی نەداوە" وبگرە نرخی یەك فەردە ئارد، گەیشتە (١٥٠٠) دینارو یەك تەنەکە رۆن (١٠٠٠) دینار, ئەمە لە کاتێکیدا، داهاتی خەڵکی کوردستان ئەوەندە خراپ و کەم بوو، زۆر خێزان دووژەم نانیان دەخوارد, یان بەسەرەچایان دەخواردەوە.

ئەم قەیرانە جگە لە رۆڵی پاسیڤی سەدام و بەعس, هەرسێ وڵاتی دراوسێی کارەکتەری سەرەکی بوون، چونکە سنوورەکانیان داخست و.ئامادەنەبوون لەو بارودۆخە قورسەدا، هاوکاری خەڵکی بکەن, بیانوی ئەوان ئەوەبوو. کە کوردەکان بەنیازن لە کوردستانی عیراقەوە، دەوڵەتی کوردستان دروستبکەن.

کوردەکان ئیدارەو حکومەت و پەرلەمان و کۆلێژی سەربازی و پاڵاوتگەی نەوتیان دروستکردوە, ئەمانە هەموویان مەترسین بۆ سەر جۆگرافیاو جیۆپۆلیتیکی ناوچەکە.

هەوڵی دوژمنکارانەی ئەم وڵاتانە، هەر ئەوە نەبوو، کە خۆیان سنورەکانیان داخست, بەڵکو نەیانهێشت ئەو یارمەتی و هاوکاریانە بگەنە کوردستان، کە لەلایەن وڵاتانی ئەوروپی و رێکخراوە (

NGO)کان و خێرخوازییەکان پێشکەشدەکراو سەدان کێشەیان بۆ ئەو وەفدە ئەوروپیانە دروستدەکرد، کە دەیانوویست بێنە کوردستان.

ئاشکراکردنی رێککەوتنامەی پاریس، هەر لەلایەن ئەم وڵاتانەوە بوو, کە کوردی دەگەیاندە رادەی سەرکەوتنی پرۆسەی سیاسی یەکجاری, ئەگەرچی دەستی لایەنێکی کوردی لەم پرۆسەیەدا هەبوو، نەیهێشت ئەم کارە مەیسەر بێت.

هەر ئەم وڵاتانە بوون، بە نزیکەی (٢٠٠) ئۆپۆزسیۆنی کوردی ئێرانی و (١٠٠) ئۆپۆزسیۆنی کوردی تورکیا و سوریایان تیرۆر کرد.

هەر ئەوان بوون، لایەنە ئیسلامی و تورکمانەکانیان هاندا, بۆ دژایەتی ئەزموونی خەڵکی کوردستان و حکومەت و زەررێکی زۆریان لەم ئەزموونەداو زۆر دوایانخست.

هەر ئەوان بوون تیرۆریان لە کوردستان گەشەپێداو تیرۆریستانیان تەیار دەکردو رەوانەی کوردستانیان دەکردن, بۆ کاری خۆکوژی و ئاژاوەو پشێوی نانەوە.

ئەوان هەر بەوە نەوەستان, پیلانی نهێنی و سیناریۆی ژێر بەژێر بچنن, بەڵکو لە پیلانێکی سێکوچکەی دوژمنکارانەدا، هاوپەیمانیەکیان پێکهێنا بۆ دژایەتی ئەزموونی خەڵکی کوردستان، لە نێوان (تاران, دیمەشق, ئەنکەرە)داو بەنهێنی سەدام حسێن و بەغداش لە گەڵیاندا بوون.

بەمشێوەیە ئەم لایەنانە, هەر سێ مانگ جارێك لە یەکێك لەم پایتەختانە کۆدەبوونەوە, بۆ تاوتوێکردنی پێشکەوتنەکانی هەرێمی

کوردستان و دانانی پیلانی دوژمنکارانە بۆ بەرپێگرتنی ئەم ئەزموونە.

ئەمانەی باسمکرد ئەو سیناریۆ کەمانەیە, کە ئەم ولاَتانە دایانڕشتووە دژی خەڵکی کوردستان, بەڵام هەموویان بێ ئاکام بوون وشکستییان خوارد , لە بەرامبەر ئیدارەو ئیرادەی خەڵکی کوردستان و ئەزمونی سەرکەوتووی کوردستاندا.

ئێستاش کە پیلانێکی تریان بە دەستەوەیە, بەبیانوی دژایەتی تیرۆر, دەیانەوێت عیراقیش لەم پیلانە بگلێنن و دیسان کوردستان و حکومەتی هەرێمەکان بخەنە ناو ئەم سیناریۆیەوە، بەوەی گەلە کۆمەکێ بکەن دژی (PKK) و جەنگێك بەرپا بکەن بە دەرکردنی لە کوردستانی عیراق و لەمبارەیەوە ئێستا خەریکی دارشتنی سیناریۆیەکی وەهان، ئێمە شاهیدی ئەدەین (PKK) لە ماوەی چەند ساڵی رابردودا، چەندین سیاسەتی چەوتی پیاداکردوە, دژی ئەزموونی خەڵکی کوردستان و کەوتۆتە شەڕەوە لەگەڵ لایەنە کوردستانیەکان, بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە, ئێمە دوژمنایەتی (PKK) بکەین و بچینە پاڵ بەرەی دوژمنکاران و شەڕی لایەنێکی کوردستانی بکەین.

کوردەکان چ لە حکومەتەکانی هەولێر و سلێمانی و چ لە حکومەتی فیدراڵی عیراق، گەر پشتگیریی لەم پیلانە بکەن, هەڵەیەکی مێژوویی دەکەن.

لەمبارەیەوە دەکرێت چەند نموونە بهێنمەوە" کێشەی ئیسرائیل و فەلەستین, چەندین قەیرانی جۆراوجۆری لێکەوتۆتەوە. هەمووکات کە فشار بۆ سەر ئیسرائیل دروستدەکرێت و ئەنجومەنی ئاسایش دەیەوێت بڕیارێك دژی تەل ئەبیب دەر بکات" واشنتۆن ڤیتۆ بەکار دەهێنێت بۆ پشتگیریی دۆستەکەی.

تامیلۆکانی, ویلایەتی تامیل نادۆ لە هندستان, هەرگیز پشتیوانی حکومەتی نیودەلهی ناکات, بە دژایەتی تامیلەکانی سریلانکا, کە ماوەی چەند ساڵە، کەمینەی تامیل لەلایەن سینهالەکانی سریلانکاوە قەتڵ و عام دەکرێن.

ئیتر بۆچی ئێمە بەبیانوی تیرۆر, دژایەتی (PKK)بکەین...؟ لە کاتێکدا ئێمە دەتوانین لە رێگەی حیوارو دیالۆگ و دانوستانەوە لەگەڵ (PKK) بگەینە ئاکام, بەتایبەتی کورد ئێستا لەبەردەم تێپەڕکردنی چەندین هاوکێشەی سیاسیدایە، لە عیراقی فیدراڵ و کوردستاندا.

یەکەم: ئەوەی کورد لەبەردەم بە یەکجاری سەرکەوتنی پرۆسەی حکومەت و پەرلەمان و ئەزموونی خۆ بەڕێوەبردندایە و دەبێت ئەم ئەزموونە بگەێنێتە ئاکام و خەونی کورد بێتە دی.

دووەم: مەسەلەی فیدراتیڤەکردنی کوردستان و دروستبوونی سیستمێکی پلورال و مۆدێرن لە عیراقدا، کە بەشێکی زۆری دەکەوێتە سەر سیاسەت و رەهەندەکانی کوردی. بۆ دروستکردنی مۆدیلێکی نوێ و جوان.

سێیەم: کوردستانی باشوور و حکومەت و خاکەکەی, خاک و حکومەتی هەموو کوردێکە لە هەر کوێی جیهاندا بێت، گەر پێویستی کرد هاوکاری بکرێت و باوەشی بۆ بگرێتەوەو گوێی لەمەترسیەکانی هاوکاری نەبێت, بەڵام بەرێگەی یاسایی و ئەخلاقی و دیبلۆماسی و نێودەوڵەتی.

چوارەم: خۆ بە دوورگرتن لە دژایەتی هەر سازمان و ڕێکخراوێکی سیاسی، لەهەر چوارپارچەکەی کوردستان و دروستکردنی دۆستایەتی و هاوپەیمانیەتی و هەوڵدان بۆ چارەسەری کێشەکانیان و هاوکاری و پشتیوانیکردنیان.

بەڵام:

لەبەرامبەر ئەم هەڵوێستانەدا. هەموو کوردێک و سازمان و لایەنێکی کوردستانی, ئەرکێکی گەورەی دەکەوێتە سەرشان و دەبێت کاری لە پێشینەی بێت بەرامبەر خەڵکی کوردستان.

ئەوەش بەوەی هاوکاری خەڵك و حکومەت بکرێت و کێشەو قەیرانی بۆ دروست نەکرێت و هەموو کێشەکان با لە ڕێگەی دیالۆگەوە چارەسەر بکرێت.

زۆر لە ڕێکخراوە سیاسیەکان ئەم هەڵوێستەیەیان نواندوە, بەڵام پێویستە (PKK) ئەم سیاسەتە پیادە بکات و خوێندنەوەی نوێی هەبێت بۆ ڕووداوە سیاسیەکان.

بێگومان بە پرۆتستۆکردنی حکومەتی هەرێمەکان و کوردەکان لە حکومەتی فیدراڵی عیراق دا, ئەم پیلانەی دژی (PKK) لە ڕێدایە پوچەڵ دەکرێتەوە، ئەمەش هەڵوێستی مێژوویەییە.

تورکیا چی له کورد دەوێت...؟

(١)

تەنها (٤٠٠٠٠٠) تورك له ناوچەکانی (رۆدۆبا)ی باشوری ولآتی بولگاریای سنوری تورکیا دەژین، کەچی ئەنکەرە بولگاریای هەراسانکردوە، تا مافی ئۆتۆنۆمی بە هاوخوێنەکانی بدات و هاوکاری (بزوتنەوەی ماف و ئازادی) دەکات و ئەو پێشنیارەی تورکیاش له کانونی یەکەمی (١٩٩٧) دا خستە بەردەم پەرلەمانی بولگاریاو لەلایەن پارتی سۆسیالیستەوە سەرزەنشتکرا.

کاتێکیش له سالّی (١٩٤٧)دا باکوری قوبرسی داگیرکردو رەئوف دەنکتاشی وەکو سەرۆکی ئەو بەشە دیاریکرد، ئەوەش وایکرد له (٢٥/١١/١٩٩٢)دا ئەنجومەنی ئاسایش بریاری (٩٨٧) دەرکات و هێزەکانی تورکیای لەو کۆمارە بە بێگانە وەسفکردو یەکێتی ئەوروپاش، لەسەر ئەم رەفتارە نیگەرانی خۆیان دەربڕی.

سەبارەت بە تورکمانەکانی عیراق و بەرەی تورکمانی و بەتایبەتی بەرە لە کەرکوکدا، لە هەڵبژاردنەکانی سەرەتای (٢٠٠٥)دا نەیانتوانی له (١) کورسی زیاتر بەدەستبێنن، دەیەوێت هەمان رەفتار دووبارە بکاتەوە، بەوەی کە داوای ناوچەی ئۆتۆنۆم و هەرێمی جیا بۆ تورکمانەکان دەکات.

هەڕەشەش دەکات، کە ناهێڵێ کەرکوك بگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان و تەگەرە دەخاتە بەردەم مادەی (١٤٠).

ئەم قەیرانانەی هەر بە بولگاریاو قوبرس و کوردستانەوە نەوەستاوەو لەگەڵ کۆمارە تازە سەربەخۆکانی شورەوەی پێشوو (ئەرمەنستان، تورکمانستان و تاجیکستان و کازاخستان و ئۆزبەکستان...)هەیە، بەتایبەتی ململانێیەکانی لەگەڵ ئێراندا، لەسەر پێگەو نفوزی ئێران و تورکیا، لەسەر ئەو ناوچانەی کە (تورك زمانن، یان فارس زمانن).

(٢)

ئەنکەرە بەهۆی گرفتی ناسنامەوە کە نازانێ ئایا (ئەوروپییە) یان (ئاسیاییە)یان (ئیسلامییە)...؟ لەلایەك و لەلایەکی ترەوە بەهۆی گرفتی قەیرانە دەرەکیەکانی، لەگەڵ (ولآتانی تازە سەربەخۆ، لەسەر نەوت و پێگەی ستراتیژیان، لەگەڵ ئێران و سوریا لەسەر لیوای ئەسکەندەرونە، یۆنان و بولگاریا ئەرمینیا...لەلایەکی ترەوە.

قەیرانە ناوخۆیەکانیشی لە بابەتی کێشەی (٢٠)ملیۆن کوردو عەلەوی...سێ قەیرانی گەورەن لەبەردەم ئەو خۆراپسکاندنەی کە دەیدات.

ئەوەش هەمیشە سیاسەتی ولآتە پڕ قەیرانەکانە، کە هەمیشە دەیانەوێت قەیرانەکانی ناوخۆ بگوازنەوە دەرەوەی سنورەکانیان، تا مەترسی کودەتاو نارەزایی جەماوەر کەم بکەنەوە.تورکیا هەمیشە

لەسەر ئەم معادلەیە کاردەکات، هەر بۆیە ئێستا دەیەوێت گیروگرفتەکانی خۆی بگوازێتەوە دەرەوە، بۆ سەر کەرکوك و هەرێمی کوردستان و رۆژانە هەڕەشە دەکات و راگەیاندنی توند بلاّودەکاتەوە.

(٣)

لەگەڵ پەلامارەکانی ئیسرائیل بۆ سەر حزبوڵلا لە لوبنان، ئەنکەرە رایگەیاند" بۆچی بۆ تەلئبیب ئاساییە پەلاماری حزبوڵلا بدات لەسەر خاکی لوبنان، بەلاّم بۆ ئەنکەرە نابێت هێرش بکاتە سەر بارەگاکانی (pkk)لە قەندیل"؟"

پاش بێ ئاکامی ئەم هەوڵەی، وەفدێکی لەچەند پەرلەمانتاری پارتی عەدالەت و گەشەپێدان و چەند پەرلەمانتاری تر، بەبێ پرسی پێشوەخت ناردە کەرکوك و پاش گەڕانەوەیان لە راپۆرتی خۆیانە نوسیویانە" گەر تورکیا فریای خۆی نەکەوێت، کوردەکان سەربەخۆیی رادەگەێنن و بارودۆخەکە ترسناکە، بۆیە پێویستە چی کۆمپانیای تورکی لە کوردستان کاردەکات بە پەلە بکشێننەوە".

لەوانەش خەتەرتر رۆژی (٥/١١/٢٠٠٦) عەبدوڵلاگوڵی وەزیری دەرەوەی تورکیا، هەڕەشەی لە تالەبانی و بارزانی کرد کە "نابێ کوردەکان بە هیچ شێوەیەك بیر لە سێ شت بکەنەوە، ئەوانیش

١- گەڕانەوەی کەرکوك بۆ سەر کوردستان.

٢- هاوکاری pkk و بەکارهێنانیان، وەکو کارتی فشار دژی ئەنکەرە.

٣- راگەیاندنی سەربەخۆیی کوردستان.

شوکری ئەلداغ نوێنەری پارتی گەلی کۆماریش، لە پەرلەمانی تورکیا وتی " حکومەتی هەرێمی کوردستان بە نیازە لە ماوەیەکی نزیکدا، سەربەخۆیی رابگەیەنێت و بەهاوکاری ئەمریکاش یەکگرتن لەگەڵ کوردستانی تورکیا دروستبکات و ئەمەش گەورەترین هەڕەشەو خەتەرە"؟

لە هەفتەی رابردووشدا، ئەنکەرە، بەمەبەستی تێکدانی پرۆسەی ئاساییکردنەوەی کەرکوك و ماددەی (١٤٠) مالکی بانگهێشتیکردو ئەمەش دووەم جارە لەپاش سەردانەکەی جەعفەری، سەبارەت بە کەرکوك و pkkو هەرێمی کوردستان، ئەمەش دیسان مایەی سەرنجە، بەلاّم دەبێ مالکی ئەوە بزانێت، ئەو شەریکی کوردەو دەبێ وەزعی کەرکوك، وەکو حەقیقەت باسبکات، نەك وەکو ئەوەی تورکیا پێخۆشە.

* * *

ئەگەر چی پێشتر محەمەد تاغاری سیاستمەدار پۆزەتیڤانە قسەی کردبوو، کە" دەبێ کورد بەشداری پرۆسەی سیاسی تورکیا بکەن" خودی عەبدوڵلا گولیش بۆ ئاسیۆشیدت پرێسی راگەیاندبوو" گەر شەڕی ناوخۆ لە عیراق رووبدات، تورکیا پشتیوانی لە کوردەکان دەکات"

ئەم دوو لێدوانە جیاوازە، هۆکاری خۆی هەیە، جگە لە سەر لێشواویی عەبدوڵلا گوڵ نیشاندەدات، سەبارەت بە کوردو سیاسەتی ناوچەکە.

(٤)

گريمان هەڕەشەكانى توركيا راستن، ئايا دەتوانێت پەلامارى كوردستان بدات؟ لەمبارەيەوە پيتەر گالبێرس بۆ رۆژنامەى (taz)، ئەڵمانى دەڵێت" توركيا هەڵەيەكى گەورە دەكات، گەر بيەوێت بچێتە كوردستان، چونكە لەگەڵ (١٠٠٠٠٠) پێشمەرگە رووبەڕوو دەبێت و توشى تێكشان دەبێتەوە و دەكەوێتە زلكاوێكەوە، كە بە زەحمەت لێى دەردەچێت، چونكە پێشمەرگە دەتوانن توركيا بكەنە ڤێتناميێكى تر "

لە حاڵەتێكيشدا كوردەكان سەربەخۆيى رادەگەيێنن، توركيا نەك ناتوانێ ئەم خواستەى خەڵكى كوردستان شكستپێبێنێت، بەڵكو واباشترە يەكەم دەوڵەت بێ، دان بە دەوڵەتى كوردستاندا بنێت، كە كۆمەڵێك بەرژەوەندى بە يەكەوە كۆيان دەكاتەوەو جيا لەوەى سنورێكى زۆريان بە يەكەوە هەيەو دوو دۆستى نزيكى واشنتۆنن.

چونكە ئەوە ئەنكەرەيە راستەوخۆ پشتگيرى لە ئەلبان و كۆسۆڤەكانى يوگسلافيا دەكات، بۆ سەربەخۆيى و كەسيش نەيتوانى رێگر بێت. هەرچى پەيوەستە بە (pkk)ەوە ئەنكەرە دەبێ تێبگات پاشى (٣٢) ساڵ شەڕ و كوژرانى (٣٠٠٠٠)كەس نەيتوانى (توركە شاخەويەكان...!) لەناوبەرێت و بگرە بە گرتنى (عەبدوڵڵا ئۆجلانيش) سيناريۆكە وا دەرنەچوو، كە توركيا دايڕشتبوو.

سەبارەت بەم مەسەلەيە دەبێ ئەنكەرە دوو خاڵ لەبەرچاو بگرێت.

يەكەم" كوردەكانى عيراق نە جارێكى ترى شەڕى (pkk)دەكەن و نە رێگاش دەدەن توركيا بەسەر سنورى هەرێمدا باز بدات و لە قەنديل

شەڕى (pkk) بكات و ئەوەش دەبێ بزانێ، چۆن توركيا خۆى بە وڵاتى دايك دەزانێت بۆ(٤٠٠٠٠٠)توركى بولگاريا و توركەكانى قوبرس و كەركوك و هاوسۆزى لەگەڵيياندا هەيە، بە هەمانشێوە كوردەكانى عيراقيش، خۆيان بە وڵاتى دايك دەزانن، بۆ كوردەكانى توركياو تەنانەت ئێران و سورياش و بەرگريشيان لێدەكەن، بەخودى تاڵەبانى و بارزانيشەوە.

دووەم" دەبێ توركيا تێبگات كە مەحاڵە تۆپ و تانك لە ئەستنبوڵ و ئەنكەرەوە بێنێت بۆ قەنديل و بيەوێت (pkk)لەناوبەرێت"،بەڵكو ئەو سياسەتە دروستە كە (توركۆت ئۆزاڵ) ساڵى (١٩٩١)گرتيەبەركە وتى" توركيا دان بەراستى بوونى كورددا دەنێت" نەك هەڕەشە بێ بنەماكانى گوڵ و ژەنەراڵەكان و يەشاربيوك توركيا.

(٥)

ئایا بۆ تورکیا رەوایە بەرگری لە تورکمانی بولگاریا و قوبرس و کەرکوک بکات، بەڵام بۆ کورد ناشێت دیفاع لە مافەکانی خۆی بکات...؟

تورکیا دەبێ ئیتر تێبگات، سەردەمی هەڕەشە نەماوەو نەهاتنەدی خەونی بە ئەندامبونی لە ناو پەرلەمانی ئەوروپاش، یەکێك لە فاکتەرەکانی کوردە.

تورکیا هەڵە دەکات قسە بە سەرکردەکانی کورد دەڵێت و هەڕەشە لە هەرێمی کوردستان دەکات.

تورکیا هەڵە دەکات (ئورهان پاموك) دەڕەنجێنێت، لەبەر ئەوەی وتویەتی" تورکیا (١) ملیۆن ئەرمەن و (٣٠٠٠)کوردی قەتڵ و عامکردوە و ئەو راستگۆیەش، پاموکی کردە خاوەنی خەڵاتی نۆبڵ، کە تورکیا دەستخۆشی لێنەکرد

تورکیا هەڵە دەکات "یەشار کەمال" بەجوداخواز لە قەڵەم دەدات و داوای دادگایکردنی دەکات، تەنها لە بەرئەوەی بۆ دیرشپگیلی ئەڵمانی وتویەتی" تورکیا دەتوانێت دەریاکان وشك بکات، بەڵام ناتوانێت ماسیەکان راو بکات".

تورکیا دەبێ بزانێ رێگای برۆکسل بە دیاربەکرو ئابوری ئەنکەرەش، بەشێکی بە هەرێمێکی کوردستانی گەشەکردو ئازاددا تێپەڕ دەبێت...!

تورکیا دەبێ واز لە خەونی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی و دەسەڵاتی تورك لە تورکیاوە بۆ دیواری چین و ئاسیای ناوەڕاست و کافکاس بێنێت و خۆشی لەو وڵاتانە بەدوور بگرێت، کە بێزراون لە کۆمەڵگای نێو دەوڵەتیدا، نەك لەگەڵیان خەریکی پیلان و داڕشتنی سیناریۆبێت دژی کورد، دەبێ وازو لە شیعە و سوننە بێنێت، وەکو کارتی فشار لە دژی کورد.

تورکیا دەبێ مۆدیلێکی نوێ لەسیستمی سیاسی لە ناوچەکە پراکتیزە بکات، کە هەرێمی کوردستانیش پشتیوانی لێبکات، ئەگەر نا هەڕەشەکان بۆ سەری ساحێبانە.

با بزانین تورکیا کامەیان دەکات، ئەوکات کوردیش بڕیار دەدات، دەست بە کاردەبێت و چی دەکات؟

بەشی دووەم
ململانێیەکانی ئێران
(شیعە و ئەمریکا)
لە عیراق و ناوچەکەدا

*عیراق مەیدانی ئەگەری دۆڕان و بردنەوەی ئێران و ئەمریکا

*قەیرانەکانی ئیسرائیل (لوبنان-حزبوڵڵا) شەڕی بەرگرتن لە پەرەگرتنی شیعەگەرایی‌یە لەناوچەکەدا

*سەردەمی ئاوابونی شیعەگەرایی

عیراق مەیدانی ئەگەری دۆڕان و بردنەوەی ئێران و ئەمریکا

-١-

بارودۆخی سیاسی عیراق هێندە ئاڵۆز ەبووەتە تەوەری سەرەکی هەموو میدیاو دانوستانە ناوچەیی و نێودەوڵەتیەکانو گەرمترین دۆسێیەی سیاسی ڕۆژە، بەڵام ئەوەی لەهەموان زیاتر سەرقاڵیەتی و ئەجێنداکانی لە ڕەهەندی جیاواز جیاوازەوە تاوتوێدەکات، وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکایە.

هەرچەندە واشنتۆن توشی کۆمەڵێك قەیرانی گەورە لە عیراقدا هاتووە و تەنانەت کاریگەری ڕاستەوخۆشی لەسەر ڕەوشی سیاسی ناوخۆی ئەمریکا هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، تا ئێستاش تاکهێزێك کەسەر لەمەسەلەکان دەردەکات و نهێنەییەکانی بزانێت و بیەوێت هاوکێشە سیاسیەکان عیراق بەلایەکدا بخات، هەرخودی خۆیەتی.

-٢-

لەماوەی پانزە ڕۆژی ڕابردوودا گەشتی مەکۆکی ودبلۆماسی واشنتۆن و هاوپەیمانە ناوخۆیی و نێودەوڵەتیەکانی بەرەو ئاکارێکی خێراو بە پەلەو پڕوپڕ ڕۆیشت.

هەندێك پێیانوایە مەترسی ئەمریکا لەعیراق وایکردوە، ئەم گەشتە دبلۆماسیە خێرایانە ئەنجامبدرێت و هەندێکیشیان پێیانوایە هەڵبژاردەکانی ئەم دواییەی واشنتۆن و سەرکەوتنی دیموکراتەکان فاکتەرێکی ترە، بۆچونێکیش هەیە دەڵێ" ئاماژە سەرەکیەکانی ڕاپۆرتەکەی (بیکەر-هاملتۆن)داینەمۆی سەرەکی ئەم جموجوڵە خێرایانەیە.

سەردانەکەی ولید موعیلم وەزیری دەرەوەی دیمەشق بۆ بەغداو چاوپێکەوتنی لەگەڵ تاڵەبانی و سەردانی عیراق پاش، بیست و پێنج ساڵ پچڕاندنی پەیوەندی دبلۆماسی و بەڵێندان بە هاوکاریکردنی حکومەتی عیراق بۆ چەسپاندنی ئاشتی و ئارامی لە عیراق، یەکێکە لەو ئاماژانەی کە بیکەر پێیوایە دەبێ سوریا لە چارەسەری قەیرانەکانی عیراق ڕۆڵی هەبێت و سوریاش خۆی ئەم خوێندنەوەیەی پێباشە، کەلەناو هاوکێشە سیاسیەکاندا حسابی بۆ بکرێت و واشنتۆن لەگەڵیدا لەسەر فایلە جۆراوجۆرەکانی نێوانیان دانوستان بکەن،

بەمەرجێك چۆن واشنتۆن داوای هاوكاری لەدیمەشق دەكات لە ئارامكردنەوەی عیراق و دەستهەڵگرتن لەهاوكاری گروپە چەكدارەكان و سوننەكان و قایمكردنی سنورەكانی دیمەشق دەیەوێت دۆسیەكانی (لوبنان و فایلی ڕەفیق حەریری و حزبوڵلا لەسەری نەكرێتە ماڵ و لەوە زیاتر فشاری نێودەوڵەتی نەخرێتە سەر).

سەبارەت بە ئیسرائیل لە كشانەوەی لە بەرزاییەكان جۆلان و هەر ئەگەرێكی سەربازی نەرمی بنوێندریت.

هەرچەندە مەرجەكانی سوریا بۆ واشنتۆن قورسن، بەڵام چونكە وەزعی ئەمریكاش لەعیراق زۆرخراپە، ناچارە لانی كەم لەگەڵ سوریا مامەڵەیەك بكات. گەر كاتی و تاكتیكانەش بێ، بەتایبەتی كە سوریا هەنگاوی ناوە و وەزیرەكەی ناردوەتە بەغدا، بەڵام ئەمریكا دەیەوێت ئەم بەڵێنانانە بەكردار ببنە واقیع.

یەكێكی تر لەو گەشتە دبلۆماسیە خێرایانە، سەردانەكەی تاڵەبانی بوو بۆكۆماری ئیسلامی ئێران.

ڕاستە تاڵەبانی وەكو سەرۆك كۆماری عیراق چۆتە تاران، بەڵام سەردانەكەی تاڵەبانی چەند ماناو مەغزای جیاوازتری هەیە.

هەرچەندەیشە نابێ ئەوەمان لەبیر بچێت، ئەم گەشتەش لەدرێژەی هەوڵەكانی واشنتۆنە بۆ چارەسەری قەیرانەكان، كە بە ئاماژەی ئەو بەڕێوە دەچن.

بەڵام تاڵەبانی بەوە ناسراوە، كە دبلۆماكارێكی باشە، تارادەیەكی باشیش دۆستی ئێرانیەكانەو لە زەمانی دیالۆگی ئەوان دەزانێت و ئەوانیش دانوستانەكانی لەگەڵ تاڵەبانی بەهەند دەگرن.

جگە لە ڕەهەندە مێژوویەكانی ئەم پەیوەندیانە، دۆستایەتی تاڵەبانی سەرۆك كۆمار، لەگەڵ لایەنە شیعەكان خاڵێكی جەوهەریە بۆ ئێران.

زۆربەی ئاماژە سیاسیەكان پێیانوایە، دوو هێز لەعیراقدا ململانێیانە، ئەوانیش ئەمریكاو ئێرانن. ئەم قسەیە تارادەیەكی زۆر ڕاستەو بە بەڵگەش دەركەوتوە، كە ئێران ڕۆڵێكی گرنگی هەیە، گەرچی زۆرجار ڕۆڵێكی نێگەتیڤە.

بەڵام لەسیاسەتدا، تەنها هەوڵەباشەكان بە ڕۆڵی سیاسی حساب ناكرێن، بەڵكو هەموو ڕێگاكان ریزبەندی خۆیان بۆ دەكرێت.

ئێستا ئیتر بۆ هەموو دونیا بەتایبەتی بۆ واشنتۆنیش ئاشكرابوو، كە ئێران هەرچی بۆ بكرێت بۆ هاوكاری (ئەنجومەنی باڵای شۆڕش ئیسلامی، حزبەكەی عەبدولعەزیز حەكیم، حزبی فەزیلەو حزبی دەعوا، گروپەكەی موقتدا سەدر و بچووكترین هێزو گروپی شیعە) درێغی ناكات.

ئەمەش مانیفێستی كاركردنی ئێرانە، كە لەهەر كوێیەك شیعە هەبێت، دەبێ ئێران ڕۆڵ و ئامادەگی هەبێت، جا لەعیراقە، كە مۆڵگەی بەهێزی گرۆبوونەوەی شیعەكانەو شوێنە پیرۆزەكانی نەجەفو كەربەلاو كازمیە و سامەرایە، یان لە پاكستان و بەحرێنە" ئێرانن

خۆی بەهەڵگری ئیدیۆلۆژیای شیعەگەرایی دونیا دەزانێ و لەهەوڵی بەردەوامی ناردنە دەرەوەی ئەم فکرەدایە.

ئێستاش کە عیراق لەسەر تەرزی دیموکراسی بەرێوە دەچێت و شیعەکان پرنفوزترین گەلی عیراقن و ئێران دەیەوێت بەرۆڵێکی گەورەتر وازی بکات، تا لەلایەك شیعەکان وەکو کارتی گوشار بەکاربێنێت و خەونیش بەوەوە دەبینێت، کە کۆپیەکی هاوشێوەی خۆی لەنەجەف و کەربەلاو بەسرە دروستبکات.

لەوەش گرنگتر دەیەوێت ململانێی لەگەڵ واشنتۆن بکات و گۆڕەپانی عیراقیش بکاتە یەکێك لە قەیرانەکان، کە دەتوانێت ئەو گەمەیە بکات، بەتایبەتی لەهەر ململانێیەکی تر بۆ راکێشان بۆ ناو بازنەی پەیمانی ناتۆی یەکێتی ئەوروپا و ئەنجومەنی ئاسایش و شکست دەخوات، بۆیە عیراق ئەگەرێکە بۆ ئێران کەدەبێ گرەوی لەسەر بکات.

ئێران باشدەزانێ گەر لە ئێستادا لەعیراق شکست بخوات، ئەوە زۆر ئاسانتر لەگەڵ واشنتۆن و ململانێیەکانی تر تێکدەشکێت.

بۆیە دەتوانم بڵێم عیراق بۆ ئێران، مانایەکی زۆرگەورەی هەیە و دەتوانێت فاکتەرێك بێت بۆ گرەو لەسەر مانەوەی خۆی بۆ ماوەی چەند ساڵی ترو دەتوانێت خاڵێك بێت، بۆ درێژەکێشانی بەرنامە ئەتۆمیەکەیی و دواخستنی سەپاندنی سزای ئابوری و ململانێیەکانی لەگەڵ یەکێتی ئەوروپا.

دەتوانێت فاکتەرێك بێت بۆ لادانی هەموو ئەو گریمانە و مەترسیانەی، کەپێیانوایە ئێران لە ئەجێندای واشنتۆندایە، بۆ ئاڵوگۆڕ لە سیستەمی سیاسی لەو وڵاتەدا.

واتە ((عیراق بۆ ئێران بەهەمانشێوەی عیراق بۆ ئەمریکا گرنگە، بەڵام بەدوو ئاراستەی جیاوازدا)).

ئەویش بەومانایەی، واشنتۆن دەیەوێت عیراقێك بونیادبنێت، دەستی وڵاتانی دەرەکی بەتایبەتی ئێران کەمکاتەوە، نەهێڵێت لەمەترسی گروپی تیرۆریست و فەندەمێنتالیزم دووری بخاتەوەو حکومەتێکی دیموکرات و پلورالێ بێتەکایەوە، هەرسێ پێکهاتە سەرەکیەکەی عیراق، هۆمۆجینانە لەناو هاوکێشە سیاسیەکاندا بن و سیستەمێکی نمونەیی لەخۆرهەڵاتی ناوەڕاست دروستبێت.

بەڵام هەرچی ئێرانە، هەموو هەوڵێکی بۆ ئەوەیە، عیراق بەردەوام نا ئارام و پڕ قەیرانە بێت، لەپێناو شکستی بەرنامەکانی واشنتۆنداو ناشیشارێتەوە، کە هەمیشە هاوکاری گروپە شیعەکانمان دەکات و هەرگیزیش ئێران بە وەرازی نابێت، سیستەمێکی پلورال و مەدەنی مۆدێرن لە عیراقدا بێتەکایەوە، بەڵکو دەیەوێت سیستەمێکی سیاسی ئیسلامی شیعە بێتە سەرکار، شیعەکان تێدیدا باڵا دەست بن.

هەرگیز ئێران نایەوێت سوننە و کورد، لەناو ئەم هاوکێشە سیاسیانەوە شوێنی شیاو بگرن،

لەبەرئەوەی سوننە سەرەڕای ئەوەی بە دوژمنی سەرسەخت مەزهەبی شیعە دەزانن، لە رووی مێژوویی و سیاسیشەوە، ململانێیەکی

کۆنیش لەگەڵ سوننەکان و وەهابییەکان و عەرەبستان سعودیە هەیەو هەردوولا خۆیان بەدوو جەمسەرو دووقوتبی گرنگی (شیعە و سوننە)ی سەرتاسەری دونیا دەزانن.

زۆربەی گروپە سوننەکان، ئەوەش ناشارنەوەکە، نەك نایانەوێت ئێران هاوکاریان بکات، بەڵکو هەموو قەیران و کێشەکانی باشورو ناوەڕاست و کوژراوی ڕۆژانەی سوننەکان، دەخەنە پاڵ ئێران و ئەوانیش سعودیبیە و ئوردن و میسر و سوریا، بە پشتیوانی خۆیان دەزانن و ئێرانیش لەمە نیگەرانە.

هەرچی سەبارەت بە کوردە، ئێران راستە لەمەسەلە لاوەکیەکاندا، هاوکاری کوردەکان دەکات، بەڵام لەرووی ستراتیژییەوە، خەتەری کورد هیچ لە سوننە بە کەمتر نازانێ و پێیوایە کورد یەکێکە لەو هەڕەشانەی، کە رووبەڕووی ئێران دەبێتەوەو بەهاوکاری واشنتۆن سنورەکانی دەخانە مەترسیەوە، ، بۆیە هیچ کات ئێران لەرووی ستراتیژییەوە هاوکاری کوردەکان ناکات.

هەرچەندە ئەگەری لێکنزیکبونەوەی ئێران و ئەمریکاو گریمانەیەکی دوورەو یەکێکە لە ئەگەرە دوورەکان.

هەرچەندە دەستهەڵگرتنی ئێرانیش، لە یارمەتیەکانی گروپەکانی عیراق و شیعەکان و خودی موقتداش، کارێکی مەحاڵە.

کەواتە ئەگەری دیالۆگی دوولایەنە چۆنەو هاوکاریکردن چۆن چۆنی بەڕێوەدەچێت؟

ئەم پرسیارە وەڵامەکەی زۆرگرانە، بەڵام دەبێ هۆکاری چی بێ لەپاش فشارەکانی واشنتۆن بۆ سەر ئێران، سەبارەت بە رەوانەکردنی دۆسیەی ئەتۆمی ئێران بۆ ئەنجومەنی ئاسایش و ئەگەری هێرشی سەربازی و گەمارۆی ئابوری و تاوانبارکردنی بەشەڕی حزبوڵڵا و ئیسرائیل و پەشێوی عیراق و سازکردنی مانۆڕی سەربازیی و کۆکردنەوەی هاوپەیمانی لە دژی هاوکێشەکە، گۆڕاوە بۆ دیالۆگ و دانوستان؟!

لێرەدا شتێك کە شاراوەنییە ئەوەیە، کە ئەمریکا لە عیراقدا توشی چەند قەیران هاتوەو لیژنەکەی (بیکەر و هاملتۆن)یش، یەکێك لە ئەگەرەکانی ئەوەیە، کە دەبێ واشنتۆن لەگەڵ ئێران لەسەر عیراق دیالۆگ بکات، چونکە دەتوانێ رەوشی عیراق ئارامکاتەوە؟!

هەرچەندە ئەمریکا ئەمکارەی کردوە، تاڵەبانی ناردە تاران، بەڵام بەگومانە لەوەی، کە ئێران لەعیراقدا هاوکاری واشنتۆن بکات ، یان لانی کەم دەست لەو فاکتەرانە هەڵگرێت، کە زۆر کاریگەرانە شوێنی خۆیان پێکاوەو ئەمریکای ناچارکردوە، داوای دیالۆگ و دانوستان بکات.

بەتایبەتی ئەو فاکتەرەی باشدەزانێت چەندە بە قازانجەیەتی دوو بەرانبەر بە زەرریەتی، مەبەست لەوەی چەندە عیراق بۆ ئەمریکا ئارام بێت، هێندەش ئەگەری پەلامادانی ئێران لەلایەن ئەمریکاوە زۆرترەو ئاسانترە.

تەنها لەحاڵەتێکدا، گەر ئەمریکا بەرەسمی پرۆتۆکۆڵێکی لەگەڵ ئێران ئیمزابکات، کە هەرگیز بیر لەپەلاماردان، یان، روخانی یان گوشاری ئابلۆقەی ئابوری ناکاتەوە.

ئەمەش بۆ ئەمریکا هەم ئیمزایەکی قورسە، هەم شەرمەزارییە، بچێتە ژێر داوایەکی لەوبارەوە.

بەوپێیە ئێران لەنیەتیدایە، عیراق بۆ ئەمریکا بکاتە ڤێتنام و ئەمریکاش دەیەوێت عیراق بکاتە نمونەیەکی باش، لانی کەم بۆ ئاڵوگۆڕ لەناوچەکەو سیستمە سیاسیە تۆتالیتاریەکان و لەوبارەیەوە ئێرانیش بەردەکەوێت، بەڵام ئێستا زووە، بۆ بەیەکلاداخستنی ئەم کێشەیە، بۆیە عیراق خاڵێکی گرنگی یەکلایکەرەوەیە بۆ سەرکەوتنی واشنتۆن و مانەوەی ئێران بەهەر حاڵێك بێت.

قەیرانەکانی ئیسرائیل (لوبنان-حزبوڵڵا)
شەڕی بەرگرتن لە پەرەگرتنی شیعەگەرایی یە لەناوچەکەدا

لە (١٢)ی ژوئیەیەوە، شەڕێکی سەخت لە نێوان دەوڵەتی تەلئەبیب و ڕێکخراوێکی ئیسلامی شیعەی توندڕەو لە لوبنان(حزبوڵڵا) دەستیپێکردوە، بەڵام لەڕووی ئیعلامیەوە شەڕەکە، بەشەڕی ئەو دوولایەنە ناو دەبرێت، ئەگەر نا، خودی ئیسرائیل ئەوە باشدەزانێ، کە نایەوێت کێشەکەی لەگەڵ سازمانێکی بچووك، هێندە گەورە بکات و لەسەر زاری لێپرساوە سیاسی و سەربازیەکانییەوە، رۆژانە لێدوان بدات، سوپا داوا لەسەربازە یەدەگەکانی بکات، پەیوەندی بەهێزەکانەوە بکەنەوەو داوای جێبەجێکردنی مادەی (١٥٥٩)ئەنجومەنی ئاسایش بکات.

دەمەوێت بڵێم ، گەر ئیسرائیل لە رەهەندێکەوە، لەگەڵ حزبوڵڵا بجەنگێ، بەڵام مەبەستەیەتی بڵێ" ئەم جەنگە دژی ئێران و سوریا"یە دژی حزبە شیعی و شیعەگەرایە، چونکە چۆن ئەوان بەبونیادنانەوەی ئەم گروپە دادەنرێت، بەهەمانشێوە هەر ئەوانیش لەرووی مالی و چەکداری و لۆجستیکیەوە پشتیوانی دەکەن، هەموو دونیاو تەلئەبیبیش باشدەزانێ، کە حزبوڵڵا لەکوێ و چۆن بۆتە خاوەنی (١٥٠٠٠)موشەك و (٨٠٠٠) چەکدارو فڕۆکەی سیخوری بێ فرۆکەوان و کاتیۆشاو چەکی دژە فڕۆکەو توانای مالی و سیاسی و خاوەنی کەناڵی (المنار)ی ئاسمانی.

بەپێی سەرچاوەیەکی هەواڵی ماڵپەڕی (BBC)بە تەنها ئێران و سوریا، لانی کەم یارمەتی (٢٥-٥٠)ملیۆن دۆلاری، دەدەنە ئەم رێکخراوەو لەلایەنی سەربازیشەوە هاوکاری دەکرێن، بەڵام ئەوەی کە بۆچی تەلئەبیب بۆردومانی لوبنان دەکات، ئەوە خودی ئەو پرسیارەیە؟ لەبەرئەوەی ئەم گروپە لەرووی جوگرافیەوە لەسەر خاکی لوبنانە، بەڵام چونکە لوبنان خاوەنی سیادە و سەروەری خۆی نییە، نەدەتوانێ ئەم گروپە دەرکات، نەدەتوانێ وەڵامی هێرشەکانی ئیسرائیل بداتەوەو نەدەتوانێ رەوشەکە چارەسەر بکات، بەڵام یەکەم زەرەرمەندیش هەر خودی لوبنانە، پاش (٢٢) ساڵ داگیرکردنی باشوری لوبنان لەلایەن ئیسرائیلەوە لە (٢٤)ی ئایاری (٢٠٠٠)دا، هێزەکانی لەم ناوچەیە کشانەوەوە، بەڵام هەرزوو ناوچەکە، کەوتە دەستی حزبوڵڵا و پێگەو نفوزی خۆی تێدا قایم کردو هەر لەو کاتەوە،

کە حزبوڵڵا دروستبوە لەساڵی (١٩٨٢) تا ئێستاش، بەدەیان جار کە هۆکاری سەرەکی حزبوڵڵا بووە لەلایەن ئەرتەشی ئیسرائیلەوە، بۆردومانی لوبنان و باشوری لوبنانی کردوە، واتە هەر کاتێك پەلاماری سنورەکانی ئیسرائیل درابێ، هەمان وەڵامدانەوەی هەبوە، بۆردومانی باشوری لوبنان و شوێنی تری کردوە.

بەڵام حکومەتی بەیروت، قەت نەیتوانی ئەم بەڵایە لەخۆی دوربخاتەوە، ئەو وێرانەیەی لەسەر دەستی حزبوڵڵاو گروپە ئیسلامیەکان هاتەدی، لەخۆی دوربخاتەوە.

لە (١٤)ی مارچی ١٩٧٨ هەر بەو هۆکارەکەی، کە پەلاماری سنورەکانی درابوو، ئیسرائیل پەلاماری باشوری لوبنانی داو نزیکەی (٤٠٠) کەس کوژرا، تا لە (٦) ژوئەی ١٩٨٢ هەر سەبارەت بەو کاردانانەوە هێزەکانی ئیسرائیل، پەلاماری باشوری لوبنانیان داو بۆ ماوەی (٦)مانگ، ئابلۆقەی بەیروت دراو تا دواجار یاسر عەرەفات و (١١٠٠٠)هەزار چەکداری ئەو رێکخراوەی لە لوبنان دەراپەڕاند، دەکرێت لێرە ئەو پرسیارە بکرێت، ئایا ئەو دوو رووداوەی کە لە (١٩٨٢) تا (٢٠٠٠) روویاندا، دووبارە ببنەوە.

مەبەستمە بڵێم گریمانەی ئەوە دەکرێت، جارێکیتر باشوری لوبنان بکەوێتەوە ژێر کۆنترۆڵی ئیسرائیل و بەهەمانشێوە حکومەتی بەیروت ناچار بکرێت، حزبوڵڵا لەباشوری لوبنان دەرپەڕێنێت.

ئەو دووسیناریۆیە، ئەگەری دووبارەبوونەوەیان هەیە، چونکە هەمان هەڵەی، کە رێکخراوەی عەرەفات ساڵی (١٩٨٢) کرد و تادەگات

بەئێستاش، نەیانتاوانی بەتەواوی لەگەڵ تەلئەبیب بگەنە ڕێککەوتن، بۆیە گەر ئیسرائیل ڕەوشەکەی بۆ لەباربێ، دورنییە ئەو دوو هەوڵە دووبارە بکاتەوە، ئەو ڕەوشەی کە ئێستا لەنێوان ئیسرائیل و حزبوڵڵا دەستپێکرد تا دێت ئاڵۆز دەبێ، بۆیە یەکێکی تر لە ڕەهەندەکانی ئەم جەنگە، دەکرێت پەیوەست بێ ئەوەیە، کە واشنتۆن ئەو سیناریۆکەی داڕشتبێ.

بەوپێیەی واشنتۆن لەعیراقدا، فشارێکی زۆری لەسەرەو ڕووبەڕووی چەند قەیران بۆتەوەو خەریکە شەڕی ناوخۆی شیعەو سوننەشی دێتە سەر، بۆیە ئەمەش ئەو سیناریۆیەیە، کە زۆرجار وڵاتانی قەیراناوی دەیانەوێت سیناریۆ دروستبکەن و قەیرانەکان بگوێزنەوە دەرەوە، بۆیە واشنتۆن ڕەنگە بیەوێت سەرەنجی میدیا و وڵاتانی دونیا لەسەر عیراق لابەرێت و سەرەنج بدرێتە شەڕەکانی ئیسرائیل و لوبنان و بەمەش ڕەهەندەکانی ئەو جەنگە وا بەرێتە پێش، گەر کوشتارو قەیرانەکانی ناو عیراق فاکتەری سەرەکی وڵاتانی ئێران و سوریان.

ئەوا ئێستا ئەم سیناریۆیە خەریکە تەنگ بەو دوو وڵاتە هەڵدەچنێ و هەردووکیان تۆمەتبارن بەوەی، کە یارمەتی ماڵی و سەربازی پێشکەش بە حزبوڵڵا دەکەن و کردویانە و هەر لە چەند ڕۆژی شەڕەکانیشدا ئیسرائیل ڕایگەیاند، حزبوڵڵا موشەکی دروستکراوی ئێرانی بەکارهێناوە.

واتا ئەمریکا دەیەوێت بەدونیای ڕاگەیێنێ، ئێمە و تەلئەبیب دەمانەوێت ئاشتی و ئارامی لە لوبنان بەر قەراربێ، بەڵام حزبوڵڵا بە

پشیتوانی سوریا و ئێران، ناهێڵێ ئەو کارە مەیسەربێ، نە پرۆسەی ئاشتی ئیسرائیل و فەلەستین سەرکەوێت، بۆیە هەموو عاقبەتی ئەو جەنگە و ئاکامەکانی، دەکەوێتە ئەستۆی ئەو دوو وڵاتەو حزبوڵڵاوەو تەنها و تەنها ئەوان بەرپرسی یەکەمن.

هەر بۆیەشە سەرانی وڵاتانی (G٨)لە مۆسکۆ، لەسەر زاری ڕاوێژکاری ئەڵمانیاوە، هەمان بۆچونی واشنتۆنیان هەبووە و ڕایانگەیاندوە، حزبوڵڵا و هاوکارەکانی بەرپرسی یەکەمی ئەو شەڕەن، جگە لەوەی دوو وڵاتی خاوەن نفوزو ئایدیای عەرەبی (میسرو سعودیە) پشتیوانی بۆچونەکانی ئەمریکا بوون.

بەو واتایەی بەهاتنەناوەوەی واشنتۆن بۆ ناو قەیرانەکە، هەم سیناریۆکە تاڕادەیەك شوێنی خۆی گرتوەو هەم دژایەتی حزبوڵڵاو سوریا و ئێرانیش پەرەی گرتوە، بۆیە ڕەنگە ئاکام بەدەرپەڕاندنی حزبوڵڵا لەباشوری لوبنان کۆتایی پێبێت.

یەکێکی تر لە ڕەهەندەکانی ئەم جەنگە، ڕەنگە ئەوەبێ واشنتۆن بیەوێت چەند هێرشی ئاسمانی بۆسەر دیمەشق، یان ئەتۆمیەکەی تاران ئەنجامبدات، بەو پێیەی ئەو دوو وڵاتە سەرچاوەی شەڕن لە ناوچەکە.

یان لانی کەم بیەوێت زەنگێکی ئاگادارکردنەوە گەورەبێ، بۆ ئەو دوو وڵاتە، بەوەی گەر دەست لە نانەوەی پشێویی و قەیرانەکانی عیراق هەڵنەگرن، دەتوانێ توشی کێشەیان بکات.

ئەگەر چی هەر دوو وڵات ئەو پەیامە باش دەزانن، بەڵام ناشتوانن دەست لە پشتیوانی گروپەکان لەعیراق و سوریا و لوبنان و فەڵەستین

هەڵگرن، چونکە بوونی ئارامی لەهەرکام لەو وڵاتانە، مانای سەرکەوتنی سیاسەتی ئەمریکا لە ناوچەکەو بردنەوەی شەڕی عیراق و تێکشاندنی گروپە تیرۆریستی و ئیسلامەیەکان و سەدامیەکان و سەرکەوتنی رەوتی مۆدێرن و دیموکراسی و سکۆیلاریزمە، کە ئەمەش واتای سەرکەوتنی بەرچاوی بەرنامەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی گەورەو دواتریش جێبەجێکردنی بەرنامەکانی واشنتۆن دژی ئەو دوو وڵاتە.

بۆیە هەرکام لەو دوو وڵاتە، نەدەیانەوێت رەوشەکە لەوە ئاڵۆزتربێ، کەخۆیان زەرەری لێبکەن، نەدەیانەوێت دەست لەپشتگیری نەسروڵڵاو حزبوڵڵا هەڵگرن.

بەڵام ئیسرائیل کەبەپێی ئیعازی واشنتۆن جووڵە دەکات، نایەوێت ئەو شەڕە راگرێت، بەڵکو وەکو پێشتر باسمکرد، دەیەوێت یەکێك لە سیناریۆکانی ساڵانی (١٩٨٢-٢٠٠٠) جێبەجێ بکات.

بۆیە تادێت قەیرانەکانی لوبنان قوڵتر دەبێتەوە، ئەو وڵاتەی کە حەریری چەند ساڵ پێش ئێستا، لەسەر بودجەی خۆی ئاوەدانی کردوە، وردە وردە خەریکە جارێکی تر، ژێرخان و پرۆژە خزمەتگوزاریەکانی ئەو وڵاتە هەڵدەوشێتەوە.

بۆیە دەبێ حکومەتی بیروت بە خێرایی هەنگاو بنێت، بەوەی یان حکومەتێکی سەربەخۆبێتە کایەوە، کە خاوەنی بڕیار بێت و لەخزمەتی گەلانی لوبناندا بێت، یان دەبێ ئەوە قبوڵبکات، کە ئەو وڵاتە خەریکە دەبێتە گۆڕەپانی یەکلایکردنەوەی لایەنە ناکۆکەکان و گروپی نەسروڵڵاش فاکتەری سەرەکی ئەو قەیرانەیە بەدەستی دەرەکی، بەڵام

قسە ئەوەیە ئایا حکومەتی بیروت، دەتوانێ ئەو کارە بکات، بەڵام ئایا قەیرانەکە چۆن چارەسەر دەکرێت و چۆن کۆتایی دێت؟

بە فۆرمێکی روکەش تەلئەبیب دەڵێ" دەبێ حزبوڵڵا دوو سەربازە ئیسرائیلەکە بێ مەرەج ئازاد بکات، واشنتۆن داوای چەککردنی حزبوڵڵا دەکات، حزبوڵڵا مەرجی هەیە، ئێران داوای سڕینەوەی ئیسرائیل دەکات و سوریا بەردەوام و بەنهێنی موشەکی زیاتر رەوانەی حزبڵڵا دەکات.

لەناو ئەم هەموو لێدوان و رەهەندە سیاسیەدا، دەبێ کامیان کێشەکە یەکلا بکاتەوە؟

بەبۆچوونی چاودێران هەرچی چۆنێك بێ حزبوڵڵا و سوریا و ئێران شەڕەکەیان دۆڕاندەو دەبێ مل بۆ یەکێك لە داواکانی ئیسرائیل، یان واشنتۆن کەچ بکەن، لەکاتێکدا پێگەی سەرەکی حزبوڵڵا کەوتە دەستی هێزەکانی ئیسرائیل، کە پێگەی موشەکەکانی حزبوڵڵای لێبوو، بێگومان ئیسرائیل وردە وردە شوێن پێی حزبوڵڵا دەکەوێت، تا زۆرتر لەسنورەکانی خۆی دووربخاتەوە و بنکە و مۆڵگەکانی لێکهەڵبوەشێنێ و بۆ ماوەیەکی زۆر زیاتر بێ هێزی بکات و زەبری کوشندەی لێبکەوێت.

سەرەڕای ئەوەی ئێستا ئیدی خەڵکی لوبنانیش کە (٦٠٠) قوربانیان داوەو (١٥٠٠٠٠)کەس ئاوارە بوون زەرەرێکی زۆر لە لوبنان کەوتوە، دەزانن گۆبەندەکە، هۆکارەکەی حزبوڵڵایەو بەهۆی فاکتەرەکی دەرەکی و ئەمەش وادەکات، هەم توانای سەربازی حزبوڵڵا

کەم کاتەوە، هەم لایەنگران و نفوزی حزبوڵڵاش بێتە خوارەوە، چونکە لەکاتێکدا خاوەن ماڵی سەرەکی فەلەستینییەکان بە(فتح و حەماس) یشەوە خەریکی دیالۆگ و گفتوگۆو دانوستانن، لەگەڵ دوژمنەکەیان و بەڵێنانداوە کە شەڕ راگرن، ئیدی حزبوڵڵایەك، کەنە پەیوەندی بە فەلەستینەوە هەیە، نەخاوەنی سەرەکی کێشەکەیە، بۆچی وازناهێنێت.

بۆیە ئەم خاڵە گرنگەو ئیسرائیلیش، دەیەوێت زەرەری گەورە لە لوبنان بدات و هەراسانیان بکات، تا پێیان بڵێ حزبوڵڵا هۆکاری سەرەکی کێشەکەیە.

هەموو دونیاش ئەوە باشدەزانن، کە پەیامەکە حەسەن نەسروڵڵاو حزبوڵڵا، جگە لەبانگەشەیەکی یۆتۆپی بۆ لەناوبردنی جولەکە هیچی تر نییە.

بەو پێیەی بە هەموو عەرەب، نەیانتوانی ئیسرائیل لەناوبرن و بگرە ئەوکات بەندری سوێس و بەرزاییەکانی جۆلان و قودس و باشوری لوبنانیشیان دۆڕاند! ئەی ئێستا کە جگە لە سوریا و ئێران، هیچ دژایەتیەك بۆ ئیسرائیل نییە، دەبێ رەوشەکە لە قازانجی کێ بێت...؟

بەهەر حاڵ ئەم کێشەیە چەندە خۆرسکانە روویداوە، پێدەچێت هێندە سیناریۆ بۆ داڕێژراوبێ، بەڵام پیادەکردن و پراکتیزەکردنی ئامانجەکانی چۆنە! ئەوە جارێ رەنگە پەیوەستبێ بە چەند خاڵەوە:

یەکەم: رەوشی عیراق بەروکوێ دەڕوات و قەیرانەکان دەگەنە چی، بەرنامەکەی ئەمریکا لەکوێدایە...؟

دووەم: سوریا و ئێران، تا چەند مەترسی نزیکبونەوە، یان لەو شەڕە هەیەو تا چەند دەیانەوێت دور بکەونەوە...؟

سێیەم: حزبوڵڵاو چەکدارەکانی چارەنوسیان بەچی دەگات، تا کوێ دور دەخرێنەوە، یان چەك دەکرێن؟

سەرەڕای هێنانەوەی ئەو گریمانەی کە ئێران و سوریا چۆن لای واشنتۆن فاکتەری ئەم قەیرانەو زۆر بەلای ترن کەبەسەر ئەمریکا دادێت، دەبێ هەمیشە لەژێر هەڕەشەی واشتنتۆندا بمێنەوە؟

بۆیە ئەم هاوکێشە سیاسیە زۆر خوێندنەوەی تر هەڵدەگرێت، بەڵام لەهەرچی حاڵدابێ، تەلئەبیب سەرکەوتنێکی تری بۆ خۆی تۆماركردو ئیسپاتی کرد ، کە دەتوانێ وەڵام بداتەوە واشنتۆنی لەپشتەو وڵاتانی عەرەبیش، گەر دۆستی نەبن ئیتر دوژمنی نین و بەپێی بەرژەوەندی گەل و وڵاتەکانیان رەفتار دەکەن.

سەرەڕای ئەوەی یەکێکی تر لەو سیناریۆیانەی کەلەم شەڕدا بەدیدەکرێت پرۆژەیەکی نهێنی ئەمریکا و ئەوروپا و ئیسرائیل بێت، تا رێگری لەو پێگەیەی شیعە بکەن، کە خەریکە لەئێرانەوە پەرە دەگرێت و باشوری ناوەڕاست و عیراقی گرتۆتەوە، خەریکە دەگاتە باشوری لوبنان و گەرا دادەنێت و بەمشێوەیە پشتێنیەیەکی شیعی توندو مەترسیدار دژی بەرژوەندییەکانی ئەمریکا و رۆژئاوا درێژدەبێتەوە.

ئەم پشتێنیەیە (ئێران و باشوری عیراق+پشتیوانی سوریا و باسوری لوبنان) پشتێنەیەکی بەهێزەو زۆرجار دەتوانێ جەمسەرێکی

دژ بە بەرژەوەندییەکانی واشنتۆن بێت، وەکو چۆن لەعیراق و باشوری لوبنان دەبیندرێت، واشنتۆن هەست بەم مەترسیە گەورەیە دەکات، بۆیە دەیەوێت لوبنان لەچەنگی سوریا دەربهێنێت و حزبوڵلاش تەفروتونا بکات و پێگەی شیعی و مەزهەبی ئێران، لە سنورەکانی ئیسرائیل دوربخاتەوە و شیعەش دەخاتەوە جوغزێکی بەرتەسك و ئابلۆقەدراوەوە.

ئەم مەترسیەی کە واشنتۆن هەستیپێدەکات، ولاتانی سعودیەی سوننەی وەهابی و میسری سوننەی خاوەن نفوزە بڕیاری عەرەبی و ئوردنی سوننەی دۆستی ئەمریکاشی لەپشتەوەن، بەو مانایەی ئەوانیش هەست بەمەترسی بلاوبونەوەی ئەو پشتێنەیەی شیعە دەکەن، دژی ئایدیا و نفوزو بەرژەوەندیەکانی خۆیان، بۆیە هەرزوو سعودیەو میسرو ئوردن حزبوڵلایان تاوانبار کرد.

بەوپێیەی ئەوان هەست بەم مەترسیە دەکەن، کە ئەم پشتێنەی شیعە بە پشتیوانی ئێران بەشێوەیەکی خێرا دەچێتە پێش و پێگەو نفوز دادەنێ و دەتوانێ دەیان موقتدای سەدرو نەسروڵلا دروستدەکات، هەر بۆیە لە سەردانەکەی ئەم دوایەی مقتدی سەدر بۆ ئێران، گوایە لەگەڵ نەسروڵلا چاویان بە یککەوتوەو ئێران ڕێنمایی هەردووکیانی کردوە، لەکاتی خۆیشدا، شا عەبدوڵلای ئوردن مەترسیەکانی ئەو کۆبونەوەو ئەو هەیمەنەی شیعەی باسکرد.

ئێستا ئیدی مەترسی بلاوبونەوەی شیعەگەرایی لەسەر تاسەری دونیادا، بۆتە کێشەی واشنتۆن و هاوپەیمانەکانی، بەو پێیەی ئەم

مەترسیە، پشت دەبەستێت بە ئایدیا و فکرەیەکی دینی بەهێز و کەمەرجەعی شیعەیەو بەشێکی زۆری ئەم نفوزەش لە خۆرهەلاتی ناوەڕاست و ئەو ناوچەدایە، کە واشنتۆن دەیەوێت دەستی بەسەردا بگرێت، یان دڵی خۆرهەلاتی ناوەڕاست، کەمەترسی ئەم گەرایەدایە (ئێران و عیراق و لوبنان و بەحرێن و چەند ولاتی تری کەنداو)

ئەمەش مایەی مەترسیەکی گەورەیە بۆ واشنتۆن، بانمونەیەك لەسەر کاریگەری ئایدیای شیعە بهێنمەوە لەوەلامی ئەو پرسیارەی، کە بۆچی سوپای مەهدی چەك دانانێت؟ مقتدی سەدر دەڵێ" دەبێ ئیمامی مەهدی ئەمر بکات (ئیمامی مەهدی، یەکێکە لە دوانزە ئیمامەکەی شیعە، گوایە لەسەر دەستی عەباسیە سوننەکان، غەدری لێکراوەو لەدوا ڕۆژدا دێتەوە سەر زەوی حەقی شیعە دەسێنێت".

ئەو جگە لەوەی شیعە لەرووی مەزهەبیەوە، هێندەی پشت بەرابردوو دەبەستێت، هێندە لەسەر ئایندە ناژی، لەبەرئەوە واشنتۆن هەست بەم مەترسیە دەکات، بۆیە بەردەوام لەگەڵ ئێران لەململانێدایە، کە وەکو مەرجەی شیعی سەیری ئێران دەکات و ئەو بەداینەمۆو جوڵەکەری گروپە شیعەگەراکان دەزانێت، ئەمە جگە لەوەی ئێستا، تورکیاش خەریکە دێتە ناو ئەم گەمە مەترسیدارە، واتە چەند مانگ پێش ئێستا، تورکیا بانگهێشتی موقتدا سەدری کرد بۆ ئەنکەرە، تاوەکو سود لە شیعە و خودی موقتدا سەدر لە قەیرانی کەرکوکدا وەرگرێت.

ئەوەش پاش ئەوەی لە کێشەی کەرکوك، کە بەرەی تورکمانی کردە کارت، شکستی هێنا، پاش ئەوەی لەهەردوو هەڵبژاردنەکاندا،

لەبەرامبەر کوردەکاندا دۆڕان و نەیانتوانی لەیەك کورسی زیاتر بەدەستبهێنن.

بۆیە ئەم گەمەیەی تورکیا، هەرچەندە لەبەر نەوتی کەرکوکە، بەڵام بیەوێت، یان نا، خزمەت بەو پرۆژەیەی ئێران دەکات، کە دەیەوێت هەیمەنەی شیعە لەناوچەکەدا بکاتە واقیعو دژی واشنتۆن بوەستێتەوە، بۆیە واشنتۆن لەم گەمەیەی تورکیا نیگەرانەو کاتی خۆیشی ئەوەی بە ئەنکەرە راگەیاندوە.

سەرەڕای ئەوەی ئەم گەرایە خەریکە دەگات پاکستان و نیمچە کیشوەری هندستان و لەبەحرینیش مەترسیان هەیە،

لەبەرئەوە دەکرێت شەڕەکانی ئەم دوایەی ئیسرائیل و لوبنان، وەڵامدانەوەیەك بێت بۆ ئەو پشتێنە شیعەیەی، کە خەریکە لە سنورەکانی ئیسرائیل نزیکدەبێتەوە، لە ئێران هەیمەنەی کردوەو لە عیراقیش ئەمریکای هەراسان کردوە.

بۆیە واشنتۆن دەیەوێت لەروی سیاسیەوە لەعیراقدا بەشێوەیەکی تاکتیکی ئەو واقیعە قبوڵبکات، کەشیعە زۆرینەیە، بەڵام لانی کەم لە کاریگەری ئێران دووریان بخاتەوە، بینکاتە دۆستی خۆی، وەکو چۆن مالکی خەریکە ئەو دەورە وازی دەکات.

لەگەڵ ئێراندا کێشەکەیان بەردەوامەو دەیەوێت لەرێگای گەلە کۆمەکی نێودەوڵەتیەوە، سەبارەت بە دۆسیەی ئەتۆمی بۆ شیعە، سزای ئابوری بەسەردا بسەپێنێت و زیاتر گۆشەگیری بکات و گەمارۆی بدات.

هەرچی حزبوڵڵاشە، خەریکە دەبێتە قوتبێکی بەهێز لەناوچەکەدا و مەترسی زیاتر بۆ ئیسرائیل و واشنتۆن دروستدەکات، بۆیە ئەم شەڕە هەرچەندە زۆرلایەن وەکو شەڕێکی بچوك سەیری دەکەن، بەڵام ماناو رەهەندەکانی زۆرو زیاترن و واشنتۆنیش لەمەترسیەکانی باشدەگات، بۆیە ئەم شەڕە، شەڕی بەرگرتنە لە پەرەگرتنی شیعەگەرایی لەناوچەکەدا، کە ئێران داینەمۆیەتی و ئەمریکاش بەم کارە زۆر نیگەرانە.

سەردەمی ئاوابونی شیعەگەرایی

هاوکێشە سیاسیەکانی عێراق تادێت ئاڵۆزدەبێت، بەجۆرێك ئەمریکا توشی نیگەرانی هاتوە، لەلایەکەوە لەناوخۆی عیراقدا، رووبەرووی دژایەتی گروپە توندڕەو وبەعسیەکان و تیرۆریستیەکان بۆتەوە، لەناوخودی حکومەتی عیراقیشدا، چەند گروپ هەن، سەرەڕای بەشداربونیان لەو حکومەتەی، کە ئەمریکا چاوەدێری دەکات و پشتیوانی دەکات، دژی دەزگاو دامەزراوەکانی حکومەتیشن، لەبابەتی باڵی سەدرو فەزیلە.

سەبارەت بە پێکهاتە ناهۆمۆجینەکانی عیراقیش (شیعە و کوردو سوننە...) ئەمریکا نەیتوانیوە میکانیزمێك بۆ کارکردنیان دابنێت، بەشێوەیەك کە جێگەی قەناعەتی هەموو لایەنەکان بێت. سەبارەت بە وڵاتانی ناوچەکەش، چەند رەوتی جیاواز هەیە، بۆمامەڵەکردن لەگەڵ واشنتۆنداو میکانیزمی دەستێوەردانیان لەعیراقدا.

هەرچی ئێران و سوریایە، وەکو دوو وڵاتی ناوچەکە، دەوری نێگەتیڤ دەبینین، بەبۆچونی واشنتۆن هەرچەندە رەنگە شیاوی باس بێت، کە ئێران هاوکاری دۆستە شیعەکانی خۆی دەکات و بەردەوام

لەهەوڵی بەهێزکردن و کاراترکردنیانە لەعیراقدا. بەوپێیەی ئەو مەیلە شیعەگەرایەی، کە ئێران رابەرایەتی دەکات لە (قومە)وە، دەستپێدەکات، دەگاتە نەجەف و کەربەلاو پیشاوەرو قەندەهارو بەحرێن و باشوری لوبنان، مەیلێکە ئێران رێبەرایەتی دەکات و شانازیشی پێوەدەکات، بەتایبەتی لەپاش هەوڵەکانی سێ دەیەی رابردووی خومەینی رابەری کۆماری ئیسلامی ئێران و دواتریش شکستی ئەو تێزو بیرۆکەیەی، کەدەیویست رابەرایەتی گشت جیهانی ئیسلامی بکات، کە سەرکەوتو نەبوو، لەبەرامبەر رکبەرێکی بەهێزی سوننەی ئیسلامی(عەرەبستانی سعودیە) کەخۆی بەخاوەنی مەیل و مەدی ئیسلامی سوننە دەزانێت، لەپاڵ وڵاتانی میسرو ئەردەن.

بەڵام رێکچەی دووەم رێبەرایەتی مەیلی شیعەگەرایی دونیا، لەگەڵ قوڵبونەوەی قەیرانەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و کۆنترۆڵی زیاتری لەلایەن واشنتۆن و ململانێیە مەزهەبییەکان و بەهێزبونی گروپە شیعەگەراو ئیسلامی و تیرۆیستیەکان و بێ ئاکامبوونی قەیرانی (عەرەب- ئیسرائیل)، تادێت ئێران باشتر هەیمەنەی بەسەردا دەکات و سودەکانی دەپێچێتەوە، ئەوەش کارێکی پڕ سودەو ئەهمیەتی تایبەتی خۆی هەیە، بەو مانای راستە ئێران بوجەیەکی زۆر لەو بواردەدا خەرجدەکات و دەیکاتە دەمی حزباکان و گروپە ئیسلامیە عەرەب و شیعەکانەوە.

بەڵام سەرهەڵدانی رەوت و مەیلی شیعەگەرایی ناوبەحرێن، لە کەنداوی فارس، ئەهمەتێکی تایبەتی هەیە، کە بەهەموو شێوەکان حکومەتەکانی کەنداو هەوڵی سڕینەوەو سەرکوتکردنی شیعەکانیان

داوەرە دەرکەوتنی هێزێکی وەکو حزبوڵلای لوبنان، کەتوانیویەتی کاریگەری گەورەی هەبێت، لەسەر رەوتی رووداوەکانی لوبنان و کێشەی (عەرەب-ئیسرائیل) و نانەوەی تەنگژەو قەیران بۆ حکومەتەکانی بەیروت و تەلئەبیب و واشنتۆن، جگە لەوەی حزبوڵلا هەم نوێنەرایەتی باڵی شیعەی لوبنان دەکات، لەیەکێك لەسێ باڵەکانی (مەسیحی-مارۆنی، شیعەو سوننەکان) هەم بووەتە نوێنەری شیعەکان لە لوبنان لەپەرلەمان و حکومەت و هاوکێشە سیاسیەکانداو خودی حەسەن نەسروڵلاش، خۆی بە ئەندامێکی قوتابخانەکەی خومەینی و خامنەئی دەزانێت و ئامادەیە دەیانجاریتریش دەستی ئەو دوو ئیمام و هاوشێوەکانیان ماچ بکات و ئەوەی لەچەندمانگی رابردووشدا لە لوبنان بینیمان، ئەو راستیەی سەرەوە بووە، کە حزبوڵلای شیعەی دۆستی ئێران، تا چەند دەتوانێ لانی کەم ئارامی لوبنان و رەوشی سیاسی ناوچەکە و مەترسی بۆ سەر تەلئەبیب دروستبکات.

یەکێکی تر لەو گەرایشانەی لەناوچەکەدا رۆڵیان هەیە، بزوتنەوەی حەماسی فەلەستینە، نابێ ئەو لەبەرچاو نەگرین، ئەو سەرکەوتنەی حەماس لە هەڵبژاردنەکانی فەلەستین بەدەستیهێناو ئەو بنکە جەماوەریەی کەهەیەتی و ئەو ململانێیەی لەگەڵ ئیسرائیل و فەتح دەیکات، هێزو بازو ستراتیژو ئایدۆلۆژیای حەماس خۆی نییە، بەڵکو ئەوە تارانە مەرجەعی فیکری و ستراتیژی و پاڵپشتی مادی و بەهێزبوونی، چونکە گەر بێتوو ئێران دەست لە پشتیوای هەڵگرێت، نەدەتوانێ دژایەتی فەتح بکات و نە بۆ ئیسرائیل دەبێتە سەرئیشە.

بۆیە ئەمەش یەکێکی ترە لەو مەیلانەی، کە تاران وەکو رەوتێکی ئیسلامی بەهێز، کاری لەسەر دەکات.

ئەوەشی کە پەیوەستە بە پاکستان و ئەفغانستان، ئێران رۆڵی کاریگەری هەیە، بەتایبەتی لەسەر شیعەکانی ئەو دوو وڵاتە.

هەرچی پاکستانە ئامادەگی ئێران لە قوتابخانە ئاینیەکان و مەکتەبەی فەقێەکان، توانیویەتی خۆی بخزێنێتە ناویان و تارادەیەکی زۆریش توانیویەتی لەو رووداوانەی ئەفغانستان و ناوچەی نیمچە کیشوەری هندستان و کێشەکان و سنوری ئەفغانستان- پاکستان کەڵك وەرگرێت.

پشتیوانیەکانی ئێران بۆ حکومەتەکەی بورهانەدین رەبانی، دۆستی گەورەی شیعەو دواتر حکمتیار لەپێشوتر، یەکێکە لەو پێگەو نفوزەی کەلە ئەفغانستان کەڵکی لێوەرگرتوە، تا ئەو رادەیەی کەلە هێرشەکانی ئەمریکا و ناتۆ بۆ سەر تالیبان و قاعیدە رۆڵی گەورەی گێڕاو هاوکاری ئێران لەم بارەیەوە، مەرجێکی گرنگی سەرکەوتنی روخانی تالیبان و قاعیدە بوو.

ئەوە جگە لەوەی کەم و زۆر هاوکاری ئەو هێزو گروپانەی کردوە، کە لەچیچان و داغستان و ئەو دیوە کافکاس قوتبوونەوە، بەڵام لەهەموو ئەوانە گرنگتر، ئەو مەیلە بەهێزەی شیعەگەرایە، کە لە عیراقیدا پەرەیگرتوە، بە پشتیوانی ئێران بەتایبەتی لەدوای راپەڕینی (١٩٩١) و پرۆسەی ئازادی(٢٠٠٣) رەوتێکی شیعەگەرایی بەهێز، لەعیراقدا پەیدابوە، کەلەماوەی هەشتاو پێنج ساڵی رابردوودا لەسەر دەستی سوننەکان لەپەراوێزدا بووە.

بەڵام لەگەڵ روخانی رژێمی بەعس و کۆتاییهاتن بە سیستمی بەعسیزم، کە سوننەکان کۆنترۆڵیان کردبوو، مەیلی شیعەگەرایی لەعیراقدا زۆر بەخێرای پەرەی گرت، بەشێوەیەك كەهەرگیز چاوەڕوانكراو نەبووە، بەو شێوەیە مەیلی شیعەگەرایی (شیعەیزم لەعیراقدا پەرە بگرێت و کۆنترۆڵی عیراق بکەن.

راستە دوژمنایەتی شیعەو سوننە لەسەردەمی معاویەو حەسەن و حوسێنەوە، تادەگات بە ئێستا، لەشەڕو شۆڕو کێشەو ناکۆکیدا بووە.

سوننەکان هەمیشە لەماوەی حوکمی خۆیاندا، هەوڵی سڕینەوەو پەراوێزخستنی شیعەکان و کوردەکانیان داوە، بەڵام ئەو هاوکێشەیە لەگەڵ روخانی بەعس پێچەوانە دەبێتەوەو شیعەکان هەوڵی سڕینەوەی سوننەکان دەدەن.

کوشتنی عومەرو عوسمانەکان، رۆژانە لە شەقامەکانی بەغدا، هەوڵێکی نهێنی شیعەکان، کە لەم دوایەدا ئاشکرابووە بەنیازبوون سوننەکان لەبەغدا تەفروتونا بکەن و نەهێڵێن هیچ ماڵێکی سوننی لەبەغدا بمێنێت و بکوژرێن، یان دەریانپەڕێنن.

ئەو قسەیەش زیادەڕۆیی تێدانییە کەدەڵێت" شیعەکان هەمیشە لەسەر رابردوو دەژین" ئەمەش مانای ئەو قینە کۆنەیە، کە شیعە لەگەڵ سوننە هەیەتی.

هەرچی سەبارەت بە ئاماژە واقعیەکانیشە، شیعەکان لەعیراقدا (٦٠٪)ی خەڵکی عیراق پێکدێنن و لەدەزگاو دامەزراوەکان و حکومەت و پەرلەمان زۆرترین دەنگیان هێناوەو جێگە پیرۆزەکانی

(نەجەف، کەربەلا، سامەراو کازمیە)ش لەعیراقدان،کە چوار شوێنی پیرۆزی شیعەکانی دونیان.

بۆیە ئەو مەیلە شیعەگەرایەی کە ئێستا لەعیراقدا هەیە، دوای ئێران بەپلەی یەکەم دێت، کەهەیمەنەیان تێدا کردوەو ئەگەری پەلهاویشتنی زۆریشی هەیە بۆ کوێت و سعودیە و سڕینەوەی سوننەکان، ئەمەش ئەو خاڵەیە کە ئەمریکاو جیهانی عەرەب و بەتایبەتی سعودیە لێیدەترسن.

لەعیراقدا هێزەکانی (ئەنجومەنی باڵای شۆڕشی ئیسلامی، حزبی دەعوا، حزبی فەزیلە، رەوتی سەدر...) کەچوار هێزی گەورەو زەبەلاحی عیراق و شیعەکانن و خاوەنی زۆرترین پێگەو نفوزو کورسی پەرلەمان و وەزیری کابینەکەی حکومەتن، دەیسەلمێنێت کە عیراق لەدەستی شیعەدایە"

بەڵام کارەکتەری سەرەکی و داینەمۆی جوڵانەوەی ئەم هێزانەو پاڵپشتی سەرەکیان ئێرانە (هەرچەندە بەقەناعەتی من، ئەمە زۆر ئاساییە، چونکە لەدونیادا، ئەم سیناریۆیە هەیە، کە هاوخوێن و هاونەتەوەو مەزهەبەکان) یارمەتی دۆستەکانیان بدەن، لەکاتێکدا هەشتاو پێنج ساڵە، سوننە حوکم دەکەن، بە پشتیوانی سوننەی جیهانی و عەرەبەکانی کەنداو، بۆیە ئەو رۆڵەی ئێران ئاساییە.

گەر دیقەت بدەین لەعیراقدا، یان لەناوچەکەدا، کوردەکان، چونکە هیچ دەوڵەتیکی ناوچەکە هاوکارو پشتیوانیان نییە، بۆیە کوردەکانی عیراق، نەك ناتوانن هاوکاری کوردی پارچەکانی تر بکەن، بەڵکو هەمیشە لەبەردەم هەڕەشەی لەناوچون و مەترسیدان"

هیچ هێزو لایەن و تەنانەت ئەمریکاو ولاّتانی ناوچەکەش، ئەو ململانیەی نێوان و شیعەو سوننە، یان نێوانی ئێران و ولاّتانی عەرەبی سوننە، باشدەزانن، کە ئەوە ململانێی دوو مەزهەبە، کە ئێران و سعودیە نوێنەرایەتی دەکەن، یان بەواتایەکی تر، ئەوە ململانێی دوو مەرجەعیەتی (قوم) و (مەککە)یە، واتە مەرجەعیەتی شیعەو سوننە.

ئەوەش باشدەزانن، کە ئێران رۆڵێکی بەرچاوی هەیەلە تقویەکردنی و مەیلی شیعەگەرایی دونیاداو، خۆی بە نوێنەری ئەو باڵ و مەزهەبە دەزانێت.

بەلاّم لەگەڵ ئەوەدا کە تائێستا نەخشەو پلانەکانی ئێران بۆ ئەم مەیلە باش چۆتە پێش و مەیلی شیعەگەرایی لەدونیادا لە پێشکەوتوترین ئاستی خۆیدایە.

بەلاّم چوار ئاستەنگی گەورە لەبەردەم ئێراندان بۆ تێکشکاندنی ئەم مەیلەو ئەمەش شکستی باڵی شیعەگەرایە، یان زەعیفکردنیەتی.

یەکەم:- ململانێی واشنتۆن -تاران

ئەمریکا و رۆڵی تاکە جەمسەری لەجیهان و لەناوچەکەداو دژایەتی بیست و پێنج ساڵەی ئێران و ئەمریکاو سەیرکردنی ئێران، بەرەقیبێکی سەرسەختی خۆی، لەبەردەم بەرژەوەندی خۆی و دۆستەکانی لەبواری مەزهەبی، دیموکراسی و نەوت دا، ئەمە وایکردوە ئەمریکا لەگەڵ ئەوەشدا، کە کەیفی بە ئیسلامی و فەندەمێنتالیزم و سوننەش نایە، بەلاّم لەبەرامبەر شیعەدا، هێشتا پشتیوانی سوننەکان دەکات، بە واتایەکی تر لانی کەم لەبەر نەوتی کەنداو، دۆستە سوننە عەرەبەکانی و ئیسرائیل، سوننەی لەشیعە، و سعودیەی لە ئێران پێ

باشترە، هەربۆیەش ئێستا لەململانێەکانی عیراقدا، دەیەوێت ئێران پەراوێز بخات، بەتایبەتی ئەمریکا باشدەزانێت، هێندەی مەترسی لەسەر ئیسرائیل لەلایەن ئێرانەوە هەیە،

هێندە ئەو مەترسییە لەلایەن سوننەکانەوە دروست نییە، لەکاتێکدا ئیسرائیل کێشەی لەگەڵ عەرەبەکان هەیە، بەلاّم ئێران لەدەرگا مەزهەبییەکەوە، چۆتە ئەو ململانێییەوە، رەنگە یەکێك لەو فاکتەرانەش کەوایکردوە، کێشەی لەسەر بێت، مەیل و هەیمەنەی ئێرانە، وەکو مەیلی شیعەگەرایی دونیا، ببێتە خاوەنی چەکی ئەتۆمی لەبەرامبەر دوژمنەکانیدا و رەنگە ئێران ئەوەندەی بەدیوە مەزهەبییەکەیدا، سەیری بەدەستهێنانی چەکی ئەتۆمی دەکات و هەر ئەوەندەش بیەوێت لایەنە سیاسیەکەی لێکبداتەوە، دیارە هەر رێگریەکی ئەمریکا و کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیش، لەوکارە بەزەرەری باڵی شیعەگەرایی دونیا تەواو دەبێت؟ بوونی ئەمریکا لەناوچەکەدا، بۆ دژایەتی ئێران، خاڵێکە وادەکات ئەو مەدە شیعەگەرایەی ئێران رێبەرایەتی دەکات، لەپاشەکشەدابێت، بەتایبەتی گەر ئەو سیناریۆو ئەگەرانە راستدەرچن، کەدەڵێن ئەمریکا دەیەوێت ئێران بڕوخێنێت و بەمشێوەیە ئیمپراتۆریەتی شیعەو مەرجەعیەت و ئایدۆلۆژیاو هێزی روحی و ماددی بە تەواوی دەروخێت و تیادەچێت و ئەو مەیلە شیعەگەرایەی دونیاش دەپوکێتەوە.

بەواتایەکی تر، شیعەکان هەر لە ئێرانەوە، تا دەگاتە عیراق و بەحرێن و لوبنان و ئەفغانستان، لەگەڵ هەرەسی ولاّتی دایك

(ئێران)دەپوکێننەوە و ناتوانن ئەو لاف و گەزافەی ئێستا لێدەن و خودی عەرەبەکان، هەپرون بە هەپرونیان دەکەن.

بۆیە ئەم خاڵە زۆرگرنگە، وەکو مەترسی لەسەر شیعەکانی دونیاو خودی ئێرانیش، ئەم مەترسیە باشدەزانێت، بۆیە بەشێکی زۆری ئەو گومانە دەیکات، بۆ دژایەتی ئەم بۆچونەی سەرەوەیە.

دووەم:- ململانێی عەرەب-ئێران

ولاتەکانی ناوچەکە، جگە لەسوریا، هیچ کامیان دۆستی ئێران نین، بەتایبەتی تورکیا و ئیمارات، سعودیە، ئوردن، وڵاتی کەنداو بە میسریشەوە، ئەوەش لەبەرئەوەی لەلایەکەوە کێشەی مێژوویان هەیە. لە لایەکی ترەوە، ئێران بەمایەی هەرەشە دەزانن بەسێ دەلیل:

یەکەم: نوێنەرایەتی مەیلی شیعەگەرایی دونیا دەکات، ئەوەش مایەی مەترسیە لەسەر سوننەکان، کە بەشێکی زۆری نیشتمانی عەرەب پێکدێنن و لەرووی مەزهەبیشەوە، دوو ئایدیای زۆر لێکجوودان.

دووەم: لەرووی سیاسی و جوگرافیشەوە، ئێران جگە لەوەی مایەی مەترسیە لەسەر عیراق و شەتولعەرەبە و کەنداوی فارس هەر ئێستا بە داگیرکاری دورگەکانی تونبی گەورەو بچوك و ئەبو موسای ئیماراتی دەزانن و بەخاوەن هێزێکی زەبەلاحی دەزانن لەناوچەکەدا، کە دەتوانێت لەماوەی (٤٨) کاتژمێردا، دەست بەسەر ئیماراتدا بگرێت، ئەوەش یەکێکە لەئەگەرە مەترسیدارەکان، گەر بێتوو ئەمریکا لەناوچەکەدا نەبێت.

سێیەم: رکبەری سەرەکی وڵاتانی کەنداوە، لەبواری بەرهەمهێنانی وزەو نەوت و گازی سروشتی ،ئەمەش رۆڵی ئەوان لەناوچەکەدا بێبهێز دەکات.

بۆیە لەمبارەیشەوە ئێران لەبەردەم گەلەکۆمیەکی عەرەبی و ناوچەیدایە، کەهەمیشە لەبەرامبەر ئێراندا، ململانێکانی خۆیان خستۆتە لاوەو ئێران بەمایەی مەترسی و هەڕەشە دەزانن، بەهەموو شێوەیەك هەوڵی بەرگرتن بەمەیلی شیعەگەرایی نفوزو تواناکانی دەدەن.

سێیەم:-ململانێی ئیسرائیل-ئێران

ئیسرائیل رەقیبێکی سەرسەختی ئێرانە لەناوچەکەدا، چ لەبواری مەزهەبیدا، چ لەبوارە سیاسی و سەربازییەوە، ئێران هەمیشە دەیەوێت ئیسرائیل بەداگیرکەری فەلەستین و خاکی موسوڵمانان بزانێت و هەمیشەش ئیمام خومەینی دەیوت "رێگای رزگارکردنی قودس، بەنەجەف و کەربەلادا تێپەڕ دەبێت".

بۆیە ئیسرائیل هەرگیز ئەم قسەیە لەبیرناکات" ئەو یارمەتیە زۆرو زەوەندەش لەبیرناکات، کە ئێران دەیداتە (حەماس و جهادو حزبوڵلا)بۆ دژایەتی ئیسرائیل.

سڕینەوەی ئیسرائیل لەسەر نەخشەو پێکێشانی بۆمبی ئەتۆمی، مەترسی گەورەی ئیسرائیل پێیوایە گەر ئێران نەبێت، رەنگە ئەمنیەت و وەزعیەتی زۆر باشتربێ، بەو بەڵگەی حەماس و جیهاد ، ناتوانن ئاشتی ئیسرائیل تێدەکەن و پرۆسەی ئاشتی نەکەن، نەحزبوڵلای لوبنان دەمێنێت و نەسوریاش دەتوانێ هاوکاری ئەو گروپانە بکات و

هاوپەیمانی لەگەڵ ئێران ببەستێت، بۆیە ئیسرائیل پێیوایە، ئێران یارمەتی گروپە ئیسلامیەکانی، لەرێگای هەیمەنەی مەیلی شیعەگەراییەوە دژی ئیسرائیل دەدات، بۆیە بەردەوام هەوڵدەدات، ئەم مەیلە بەرپێبگرێت و ئێرانیش لەناوببات.

چوارەم:-کێشە ناوخۆیەکان

فاکتەرێکی تر کە مەترسی لەسەر ئێران و شکسی مەیلی شیعەگەرایی هەیە، بوونی هەیمەنەی شیعەیەو پەراوێزخستنی پێکهاتە مەزهەبی و ئیتنی و تایفەکانی ناو ئێرانە، لە سیستەمی سیاسی وڵاتدا، بەواتایەکی تر شیعە لەئێراندا کۆنترۆڵی هەموو پێکهاتەکانی کردوە و هەموو لایەنەکاتی تری وەك (تورك، کورد ، بلوچ، عەرەب، ئازەر)پەراوێز خراون.

تەنانەت ئەم وەزعە بەشێوەیەك چۆتە پێش خەڵکی، وەکو رەفسنجانی، لەبەر ئەوەی تورکە وپاسدار نییە هەرگیز ناتوانێ بچێتە شوێنی ئیمامی ئێران و شوێنی خامنەئی بگرێتەوە.

بۆیە کورد ئازەرو بلوچ، هەمیشە لەهەوڵی ئەوەدان، ئەو ستەم و بێ مافیەی لەسەریانە رابگرن کە بەهۆی مەیلی شیعەگەرایی ئێرانەوە بەسەریاندا سەپاوە.

چونکە ئێران لەسەرتاسەری دونیادا رێز لەبچوکترین تایفەو مەزهەبی شیعە دەگرێت ، بەڵام ناتوانێ کوردەکان وەکو سوننەو نەتەوە قبوڵ بکات.

بۆیە لەپاڵ ئەو فاکتەرانەی تر، کێشەی مافەکانی مرۆڤ و چەوسانەوەی گەلانی ئێران، فاکتەرێکی بەهێزن بۆ شکستی ئێران و مەیلی شیعەگەرایی.

بەکورتی لە ئێستادا ئەو چوار فاکتەرە، رۆڵی سەرەکی دەگێرن لەبەرگرتن بە پەرەگرتنی مەیلی شیعەگەرا و تێکشاندنی و کۆتایهاتن، بەسەردەمی زێرینی شیعەگەرایی، لەپاش کوشتنی ئیمامی عەلی و حەسەن و حوسێنەوە، کە رەنگە بۆ سەدساڵی تریش، ئەو مەیلە نەتوانێ بەو شکڵە پەڵبهاوێت و پێگەونفوزی بەهێزبێت، هەروەکو چۆن لەگەڵ هەرەسی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، تورکیا بووە دەوڵەتێکی بچکۆلەو نەخۆش، لەگەڵ نەمانی ئێرانیشدا مەیلی شیعەگەرایی بەیەکجاری تەفروتونا دەبێت و دەپوکێتەوە.

بەواتایەکی تر، دەمەوێت بڵێم بەنەمانی ئێران، شیعە لەناو دەچێت و بەتێکشکاندن و بەرگرتن لە پەرەگرتنی شیعەش، ئێران تێکدەشکێت، واتە نە ئێران بێ شیعە شتەو نەشیعەش بێ ئێران، مانایەکی هەیە.

بۆیە ئێران لەبەردەم کۆمەڵێك مەترسی ناوخۆیی و سیناریۆی سنوریی و نێودەوڵەتی گەورەیە، گەر جێبەجێبکرێت، سەرئەنجام دەبێ خەلافەتی ئیسلامی بەرێبەرایەتی شیعە ببێتە خەون و هەرگیز ناتوانرێ تۆڵەی (حوسێن، لەمەعاویە)و (عەلی لە عومەر) بکرێتەوەو بەیەکجاری مەیلی شیعەگەرایی ئاوادەبێت.

بەشی سێیەم
سوننەو ئەگەرەکانی
پەراوێزخستنی لەعیراقدا

*سوننە لەحوکمی کەمینەوە بۆ ناکۆکی لەگەڵ مۆدێلی نوێی عیراق

*فاکتەرەکانی پشت پەراوێزکەوتنی سوننەکان لە هاوپەیمانی چوار قۆڵیدا

سوننە لەحوكمی كەمینەوە بۆ ناكۆكی لەگەڵ مۆدێلی نوێی عیراق

فۆرمی پێكهاتەی سیستەمی سیاسی عیراق، لەدروستبوونیەوە، بەشێوەیەك بووە، كە كەمینەی سوننە كۆنترۆڵی عیراق بكەن.

ئەم فۆرمە زیاتر لەهەشتا ساڵ لەعیراقدا كاری پێكرا، بەڵام لەگەڵ رەوتی رووداوەكانی عیراق و روخانی رژێمی بەعسی سوننەكان، لەحاكمی كەمینەوە، بوون بەشەریكە بەشی كوردو شیعە، كەئەوەیش بۆ سوننەكان، هاوكێشەیەكی ناواقیعی بوو، كەلەگەڵ خەون و دەسەڵاتی ئەواندا نەدەگونجا.

لەكاتێكدا حەقیقەتی ژیانی سیاسی لەعیراقدا ئەوەیە، كە ئێستا هەیە، بەبێ ئەو خەونە یۆتۆپیایەی سوننەكان.

مێژووی حوكمی كەمینە لەجیهاندا دەریخست، كەحوكمێكی فاشلە، بەو مانایەی جیا لەوەی تەعبیر لەخواستی پێكهاتە ناهۆمۆجین

و مۆزایكە جیاوازەكانی ناكات، وەستاوە لەسەر زوڵم و زۆر و چەوساندنەوەی زۆرینە.

ئەم ئەزموونە شكستخواردوە لەعیراقدا، لەماوەی هەشتا ساڵی رابردوو، بە واقعی دژی شیعەو كورد پراكتیزەكرا، ئەم پراكتیزەكردنە لەسەردەمی بەعسیزمدا، گەیشتە لوتكە، بەشێوەیەك بەعس لەهەموو هەوڵێكدا، كوردو شیعە نەك هەر لەسیستەمی سیاسی و هەرەمی دەسەڵات دووبخاتەوەو پەراوێزی بخات، بەڵكو ئەوانی هەم بەمەترسی دەزانی و حسابی پلەدووی بۆ دەكردن، هەم دەیویست ئەو دوو پێكهاتیەی تر، بەمەترسی بزانێ و وانیشانبدات، هەرچی كوردە مایەی مەترسییە لەسەر یەكپارچەیی عیراق و هەمیشە كوردی لەچاوی پێشمەرگەوە دەبینی و هەرچی سەبارەت بە شیعەشە، جگە لەوەی بەكۆپی ئێرانی دەزانین، دەشیزانی كە ئەوان زۆرینەن.

ئەم كێشمەكێشە تادەگات بە ئێستاش بەردەوامە، بەو مانایەی سوننە هێشتا خەون بەو دەسەڵاتە رەهایەوە دەبینن، كەپێشتر هەیانبوەو هەم نیگەرانن لەو پەراوێزخستنەی لەبواری سیاسی توشی هاتوون.

بەشێكی زۆری سوننەكان كە لەناولیستی توافق كۆبوونەتەوە و خاوەنی (٤٤)ئەندامی پەرلەمان و (٦)وەزارەتن لە حكومەتی عیراقیدا.

لەچەند رۆژی رابردوودا، كشانەوەی خۆیان لەپەرلەمان و حكومەت راگەیاند" بەبیانوی ناكارابوونی حكومەتی مالیكی و گوێ نەگرتنی لەداوای سوننەكان و پەراوێزخستنیان بەرەی توافق و بەرەی دیالۆگی

نیشتمانی و هەئیەی عولمای موسلمینی عیراق سێ لایەنی سەرەکی سوننەکانی عیراقن.

ئەم سێ هێزە دەیانەوێت عیراق بگەڕێننەوە بۆ حوکمی کەمینەو سیستمی ئولیگارشی و تۆتالیتاری و هەرگیز لەگەڵ ئەو هاوکێشە سیاسیە نوێیەو ئەو مۆدێلە نوێیە یەك نایەتەوە، کەعیراق لەئێستادا کاری لەسەردەکات، یان دەیەوێت کاری لەسەر بکات.

بەو مانایەی مۆدێلی تازەی عیراق، دەیەوێت لەسەر ئەو واقیعە کاربکات، کەعیراق بەتەنها موڵکی (شیعەو سوننە و کورد)نییە، بەڵکو دەبێ هەرسێ پێکهاتە سەرەکیەکە یەکتری قبوڵبکەن و ئەجێندایەکی هاوبەشی کارکردنیان هەبێت.

ئەم مۆدێلە نوێیە، دەیەوێت لانی کەم سیستمی سیاسی عیراق سیستمێکی فیدراڵی بێت بە سوننەکانیشەوە، کە ئەم مۆدێلە خواستی زۆرینەی عیراقیەکانی لەسەرەو لەناو خودی دەستوریشدا دەنگی لەسەر دراوە.

لەم سیستمە سیاسیەدا، شوێنێك نەمێنێ بۆ دەسەڵاتی مەرکەزی تاکڕەو توندرەو کۆنترۆڵکەر، تابتوانێ قەتڵ و عامی هەموو بکات و چۆنی بوێت، وا جوڵە بەهێزەکان بکات و سەرکوتی خەڵکی مەدەنی پێبکات.

لەم مۆدێلەدا دیموکراسی دەبێ ببێتە واقیع و سامانە سروشتیەکان بۆ گشت هاوڵاتیان بن.

دەبێ ئەوە قبوڵبکرێت، کە شیعە هاوڵاتی پلەیەکی ئەم وڵاتەن و کۆپیەك نین لەئێران. لەگەڵ ئەوەشدا کە ئێران هاوکاریان دەکات، سەرچاوەی مەزهەبی و ئاینیان زۆرلێك نزیکە، مەرجەعی هاوبەشیان هەیە.

دەبێ قبوڵبکرێت کە ئەوان زۆرینەن و لەسیستمی دیموکراسیشدا، گرەوی سەرکەوتن، هەمیشە زۆرینە دەیباتەوەو زۆرترین ئیمتیاز بۆخۆی دەچنێتەوە، کە هەقێکی مشروعی خۆشیانەو لەدوای پرۆسەی ئازادی عیراقیش، ئەم واقیعە خۆی بەسەر سیستمی سیاسی نوێ عیراقدا سەپاندوە، کە شیعە زۆربەی پێکهاتەکانی عیراقیان کۆنترۆڵکردووە.

هەرچی کوردیشە لەگەڵ ئەوەی، کەبەزۆر خزێندراوەتە ناو عیراقەوە، بەڵام شەریکی پلەیەك و خاوەنی ئیمتیازی تایبەتن.

واتا دەبێ سوننەکان، یان بەرەی توافق و بەرەی دیالۆگ و هێزەکانی تریان لەوە تێبگەن.

کە نەشیعە جارێکی تر بەحوکمی کەمینەی سوننە رازی دەبێت، نەکوردیش جارێکی تر مل بۆ چەوساندنەوەی کەمینەی سوننەو زۆرینەی شیعە دەدات.

بەڵکو ئەلتەرناتیڤ ئەوەیە، کە ئێستا لەمەیداندایە، بەوەی کە فیدراڵی لەسەر ئەساسی سێ هەرێمی جیاواز بێتە دیفاکتۆ.

ئێستا پرسیارەکە ئەوەیە، ئایا سوننەکان لەگەڵ ئەم مۆدێلە نوێیەی عیراق، دەتوانن خۆیان بگونجێنن؟

ئایا سوننەکان دەتوانن واز لەو خەیاڵە یۆتۆپییە بهێنن، کەئەوان حاکمی هەشتا ساڵی عیراقبوون و خەون بە ئیمپراتۆریەتی مەلکی و بەعسیەوە نەبینینەوە؟

ئایا سوننەکان هاتونەتە سەر ئەو قەناعەتەی، کە شعە زۆرینەن و کوردیش جارێکی تر مل بۆ چەوساندنەوەو مەینەتی نەسوننەی کەمینەو نەشیعەی زۆرینە نادات؟

ئەم پرسیارانە زۆر گرنگە بۆ سوننەکان، کە وەڵامەکەی پۆزەتیڤ بێت...!

بەڵام بەچەند بەڵگەو دەلیل کەباسیدەکەم، ئاماژەکانی پشت ئەم وەڵامانە، پۆزەتیڤ نین، بۆیە ناکرێت عیراق بەخەونی ئەوان بچێتەڕێوە.

سوننەکان هەر لەگەڵ روخانی بەعس و هاتنەکایەی سیستمی سیاسی نوێ و پلورالیزم کردنی عیراق، بایکۆتی یەکەم هەڵبژاردنی عیراقیەکانیان کردوە، ئەمەش ئەو خوێندنەوەی بۆ دەکرێت، کە سوننە هەر لەسەرەتاوە لەگەڵ ئەم مۆدێلە نوێیە نەبوون لەعیراقدا و پرۆسەی هەڵبژاردنیش بۆ خۆیان بەمەترسی دەزانن، چونکە ئەوان هەمیشە واراهاتون لەگەڵ کەمینەبوونی خۆشیان حاکمی زۆرینەبن.

بۆیە وەختێك سوننە، بایکۆتی هەڵبژاردنەکان دەکەن و سیستمی دەنگدانیان قبوڵنیە. ئەوە ئەو مەترسیەیە، کە هەرزوو عیراقیەکان هەستیان پێکرد، کە سوننە نایەوێت، بێنە کێبرکێی هێزەکانەوە، کە لەهێزی یەکەمەوە سوننە دەبنە هێزی سێیەم، بەحوکمی واقیعی نفوزو جوگرافیا، تادەگات بەئێستا سوننەکان ئەم سیستمە تازەیان قبوڵنیەو

لەدواین هەڵبژاردنیش کەبەشداربون، داوای هەڵوەشانەوەیان کرد، بەبیانوی ساختەبوونی هەڵبژاردنەکەوە.

جگە لەوکارانە، یەکەم هێزی عیراقی و یەکەم گروپی چەکدار، کەدەستیبیدایە کاری نارەزایی و توندتیژی دژی پرۆسەی سیاسی عیراقی نوێ، سوننەکان بوون بەناوی (مقاومە)، دەتوانم بڵێم چۆن مۆدێلی حوکمی کەمینەو توندوتیژی لەسەر دەستی سوننەی عیراقیەوە لەعیراق دەرکەوت.

بەهەمان شێوە دوای روخانی بەعسیش گروپە تیرۆریست و چەکداریەکان، ئەوەی کە ئێستا ئەنجامەکەی دەبینن، ئەوان رێکخەرو داینەمۆی سەرەکی بوون.

ئەوەش بەومانایەی، کە تەبعی کەمینە وایە، هەمیشە لە هەموو حاڵەتەکاندا پەنا بۆ توندوتیژی دەبات و دەیەوێت هەموو کێشەکان، لەرێگای سەپاندنی هێزی چەکدارەوە چارەسەر بکات.

سوننەکان هەر لەسەرەتاوە تا ئێستاش، دژی دەستوری نوێی عیراق بوون، کەباشترین فۆرمە بۆ پێکەوەژیانی عیراقیەکان و هاوبەشی و جیاکردنەوەی دەسەڵات و ئیمتیازەکان و سیستمێکی پلوراڵ و مۆدێرن و دیموکراسی و ئازادو پەرلەمانی.

ئەم دەستورە کەتا ئێستا لەمێژووی عیراقدا، لەناو ئەو (١١)دەستورەدا، کە لەماوەی هەشتاوپێنج ساڵی رابردوودا نوسراوەتەوە، باشترینیانە، سوننەکان پێیان خراپتر، چونکە ئەوان

پێیانوایە، ئەم دەستورە مانایەك بۆ یەكپارچەیی و سەرەوی و عێراق و ناوەند ناهێڵێتەوە.

لەكاتێكدا ئەوان لەترسی دیموكراسی دژی سیستمی فیدرالیزمن، راستە ئەو سیستمە فیدرالێیە لەڕووی جوگرافیەوە بۆ سوننە مەترسیە، بەبیانوی هەرێمی جوگرافی ئەوان، وەكو كوردستان (سلێمانی، كەركوك، هەولێر، دهۆك)ناكەوێتە سەریەك هێڵ و هاوسنورنییە، یان وەكو (بەسرە، رومادی، عمارە) لەرووی جوگرافیەوە گرەنتی نییە.

لەبابەتی (دیالە، تكریت، موسڵ) ئەمەش وادەكات، هەرێمی ئەوان زۆریەككرتوو نەبێت.

جیا لەوەش سوننە هەستی بەلەدەستدانی سێ پارێزگای گرنگ دەكات، كە لەعیراقدا زۆرگرنگن و هیچ كام لەو سێ پارێزگایە ناكەوێتە ژێر كۆنترۆڵی هەرێمی جوگرافی ئەوانەوە.

هەرچی بەسرەیە كە بەدەروازەی عێراق دادەنرێت بۆسەر دەریا، بەغدا كەدڵی دەوڵەتەو شوێنی كۆبونەوەی گشتی داموودەزگاكانی دەوڵەتە، بەدەستی شیعەكانەوەیە، و هەرچی كەركوكیشە، كە بەكۆتكەی ئابوری كوردستان و عێراق دادەنرێت، بەدەست كوردەكانەوەیە.

ئەم سێ پارێزگا گرنگە، كەلەدەست سوننەكاندانین، جگە لەو ئەهمیەتە گرنگەی هەیانە، سەرچاوەی زۆرینەی نەوتی بەرهەم هاتوو و یەدەگی عیراقن، كەئەوەندەی تر سوننەكانی هەراسان كردوە، لەكاتێكدا سوننەكان و هەرێمەكانیان خاوەنی كەمترین نەوتن

لەناوچەكانیان، گەر ئەوەش بزانین (٩٥٪)ی داهاتی عیراق لەداهاتی فرۆش نەوتەوەیە.

هەربۆیە سوننەكان هەمیشە دژی یاساكانی نەوت و سامانە سروشتیەكانن، چونكە بەقازانجی خۆیانی نابینن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لەدەستوردا هاتوە، كەسامانە سروشتیەكان دەبێ بەیەكسانی بۆ گشت گەلانی عیراق بن.

خاڵێك كە زۆر مەترسیدارەو هەمیشە سوننەكان جەخت لەسەر ئەوە دەكەنەوە، داوای دەسەڵاتی ناوەندی بەهێز دەكەن، كە كۆنترۆڵی هەموو عیراق بكات.

واتە هەمان خەونی كەمینەی بەعس، كە دەیانویست هەموو عیراق لەژێر چاودێری و كۆنترۆڵی بەغدادابێ، شتێك نەبێت بەناوی هەرێمی سەربەخۆو جیاواز.

تائێستاشی لەگەڵدابێ، سوننەكان خەون بەم دەسەڵاتە مەترسیدارەوە دەبینن، كە نە لەگەڵ سیستمی تازەی عیراق و دیموكراسی دەگونجێت، لەلایەن كوردو شیعەشەوە قبوڵنیە.

جگە لەوەی سوننەكان لەم ماوەیەدا، لەحكومەتەكەی مالكی و پەرلەمان كشانەوە، بەچەندبیانوی نامەعقول، لەبابەتی ئازادكردنی گیراوەكان و دابینكردنی مافەكانیان كەئەم داوایانە هێندەی بیانون بۆ پەكخستنی حكومەت و پەرلەمانی عیراق هێندە داوای واقعیی نین.

جگە لەوەی سوننەكان خۆیان كارەكتەری سەرەكی نین لەعیراقدا، بەڵكو لەلایەن وڵاتانی سعودیە و میسرو سوریا و وڵاتانی كەنداوەو

دەجولێنـدرێن و لەگەمـە سیاسـیەکانی عیراقـدا دژی شـیعەو کـورد بەکاریانـدەهێنن و دەیانـەوێت ئـەو ململانێـی و ناکۆکیـە (عـەرەبی و فارسیە)ی کەلەنێوان مەرجەعیەتی شیعەو وەهابیـەت هەیـە، لـەعیراق یەکلایی بکەنەوە، ئـەو کێشـە ئـابوری و سیاسـی ئێتنیکـی و تائیفـەی لەنێوان شیعەو سوننە هەیانـە، لەعیراقـدا یەکلاییبکەنـەوە، ئـەم قسـانە ئەوکات راست دەرچون، کەسعودیە بەئاشکرا رایگەیانـد" گـەر ئێـران دەست لەهاوکاری شیعەکان هەڵنگرێت، بۆ پشتیوانی لـە سـوننەکان، هەموو رێگەیەك دەگرنەبەر.

جیالەوەش سوننەکان تەنها لەماوەی یەك ساڵی رابـردوو لـەوڵاتانی (تورکیا، میسر، سعودیە، ئوردون) پێـنج کۆنگرەیـان لـەدژی کـوردو حکومەت گرتو، کە دژی شیعەو کوردن.

هەمیشە باس لەوەکراوە، کەبەهۆی شیعەکان و ئێرانەوە سـوننەکان رۆژانە لێیان دەکوژرێت و لەبـەردەم مـەترسـی لەناوچـوندان و تەنانـەت لەیـەکێك لەبەیاننامـەکانی، کـە نـاونرا (بەیاننامـەی ئەسـنبوڵ) لـەتورکیا، کەئـەم شـەڕەی ئێسـتا لـەعیراق بەپلـەی یەکـەم ئێـران و شیعەکان لێی بەرپرسن، جیالەوەش لەهەموو کۆنگرەکـان، سـوننەکان دژی ئـەزمونی حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان و هـەرێمی سـەربەخۆو فیـدراڵی و مـاددەی (١٤٠)ن، جگـە لـەوەی کـەدژی دەسـتورو گشـت مافەکانی ترن، کە بۆ کورد گرنگن.

گەرچی لەئێستا سەرۆك تاڵەبانی و لیسـتی هاوپـەیمانی، خـەریکی ئاشتکردنەوەی لیستی تەوافق و سوننەکانن، بۆ گەڕانەوە بۆ حکومەت

و پەرلەکان، بەڵام ئایا ئەمە لەقازانجی کوردە؟ ئایـا ئەمـە دەرئـەنجام و دەسکەوتی پۆزەتیڤی لێیدەکەوێتەوە؟

بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە، هەرچـەندە بـەپێی پێوانـەکان و خاڵـەکانی کەلە پێشەوە باسمانکردن، پێناچێت سوننە واز لە خەونە یۆتۆپیەکانیان بهێنێـت، کـورد بەدۆسـتی خۆیـان بـزانن، بـەڵام بـابزانین ئـەم هەوڵـە ئەکتیڤانـەی کـوردو تاڵـەبانی، تاچـەند لای ئـەوان دەبێتـە مایـەی رەزامەندی و تاچەند وەکو لایەنی دۆست و درکردن بەهاوکێشە واقعیە سیاسیەکان، چاوی لێدەکەن.

بـەڵام لەگـەڵ هـەموو ئەوانەشـدا دۆسـتایەتی کـوردو لیسـتی هاوپەیمانی، لەگەڵ شیعە بۆ کـورد زۆر لەسـوننە باشـترە، ئەمـەش بـەو دەلیلـەی، لەگـەڵ زۆربـەی مافـەکانی گـەلی کـوردن، جیالـەوەی هـەردووکیان بڕوایـان بەدەسـتورو فیـدراڵی و ناوەنـدێکی بـێ هێـزو دیموکراسی و یەکترقبوڵکردن هەیە، سەرەڕای چـەندین نـاکۆکی، بـەڵام گەر دیقەت بدەین کوردو سوننە، کەمترین خاڵی هاوبەش لەنێوانیانـدا نییە.

بۆیە سوننەکان گـەر واقعیانـە بـیر لـەعیراقی تـازە نەکەنـەوە، گـەر ئەمجارەش نەبێ جارێکی تر لەگشت پرۆسە سیاسیەکانی عـیراق دەچـنە دەرەوە، سەرەڕای پشـتیوانی زۆرو زەونـدی ئـەمریکا بـەخاتری وڵاتـانی عەرەبی سوننی کەنداوی پڕ نەوت.

بەڵام بۆ شیعەو کورد ئاسانە، کەعیراق بـەبێ سـوننە بەڕێوەبـەرن ، لەکاتێکدا هـیچ کـام لـەم دوو هێـزە لەسـەر ئـەوە ناوەسـتن، کـەعیراق

هەنگاوی ناوەو دەیەوێت بکەوێتە سەر سکە و سوننە دەیەوێت لەرێرەوی خۆی لابدات.

دەبێ سوننە واز لەوبیرکردنەوەیە بهێنێت، کەجارێکی تر لەعیراقدا حوکم بکەوێتە دەست کەمینەوە، دەبێ خۆی لەگەڵ فۆرم نوێیەکانی ئەم مۆدێلە بگونجێت، چونکە ئەم سیناریۆو مانۆڕانە، دەرەکین و زادەی واقیعی نین و دەستی دەرەکین و بەئامانجی سیاسی بەڕێوەدەچن.

فاکتەرەکانی پشت پەراوێزکەوتنی سوننەکان لە هاوپەیمانی چوار قۆڵیدا

بەبێ سوننەکان لە ناوەراستی ئابی ئەمساڵدا، رێککەوتنێکی نوێ، لەنێوان دوو لایەنی کوردی و دوولایەنی شیعەی بەهێز پێکهات، ئەو پێکهاتە چوار قۆڵیەی نێوان(ئەنجومەنی باڵای ئیسلامی عیراق حزبی دەعوەی ئیسلامی، یەکێتی نیشتمانی ، پارتی دیموکراتی کوردستان) کە دواتر حەڤدە خاڵی گرنگو دە خاڵی تر، وەکو میکانیزمی کارکردنی خرانەڕوو، هەرچەندە ئەم فیدراسیۆنە چوار قۆڵیە، دارعەسایەکی سیحراوی نییە، بۆ رزگاربوونی عیراق لە مەنیەتیەکان و نائارامی و جەنگو کوشتار،کە زادەی فاکتەری دەرەکین، بەڵام ئەوەش شاراوە نییە، کە ئەم چوار لایەنە سەرەکیە، بەو پێیەی دوو لایەنی شیعە نوێنەرایەتی زۆرترین پێکهاتەی تائیفی شیعە دەکەن، جیا لەوەی ئەم دوولایەنە شیعەیە، خاوەنی هەیکەلی سەرەکی پێکهاتەی حکومەتو پەرلەمانو دوو دەنگی بەهێزی ناو

بەرەی ئیتلافن، ئەوە جگەلەوەی هەردووکیان، هاو مەزهەب ولەژێر کاریگەری یەك مەرجەعی ئاینیو لەژێرکاریگەری ئێراندان

- هەرچی دوولایەنی کوردیشە، بەهەمانشێوە خاوەنی زۆرینەی پەرلەمانو حکومەتی هەرێمو پشکی شێریان هەیە لەحکومەتی عیراقداو لەپاڵ حزبە کوردستانیە هاوپەیمانەکانیان، نوێنەرایەتی زۆرینەی خەڵکی کوردستان دەکەن.

- قسە ئەوەیە بۆچی سوننە ، جارێکی تر بەشداری ئەم بەرە فراوانەی نەکرد....؟

- بۆچی سوننە جارێکی تر بایکۆتی ئەم هاوپەیمانیەی شیعەو کوردی کرد؟

- ئایە سوننە پەراوێز خران؟ یان بەویستی خۆیان پەراوێزکەوتن؟

جگە لە ئەزمونێکی مێژووی ناتەبای، نێوان سوننە لەگەڵ شیعەو کورد لە عیراقدا، لەماوەی هەشتا ساڵی رابردودا، کە وەکو کەمینە حوکمی عیراقیانکردووەو تائێستاش خەون بەو دەسەڵات و ئیمتیازو ئیمپراتۆریەتەوە دەبینینن، کە لەسەردەمی بەعسیزمدا گەیشتە لوتکە.

لەپاش رووخانی بەعسیش، یەکەم لایەن و تائیفەی عیراقی، کە بایکۆتی هەڵبژاردنەکانی عیراقی کرد، سوننەکان بوون...!

واتا لەسەرەتای ئاڵوگۆڕەکانی نوێ عیراقەوە، سوننەکان مامڵەی واقیعیو مەنتقیان، لەگەڵ نەزمی نوێ و سیستمی سیاسی نوێ

عیراقدا نەکردو هەرگیز نەیانتوانی قەناعەت بەو لێکهەڵوەشاندنەوە سەرتاپاگیرە بهێنن، کە عیراق بەخۆیەوە بینی.

بۆیە چۆن لەسەردەمی حوکمی سوننەدا، قەناعەتیان بە مافی کوردو شیعە نەهێنا، ئێستاش نایەنەوێت، مل بۆ ئەو واقیعە کە چ بکەن، کە ئەوان کەمینەنو دەبێ بەپێی پێوەرەکانی دیموکراسی مل بۆ بڕیارو راسپاردەکانی زۆرینەی سیستمی پلورالڵ بدەن.

نایەنەوێت ئەوە هەزم بکەن، کە ئێستا دوولایەنی سەرەکی لەعیراقدا، رۆڵی کاراو ئەکتیڤ دەگێڕن لەناو سیستمی سیاسیدا، کە ئەوانیش شیعەو کوردن...!

پێناچێت هەرگیز خۆیان لەگەڵ ئەو مۆدێلە نوێیە بگونجێنن، کە عیراق سێ لایەنی سەرەکی تێدایە کە (کورد، سوننەو شیعە) یە دەبێ هەموو ئیمتازەکان بۆ هەر سێ لایەن و بەپێ رێژەو تواناکان دابەشبکرێن، بۆیە سوننە، کە ئەم مۆدێلە نوێیە هەزم ناکەن، قەناعەت بە زۆرینەو کەمینەش ناکەن.

بۆیە جارێك بایکۆتی هەڵبژاردنەکان دەکەنو جارێك بایکۆتی هاوکاری حکومەت دەکەنو شەش وەزیرەکەیان لە حکومەت دەکێشنەوەر چلو چوار ئەندام پەرلەمانەکەیان دەکشێنینەوەو دواجاریش بەبیانوی جۆراجۆر، بایکۆتی بەرەی چوار قۆڵی دەکەنو لەپاڵ ئەوەشدا، بەئاشکرا دژی ستراتیژی ئەم بەرەیەن، کە دەیەوێت بارودۆخی سیاسیو ئەمنی عیراق باش بکات و لەپێشەوەش پشتیوانی لە حکومەتەکەی مالکی دەکات

- لە خاڵی حەوتەمدا باس لە پەلەکردن لە جێبەجێکردنی مادەی(١٤٠) دەکات‌و لەبەندی هەشتدا، باس لە پتەوکردنی پەیوەندی نێوان حکومەتی بەغداو حکومەتی هەرێم دەکات، لە خاڵی دووەمدا، باس لە پابەندبوون بەسیستی فیدراڵی‌و دەستوریەوە دەکات.

کەچی لەو کاتەدا، عەدنان دلێمی بەئاشکرا رادەگەینێت، کە کار بۆ رووخانی حکومەتەکەی مالکی دەکات، ئەمەش واتای دژایەتیکردنی ئەو بەرە چوارقۆڵیەیە.

جگە لەوەی سوننەکان، هەمیشە لەگەڵ ئەو خاڵ‌و بەندانە نارێکن، کە سادەترین ماف دەدات بە کوردو شیعە، لە بابەتی فیدراڵی و سیستمی دەستوری و مادەی (١٤٠).

بۆیە هیچ مایەی سەرسوڕمان نییە، کە سوننەکان جارێکی تر، بایکۆتی ئەم بەرەیە بکەن‌و پەراوێز بخرێن...!

ئەوەش جگە لە فاکتەرە سیاسیە ناواقیعەکانی سوننە، فاکتەری دەرەکی و دەستتێوەردانی وڵاتانی عەرەبی سوننە بۆ بایکۆتی سوننە، دیسان رۆڵێکی نیگەتیڤ وازی دەکەن و هەمیشەش باس لەوە دەکەن، کە سوننەکان لەبەردەم هەڕەشەی لەناوچوون‌و سڕینەوەدان‌و دەبێ فریایان بکەوین، ئەوەش بەدەلیلی هەیمەنەی شیعە، بەسەر عیراق‌و هاوکاریکردنیان لەلایەن ئێرانەوە، هەرچەندە هەندێك لایەنی سیاسی پێیانوایە، دەبێ کورد خۆی لەو کێشە و ململانیەی، نێوان شیعەو سوننە بپارێزێت ..

بەڵام ئەم بۆچوونە لەسیاستدا، بەتایبەتی بۆ عیراق راست نییە، چونکە ئەوەش هونەری سیاسەتە لە دونیای نوێدا، کە بەستنی هاوپەیمانی، لەگەڵ ئەو لایەنانەی کە لەروی سیاسی‌و ستراتیژیەوە، لەپێناو یەك ئامانج، یان یەك ستراتیژو دوو ئامانجی جیاواز کاردەکەن ، ئاساییە بەو مانایەی شیعەو کورد لە زۆر خاڵدا، هاوبەشن دەتوانن لەسەر فۆرمەڵەیەك، وەکو ئەم هاوپەیمانێتە رێککبەون، بەڵام ئایە سوننە ئەم فۆرمەی بۆ کورد قبوڵە...!؟

بێگومان سوننە رایانگەیاندوە، کە کێشەیان لەگەڵ کورد نییە ، بەڵام لەبواری پراکتیکدا وانییە بەو بەڵگەی ، ئەوان لەگەڵ خواست‌و مەیلی و گەرایشی کورددا، نەك رێك نین ، بەڵکو جوداو ناتەبان‌و بگرە زۆرجاریش، دژایەتی ئەو مافە سادانە دەکەن.

لەکاتێکدا ئەو ماف‌و ئیمتازانەی کورد، لە دەستوور پەرلەمان‌و هەڵبژاردن‌و هاوپەیمانیتەکان بەدەستهێناوە، هیچی لەو دەستکەوتانەی سوننە زیاتر نییە.

بەڵام ئەسڵی پرسیارەکە ئەوەیە کە سوننە قەناعەت بە دابەشکردنی ماف‌و ئەرك‌و دەسەڵات‌و ئیمتازەکان ناکەن‌و هەمیشە لەسەر ئەو تێورە دۆگماییە کاردەکەن "یان هەمووی ، یان هیچ"

باشترین نموونەش بایکۆتی نوێ سوننەکانە، لەم هاوپەیمانیە چوار قۆڵیەدا، بەڵام ئەوە بەو مانایە دێت کە سوننە پەراوێز خراون، چونکە ناتوانن لەگەڵ ئەو مەیلەو مۆدیلەی، کە خێری خەڵکی عیراق

کوردستانی تێدایە، رەفتاربکەنو مامڵەیەکی لۆژێکی بکەن، بۆیە گەر خۆشیان مەبەستیان نەبێت، بەڵام ئەوان هەر پەراوێز دەخرێن.

بەشی چوارەم
رۆڵی ئەمریکا لەعیراقدا

*ئاماژەکانی پشت پارچەپارچەبوونی عیراق

*ستراتیژی نوێ ئەمریکا، چەندی پەیوەستە بەناوخۆی عیراقەوە، هێندەش پەیوەندی بەدەرەوە هەیە

*ئەمریکاوململانێی بەرژەوەندی و مەترسیەکان

ئەجێندایەك بۆ پلورالیزمەبوونی جیهان

*عیراق لەمەترسیدایە، ئەمریکا بەرنامەی چییە؟

ئاماژەکانی پشت پارچە پارچەبوونی عیراق

(١)

بەپێی ئامارێك لەئاداری (٢٠٠٣) تا خوزیرانی (٢٠٠٦) (٦٥٥٠٠٠) هەزار عیراقی کوژراون واتا(٢.٥٪)، لەکاتێکدا تائەو کاتە(٢٧٤٩) سەربازی ئەمریکیش کوژراون و(١٨٤٩٠) سەربازی ئەمریکیش برینداربوون، (٢١٤) سەربازی (١٦) دەوڵەمەندی تری هێزەکانی هاوپەیمانان کوژراون، هەروەها (٤٨٠٦) پۆلیسی عیراقی کوژراون (١٤٧) رۆژنامەنوسیش کوژراون، زیاتر لە (١٠٠٠٠٠)خێزانیش ئاوارەبون.

تازەترین ئاماریش کەلە (٧-١٠-٢٠٠٦تا ١٣-١٠-٢٠٠٦) واتا تەنها لەماوەی (٧) رۆژەدا (٣٩٢) عیراقی کوژراون و زۆرترین ژمارەی ئەو قوربانیانەش لەبەغدای دڵی دەوڵەتدا بوە.

(٢)

زۆربەی گریمانەو ئەگەرەکان بەوانەی ئەمەریکاشەوە راستدەرنەچوون ، کە پێیانوابوو پاشی روخانی رژێمی، بەعس عیراقێکی مۆدێرن و پلورال و ئاارن و یەکگرتوو دێتەکایەوە.

مەبەستمە بڵێم، ئەو ئامار مەترسیدارانەی سەرەوە، باشترین بەڵگەی بەتاڵکردنەوەی ئەو ئەگەر گریمانانەیە گەر قسەش دێتە سەرفاکتەرەکانی ئەو کاروساتەو، هەموو لایەك گشت تۆ باڵەکەی دەخەنەپاڵ گروپ و لایەن و دەستە ۆ تاقمێك کەناونراوە (گروپە تیرۆریستیەکان...!)

لەکاتێکدا بەشێکی ئەم گروپانە، لەناوخودی دەوڵەت و دەزگاو دامەزراوەکاندان و ئەوانیش لەبەشێکە ئەو کوشتارانە بەرپرسن،کە رۆژانە لەشەقەکەکانی بەغدا بەسرەو کەرکوك روودەدات.

(٣)

ئەوەی وون ئاشکرایە، گروپی تیرۆریستی ئەلقاعیدە و سازکانەکانی کۆنەبەعسیەکان و چەند گروپی وەکو سوپای مەهدی و تومیدو جهاد ئەنسارو ئیسلام سوننەی و سوپای تشرین... بەئاشکرا رایانگەیاندوە، کە دژی حکومەتن و ساغبۆتەوە کە ئەوانە گروپی تیرۆریستن.

ئەی ئەو گروپەی کە بەگروپی مەرگ ناسراون، جل رەشەکانی (سوپای مەهدی) شیعە، لەکاتێکدا خاوەنی (٢٠) کورسی پەرلەمانن رۆژانە لەناوەڕاستی بەغدا، دەیان کەس، تەنها لەسەر ئەوەی ناویان

(عومەر)ە دەکوژن‌و پەلاماری هێزەکانی پۆلیسی و ئەمریکا دەدەن، چیٚ پێدەڵێن، ئەو گروپە سوننەیەی ڕۆژانە، خەریکی کوشتنی (عەلی و حسێن و حەسەن) و تەقاندنەوەی (حوسێنیەکان)نن و بەناوی بەرەی دیالۆگ و حزبی ئیسلامی و توافقەوە ، بەچەند فۆرم بەشداری حکومەتن چییان پێدەوترێت، ئەوە باسی سوپای بەدر و حوبی فەزیلە ناکەین ، لەوەشی خەتەرێر، خودی تیرۆریستەکان، پۆلیس و ئاسایش لەناو خودی حکومەتدا.

بۆیە خاڵی مەترسی ئەوەیە، چەند لایەنێك بەناو دەیانەوێت حکومەتی مۆدێرن دروستبکەن، بەڵام خۆیان بەشێوەیەك بەشداران لە پەشێوەی کوشتاو ئارامی لەولاتدا.

(٤)

هەرلەوکاتەوە لەساڵی(١٩٢١) عیراقێکی ناهۆمۆجین، کە مۆزالیکێکی جیاوازی هەبوو لەوری ئێشکی و ناقیفی و مەزهەبیەی، لەسەر دەستی ئبینسگلیەکان دروستکراو مەلیك فەیسەڵی سوننە کرایە مەلیکی.

چەوساندنەوەی کوردو شیعەی زۆرینە لەلایەن کەمینەی سوننەوە، بۆماوەی (٢٢) ساڵ درێژەی کێشاوە لەسەردەمی بەعسیشدا ئەم چەوساندنەوەیە، گەیشتە لوتکەبە جینوسایدو قەتڵ عامی شیعەو کورد، ئەمەش هەمان ئەو سیناریۆیە بوو کەستالین دژی کۆمارەکانی پێشووی سەڤیەت پیادەیکرد.

پاش روخانی بەعس لە (٢٠٠٤)دا ئەو خۆڵەمێشە ژێر سکلٚەدا....(٨٢) ساڵی رابردوو، ئەپوتۆزەکەی دەرکەوتوو، وردە وردە بەپێچەوانەوە گەشایەوە و ئێستاش پەرەی گرتوەو هیچ کام لەلایەنەکانی، ناتوانن چارەسەری بکەن، چونکە چەندە باگراوەندی مێژووی هەیە، بەوەی شیعە و کورد هەستیان بەپەراوێز بوون کردوە، لەبەرامبەر ئەو خاڵێکیتر ، کاریگەری ئیدیۆلۆژیای مەزهەبی شیعەو سوننەیە ، بەلام بەرگێکی سیاسی کراوەتەبەر، لەپێناو بەرژەوندیەکاندا و تادێت ، پەرەسەندنی ئەم رقە کۆنە، دەگاتە واقیعی خۆی‌و خەریکە شەڕێکی ناوخۆیی لێدەکەوێتەوە.

پیتەرگالیرێس پێوایە، دابەشبونی عیراق بۆسیٚ هەرێمی کوردو سوننەو شیعە، تاکە چارەسەری ئاشتیە.

جیماس بیکەر، دەڵی " دەسەڵاتی هەرێمەکان فراوانتر بکرێت و فیدراڵی بچە پێندرێت"، بەڵام جۆزیف بایدەن و لێس گلیسپس لەتازەترین کتێبدا، کارلەسەر ئەوە دەکەن " پیلانێك بۆ دابەشکردنی عیراق" ئەو بوچونانەی سەرەوە، هەرکامیان لانی کەم کاریگەریان لەسەر سیاسەتی واشنتۆن هەیە و رەنگە دواین سیناریۆی واشنتۆن بن بۆ عیراق.

بۆیە دەکرێت بپرسین رێگا چارە کامەیە ، تاعیراق بگەنێتە دواوێستگە، رەنگە لە ئێستادا، بەبەڵقانکردنی عیراق (لەپاش هەڵوەشانەوەی یۆگسلافیا) نەبوو بێتە، سیناریۆیەکی پڕ چانس، لە کاتێکدا سیستمی فیدارڵێش نابتوانی عیراقیەکان پێکەوە کۆبکاتەوە

و تا ئەم ساتەش، لە فیدراڵی باشترین فۆرمی پێکەوە ژیان نییە، بەوپێیەی، کوردەکان ، سەربەخۆیی بەباشترین ئەلتەرناتیڤ دەزانن و هەرێمەکەشیان، هەموو پایەکانی ئەم سەربەخۆیەی تێدایەو یەکەم ساتی لێکهەڵوەشانەوەی یەکجارەکی عیراقیش لە داهاتودا، دڵنیام بەجاردانی سەربەخۆی کوردستان لە عیراقدا دەستپێدەکات، وەکو چۆن یەکەم ساتی عیراقی یەکگرتوی لە کوردستانەوە راگەیەندرا، بەڵام جیاوازی ئەو دوو بۆچونە ، کات و سەردەم گۆڕاوەو هەموو کارتەکان لەبەردەم عیراقی یەکگرتوی فیدراڵ و پلوراڵ و مۆدێرن شکستهێناو کوردیش خۆی بەبەرپرس بچوکترین کێشە لەوبارەیەوە نازانێتو خودی واشنتوانیش هەڵوێستی کورد باش درك دەکەن.

-شیعەکان ، هێشتا دابەشبوون بەسەر دوو بۆچوندا

بۆ چونێك کە باڵی میانیرەوی شیعی (مجلس اعلی‌و باڵێکی دەعوەو خودی سیتانی) پشتیوانی دەکەن، دروستکردنی هەرێمکی شیعەیە لە باشور، بەڵام باڵی توندڕەوی سەدرو بەشێکی فەزیلە، دەیانەوێت فەوزاو هەرێمی بچوك بچوك پێکبێت، ئەگەر چی هەیمەنەی ئێران لەهەر جوڵەیەکی شیعەکان لە عیراقدا، نابێ لەبەرچاو نەگرێت.

ئەمە خاڵێکە کە هەمیشە واشنتۆن بەنیگەرانیەوە سەیریدەکات، کە هەرێمێکی ئیسلامی. شیعەی هاوشێوەی ویلایەتی فەقیەی ئێران دروست بێت.

-سوننەکان، لاوازترین گروپی ناو هاوکێشەکەن‌و تێکدەرترین‌و زۆرترین چالاکی تیرۆریستی لەسەر دەست‌و لەناوچەکانی ئەواندایەو دەیانەوێت دەسەڵاتێکی مەرکەزی هەبێت. نە فیدراڵی‌و نە هەرێمەکان قبوڵ نەکرێت ، بەڵام بۆچونەکانیان بۆ تۆ پیانایە،بۆیە هەموو کەس دەبێ باش بزانێت، لەناو ئەو سێ مەیلە جیاوازەی ناو سێ تەتنیك و مەزهەبیدا ، کامیان واقعی‌و دیفاکتۆریە،دڵنیام واشنتون باش لەمە دەگات.

(٥)

کۆنگرەی مەککەو دانوستانی ئوردن‌و سعودیاو کۆنگرەکان هەمویان شکستیان هێنا ئێستا دوو سیناریۆیتر لە گۆڕاندایە:

یەکەم : گروپی باڵای کار، لەنێوان حکومەتی مالیکی‌و ئەمریکادا، بەتایبەتیش کە مالیکی نەیتوانی بەرنامە (٣٣)خاڵەکەی جێبەجێ بکات.

دووەم: پیلانەکەی جیمس بیکەر بۆ دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤ لە عیراقدا.

ئەم دووسیناریۆیە، دوای کاتی ئاڵوگۆڕەکانە، گەر سەرنەگرێت، تەنهاو تەنها بۆچوونەکەی پیتەر گابرێس دەبێتە واقع، پارچە پارچە بوونی عیراقەو رەنگە ئەم دابەشبونەش، ئەو مەترسیە دروست نەکات، کە زۆر لا چاوەڕوانی دەکەن، چونکە زۆر نمونەی نزیك هەیە کە لەشێوەی عیراقن.

ستراتیژی نویٚ ئەمریکا، چەندی پەیوەستە بەناوخۆی عیراقەوە، هێندەش پەیوەندی بەدەرەوە هەیە

"ڕێگای نویٚ بۆ پێشەوە" ناوی ئەو ستراتیژە نوێیەیە، کە جۆرج بۆش لەعیراقدا بەنیازە بۆ ڕزگاربوون لەکێشەو قەیرانەکانی عیراق پیادەی بکات، بەتایبەتی کە لەماوەی سێ ساڵی ڕابردودا واشنتۆن نەیتوانی عیراقێکی ناهۆمۆجین، بکاتە ولاّتێکی پێکەوە ژیان، نەیتوانی لەجێی ستەم و سیستمی تۆتالیتاری بەعسیزم، سیستمێکی نویٚ دابمەزرێنێت، کە گەلانی عیراق تێدابحەسێتەوە، ئەگەر نا بۆ دەبێت چارەنوسی عیراق، لە یۆگسلاڤیا باشتر نەبێت، بۆ دەبێت یۆگسلاڤیا دابەشبکرێت بۆ چەند دەوڵەت، بەلاّم لەعیراقدا ئەم پرۆژەیە، کە دەیتوانی بۆ یەکجاری عیراق لەکێشەو قەیران ڕزگار بکات نەیکرد؟

ئایا بۆ ئەوەبوو دڵی ولاّتانی عەرەبی سوننەو تورکیا نەرەنجێت؟ بۆیە سەرئەنجام ئەوە چارەنوسی عیراقە، یاخود باشوایە ئەمریکا لە ئەوپەڕی هێزدا ئەوە بکات، نەک کاتێک کە عیراق لە کۆنترۆڵی دەردەچێت،

بۆیە ستراتیژی نویٚ ئەمریکا لەعیراقدا بەزیادکردنی (٢١٥٠٠) سەربازو چەند ملیار دۆلارێك، ناتوانێت بارودۆخی قەیراناوی عیراق چاکبکات، گەر کێشە سەرەکیەکان چارەسەر نەکات.

گەر ئەمریکا بە (١٤٧٠٠٠) سەربازەوە نەتوانیٚ ستراتیژەکەی جێبەجیٚ بکات، بەم زیادکردنەش ناتوانێت، بەلاّم ئەمە دەکرێت وا خوێندنەوەی بۆ بکرێت، بۆ پەلاماردانی ئێران و سوریا بێت، بەچەند بەڵگەیەك، ئێران لەهەوڵی بەدەستهێنانی چەکی ناوەکیدایە و ئەمریکا هەم لەم ئەگەرە دەترسێت و هەم دەیەوێت دەستی ئێران لەعیراقدا، بەیەکجاری کورتبکاتەوە، چونکە باشدەزانیٚ یەکێك لەفاکتەرەکانی پەشێوەیی و نائارامی و ڕێگری لەبەردەم ستراتیژی ئەمریکا، خودی ئێرانە، یان خودی (شیعە)یە.

دووەم: زۆربەی ئەو فەرماندانەی جۆرج بۆش، لەم ماوەیەدا ئاڵوگۆڕی بەسەردا هێنانن، جگە لەوەی کەسانی سەربازین، شارەزان لەکاروباری ئێران و سیاسەتی ئێران، لەوانە " ڕۆبەرت گەیتس" لەشوێن ڕامسفێلد و "ڕایان کرۆکەر" لەشوێن خەلیلزاد و خەلیلزادیش بۆ ئاستی باشتر، بۆ شوێنی جۆن بولتن لە UNسەرەڕای ولیام فالۆن و دیڤید پێتراوس، ئەمەش ئاماژەیەکی خەتەرناکە بۆ

سەرئێران و کۆکردنەوەی هێزە سەربازیەکانیش لەئاوەکانی کەنداو سنورەکانی کوردستان، خەتەرێکی ترە لەسەر ئێران و پیلانە نوێیەکەی واشنتۆن.

خاڵی سێهەمیش گەشتە خێراکانی رایس بۆ ئیسرائیل و ولآتانی میسرو سعودیە و ئوردن و عەرەبی، ئاماژەیەکی داواکاریە بۆ پشتیوانی، بۆیە چۆن ئەمریکا، ئێران بە پلەی یەکەم بە تێکشکاندنی ستراتیژەکەی دەزانێت لەعیراقدا، بەهەمان شێوەش تەنها بە تێکشکاندنی ئێران، ئەمریکا جارێکی تر دەتوانێ ستراتیژەکەی بەدەستبهێنێتەوە، خۆ ئاشکرایە گەر ئێران و سوریا نەبوونایە، هەرگیز ئەمریکا توشی ئەو شکستەی ئێستا نەدەبووەوە، بەڵام ئامانجی سەرەکی ئێرانیش شکستی ئەمریکایە لەعیراقدا.

هەر بۆیە داوای (١٠٠-١٦٠) ملیار دۆلار دەکرێت، بۆ زیادەی بودجەی وەزارەتی بەرگری، ئەوانەش چەند ئاماژەیەکی مەترسیدارن بۆ سەر ئێران و سوریا، هەرچی سوریاشە پەیامێکی نوێ و خەتەری پێدراوە لەناو ستراتیژەنوێیەکەیدا.

ناردنی ئەو (١٧) (CD)یەی ئەمریکا و حکومەتی عیراق لەلایەن سیاسیەکی عیراقیەوە لەمانگی رابردوودا بۆ دیمەشق و سەلماندنی ئەو راستیانەی، کە دەیسەلمێنێت چۆن سوریا رۆڵی لە خراپکردنی بارودۆخی ئەمریکا و کوژرانی سەربازە ئەمریکادا هەیە، ئەوە دواین پەیامی ئەمریکا و دواین کارتی دیمەشقە لەم گەمە

سیاسیەدا، کەدەبێ بەخۆیدا بچێتەوە، بەڵام ناردنی ئەو (CD)یانە، ئاماژەیەکن بۆ پێدانەوەی کاتی زیاتر بۆ سوریا بۆ بەخۆداچونەوە.

سەبارەت بەناوخۆی عیراقیش، واشنتۆن لەهەوڵی ئەوەدایە، کوژراوەکانی لە (٣١٠٠) سەرباز راگرێت و چۆن ئەو (٧٠٠٠٠٠)کوژراوە عیراقیە زیاد نەبێت، چۆن عیراق ئارامبکاتەوە؟

جۆرج بۆش پەیامێکی توندی داوەتە مالیکی، کەدەبێ خۆی یەکلابیکاتەوە، لەوەی ئەو سەرۆکی حکومەتی عیراقە، نەك هی شیعەکان، ئەو دەبێ هەوڵی راگرتنی کوشتارەکانی شەقامەکانی بەغداو کەرکوك بدات.

دەبێ میلیشاکان نەمێنێت، ناکرێت تاقمی سەدر لەلایەکەوە لەحکومەت و پەرلەماندا بێت و لەلایەکی تریشەوە خەریکی کوشتنی سەربازی ئەمریکی و تەقاندنەوەو دزی و راورووت بێت، نابێت لایەنە سیاسیەکان لەپەرلەماندا بن، بەڵام نهێنی کۆبونەوەکان و زانیاریەکان بدەنە ولآتانی دراوسێ.

جۆرج بۆش داوایکردوە، گەر مالیکی تا سەرەتای بەهار، نەتوانێ چارەسەری کێشەکان بکات، کەسێکی تر دەخرێتە شوێنی،کە رەنگە عەلاوی بێت و ئەگەری لادانی مەشهدانیش، ئاماژەیەکە بۆ رازیکردنی سوننەکان و قایلکردنیان بەوەی کە نە لە مالیکی و نە لەمەشهدانی رازی نین، چونکە هەم سوننەکان و هەم بۆش باش لەوە تێدەگەن، کە لەپلانە ئەمنیەکەی مالکیدا نیەتی باسی بەدی ناکرێت، چونکە لەجیاتی پشکنین و پەلاماردانی گەرەکی سەدری مولگەی تیرۆر و

تەقاندنەوەکانی بەغداو سەدر، کەچی لەخواروی بەغداوە، خەریکی پشکنین و سوپاو پۆلیس خۆی بەشتێکی ترەوە خەریکردوە، واتە مالیکی ناتوانێ وەکو سەرۆك وەزیری عیراقی رەفتار بکات، بەڵکو وەکو شیعەیەك مامەڵە دەکات و ئەمەش ئەو شتەیە، کە ئەمریکا نایەوێت، ئەگەر نا یەکەم گروپ کەدەبێ چەك بکرێت، میلشای سەدرو گروپێکی مەرگە و سوپای بەدرە، بەڵام مالکی خۆی لەم ئەرکە دەدزێتەوە.

لەبەرامبەر ئەوانەدا، ئەمریکا دەیەوێت هێزەکانیش لەهێرشبەرەوە بکاتە بەر گریکەر، واتە لەناو شارەکان دووریانبخاتەوەو ئەو ئەرکە بداتە پۆلیس و پێشمەرگە، سەرەڕای ئەوەی دەیەوێت بنکەی سەربازی لە کوردستان و سنورەکانی ئێران دروستبکات و پەلاماردانی کۆنسولگەری ئێرانیشە لەهەولێر لەناو ئەو پرۆسەیەدایە و لەم ستراتیژە نوێیەشدا، تورکیا رۆڵی رۆڵپێدانی پێدراوە، بەو بەڵگەی تورکیا هێزێکی زۆری لەسەر سنور کۆکردۆتەوە، تا لەگەڵ هەر ئالوگۆڕێکی نوێ لە ستراتیژە نوێیەکەی واشنتۆندا، بتوانێ پەلاماری (PKK) بدات و بەو بیانوشەوە چەند ئیمتیاز لە کوردستان و کەرکوك و عیراق بچنێتەوە، بەتایبەت لەکاتی پەلاماردانی ئێران لەلایەن ئەمریکاوە.

سراتیژی نوێی ئەمریکا، هەرچەندە باس لە پیادەکردنی لەعیراقدا دەکرێت، بەڵام ئەوە بەشێکی ستراتیژەکەیەو بەشێکی تری، پەیوەستە بە جێبەجێکردنی ستراتیژەکە لەدەرەوەی سنورەکانی عیراق، چونکە هەڕەشەکان چەندە لەناوخۆی عیراقەوەن، ئەوەندەش لەدەرەوەن..

لەگەڵ سەرەتای پیادەکردنی ستراتیژە نوێیەکەشدا، هێشتا پێناچێت شایانی ئەوەبێت بەسەرکەوتوو لەقەڵەم بدرێت، لەکاتێکدا لانی کەم پێویستی بەوەیە زوو بەزوو ئامانجەکانی پێکبێت، چونکە جۆرج بۆش و کۆماریەکان، لەبەردەم فشاری دیموکراتیەکانیشدان، بەڵام رەنگە ئەمریکاش بیەوێت، بە بیانوی سەرنەکەوتنی ستراتیژە نوێیەکەیەوە، قسەیەکی تری دڵی بکات، ئەویش پارچەپارچەبوونی عیراقە، گەر ئەوەشی ویست بێ، سێ و دوو ستراتیژەکەی بەدیوە شکستەکەیدا دەخاتە روو، تا ئەوکاتە ئەوەی ئەو دەیەوێت سەر بگرێت و کەسیش گلەیی پارچە پارچەبوونی لێنەکات، کە دوو پێکهاتەی سەرەکی (کوردو شیعەش) لەگەڵ ئەم ئەگەرەدان و ئەمەش هێندەی تر کارەکە ئاسان دەکات و ستراتیژە نوێیەکەش دەگەیەنێتە ئامانج.

ئەمریکاوململانێی بەرژەوەندی و مەترسیەکان
ئەجێندایەك بۆ پلورالیزمەبوونی جیهان

بەپێی ئەو راپۆرتەی حکومەتی ئەمریکا ساڵی (١٩٩٤)لەژێر ناوی (دەستنیشانکردنی ئەمنی قەومی و بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا) ئامادیکردوە.

یەکێك لەو پێگە جوگرافیانەی سەرتاسەری دونیا، کە لەناو بەرژەوەندەییە ژیانییە، پلە دووەکاندا دایەو مەترسی لەسەر ئاسیای رۆژهەڵاتە، بە پلەی یەکەم کۆریای باکورە.

لەو راپۆرتەدا هاتوە" تاکە هەڕەشە بۆ سەر بەرژەوەندییەکانی ئەمریکاو ئاسیای رۆژهەڵات، کۆریای باکورە" لە راپۆرتەکەدا، گەر هاتوو کۆریای باکور، بە سەر کۆریای باشوردا سەربکەوێت، ئەوا ئەمریکا هاوپەیمانێکی بە نرخی لە ئاسیا لەدەست دەچێت و ئارامی ژاپۆنیش دەشێوێنێت ورەنگە کێشەی بڵاوبوونەوەی چەکە ئەتۆمی و موشەکی بالسیتی و دورهاوێژ ئاڵۆز بکات.

ئەم راپۆرتە نیشانی ئەدات، کە کۆریای باکور چەندە مایەی هەڕەشەیە لەسەر جیهان، بەتایبەتی لەسەر بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ئاسیای رۆژهەڵاتدا.

بەڵام پاش تاقیکردنەوە ئەتۆمیەکەی (٩/١٠/٢٠٠٦)ی پێونگ یانگ، جارێکی تر مەترسیداربونی کۆریا بەرونی خۆی نیشاندا، ئەوەش بەو پێیەی، تا ئێستا نەتوانراوە ئەو ئحتیوایەی کە واشنتۆن کاری لەسەر دەکات، جێبەجێ بکات.

وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا ماوەی چەند ساڵە، سێ وڵاتی وەکو بەری شەڕ ناساندبوو، هەوڵی جڵەوگیری دوو لایەنەی دەدا (احتوا المزدوج) ئەوانیش (کۆریای باکور، عیراق، ئێران)بون، بەڵام پاش روخانی رژێمی عیراق هێشتا ئەجێندای ئەم دوو وڵاتەی تر روون نییە.

دیارە ئەو جڵەوگیریەو ناساندنەی ئەو سێ وڵاتە بە (تەوەری شەڕ) لە دووخاڵەوە سەرچاوەیان گرتوە.

یەکەم" هەرسێ رژێمەکە، خاوەنی چەکی ئەتۆمی و کیمیاوی و بایۆلۆژی مەترسیداربوون، یان لە هەوڵی بەدەستهێنانی ئەو چەکانەدابوون، ئەمەش واقعیە.

دووەم: هەر کام لەم سێ دەوڵەتە، مایەی هەڕەشەن لەسەر بەرژەوەندییەکان ئەمریکا لە جیهان و بەتایبەتی لە ئاسیا، یان خۆرهەڵاتی ناوەڕستدا، بەو پێیەی کۆریا خاوەنی ئیدیۆلۆژیەکی چەپی توندرەوی بەناو مارکسیە و یەکێکە لە پاشماوەی بیر دۆگماکانی شورەوی و بەخێرایی هەوڵی بڵاوبونەوەی چەکی ئەتۆمی دەدات

لەجیهانداو خۆیشی بە ڕەقیبی سەرسەختی واشنتۆن دەزانێت ، لەلایەکی ترەوە، هەوڵی دەستبەسەرداگرتنی کۆریای باشور دەدات و لە هەوڵی نانەوەی پەشێویدایە، دژی ژاپۆن و هاوپەیمانەکانی واشنتۆن.

هەرچی ئێرانە جیا لەوەی هەڵگری ئیدیۆلۆژیەکی مەزهەبی شیعەگەراییەو بەسەرچاوەی هەناردەی ئیدیۆلۆژیای ئیسلام و بەتایبەت شیعەگەرایی دەزانێت، جیا لەوەی لە حاڵی حازردا، لە هەوڵی پیتاندنی یۆرانیۆم و وەدەستخستنی چەکی ئەتۆمیدایە، هەرچی عیراقیشە ئەجێندکاری بەجۆرێکی تر کاری لەسەر دەکرێت.

ئێستا ڕووداوەکان و هاوکێشە سیاسیەکان ئاڵووگۆڕێکی جدیان بەسەردا هاتوە.

ڕاستە یەکێك لە وڵاتانی تەوەری شەڕ، کە عیراقە ڕوخاوەوە کۆتاییهاتوە، بەڵام واشنتۆن لەیەککاتدا، سەرەڕای قەیرانەکانی عیراق، توشی دوو کێشەی گەورە بۆتەوە. ئەوانیش کێشەی ئەتۆمی و چەکە نەوەویەکانی ئێران و کۆریای باکورە.

تاقیکردنەوە ئەتۆمیەکانی ژێر زەوی کۆریای باکور لە (٩/١٠/٢٠٠٦) هاوکاتە لەگەڵ ئەو ململانێیی سەرسەختەی نێوان ئەمریکاو کۆمەڵگای خۆرئاوا لەلایەك و ئێران لەلایەکی ترەوە، بەتایبەتی پاش چەند مانگ لە دیالۆگ و دانوستان لە نێوان وڵاتانی یەکێتی ئەوروپاو لاریجانی گەورە وتووێژکاری ئێرانیدا، پاش ڕانەگرتنی و بەرهەمهێنان و بەردەوامی پیتاندنی یۆرانێوام، هەموو هەوڵەکان شکتهێناو حاڵی حازر پێدەچێت، پاش دەرکردنی بڕیاری

ژمارە (١٧١٨)ی ئەنجومەنی ئاسایش لە (١٤/١٠/٢٠٠٦) دژی کۆریای باکور بە سەپاندنی سزا.

جارێکی تر ئەنجومەنی ئاسایش ناچار بکرێت، بەهەمان شێوە بڕیارێکی تر دژی ئێران و سەپاندنی سزا بەسەر ئەو وڵاتە دەربکات. یەکێك لە فشارەکانیش، گەڵە کۆمەکێی نێودەوڵەتی و مانۆڕی هاوبەشی سەربازییە لەئاوەکانی کەنداو دژی ئێران.

بەڵام دەکرێت بپرسین، بۆچی کۆریا لەم کاتەدا ئەو تاقیکردنەوەی ئەنجامدا؟ بۆچی کۆریا مل بۆ دیالۆگ نادات؟ بۆچی کۆریا نایەوێت لە سیتمێکی تۆتالیتار بەناو مارکسیەوە، ببێتە خاوەنی سیتمێکی مۆدێل خۆرئاوایی و چەمکەکانی ئازادی و دیموکراسی و هەڵبژاردن و بازاڕی ئازادو گەشە پێ بدات؟

بۆچی دەستبەرداری چەکە ئەتۆمیەکانی نابێت؟ بۆچی دۆستایەتی وڵاتانی ڕیفۆرمیست و گەشەکردنی ئاسیای ڕۆژهەڵات بەتایبەتی کۆریای باشور و ژاپۆن و چەند وڵاتی تری وەکو تایوان...ناکات؟

سەرەتا دەبێ بڵێم، لەماوەی ساڵانی (١٩٩٣-١٩٩٥)کۆریای باشور زۆر هەوڵیدا، سود لە ئەزمونی یەکگرتنەوەی هەردوو ئەڵمانیا وەربگرێت و چەند تیمی ڕەوانەی ئەڵمانیا کرد، تا ئەو کارە سەر بگرێت، بەڵام سەر ئەنجام شکستیخوارد.

پاش ئەو هەوڵەی کۆریاو ئەمریکا، ویستیان سود لە ئەزمونی ئەڵمانیا وەربگرن، بەوەی لە ڕێگای چەند ڕێککەوتنامەیەکەوە پەیوەندییەکانیان بەرنە پێش، بەڵام چەندجار بەهاوکاری چین و ژاپۆن و

روسیا، یان لیژنەی شەش قۆڵی، بەڵام کۆریای باکور هەموو هەوڵەکانی بێ ئاکام هێشتەوە، بەتایبەتی پاش تاقیکردنەوە ئەتۆمیەکەی کە بە(٣.٤)پلە ژاپۆنی دراوسێی هەژاند.

جیا لەوەش هەریەکە لە واشنتۆن و تۆکیۆو سیئۆل، زۆر هەوڵیاندا پیۆنگ یانگ لە ریفۆرمی سیاسی و ئابوری نزیکبکەنەوە، بەڵام نە لە بواری سیاسیەوە ریفۆرم و چاکسازی کردو وازی لە سیستمی دیکتاتۆری هێناو ئازادی بۆ خەڵکی فەراهەمکرد، نە لە بواری ئابوریشەوە سودی لە ئەزمونی بازاڕی ئازاد وەرگرت و وازی لە مۆنۆپۆلکردنی بازاڕ هێناو دەستبەرداری ئەو پرۆژە ئەتۆمیە زەبەلاحە بوو، کە زۆربەی بوجەی ئەو وڵاتە هەڵدەلۆشێت.

کۆریای باکور، بەئاشکرا رایگەیاندوە، کە دەیەوێت، بەسەربەخۆیی بمێنێتەوە و مل بۆ ئەو داواو گوشارو تاکتیکانە نەدەدا کە واشنتۆن و سیئۆل و تۆکیۆ هەوڵی یەکگرتنەوەی هەردوو کۆریا دەدەن، لە دانیشتەکانیشدا هەمیشە یەکێك بوە لە مەرجەکانی پیۆنگ یانگ، بەڵام تەوقیتی ئاقیکردنەوەکان، پەیوەستە بەو گوشارەی کە بەم دوایانە واشنتۆن لەسەر پیۆنگ یانگی توندکرد، بەهۆی راگرتنی دانیشتنەکانەوە، یەکێکی تر لە فاکتەرەکان خراپی بارودۆخی ئەمریکایە لەعیراق، رووبەرووبونەوەکانیەتی لەگەڵ ئێران لەسەر هەمان کێشەی ئەتۆمیدا، هەروەها بەرەسمی راگەیاندنی توانای ئەتۆمیی پیۆنگ یانگە، کە دەبێتە نۆیەمین دەوڵەتی خاوەن چەکی ئەتۆمی لە جیهاندا.

بێگومان ئەو وڵاتانەی لە تەوەری شەڕ ناسێنراون، بەوانەشەوە کە لە لیستی تیرۆر ناوزەدکراو لەپاڵ ئەوانەش کە بەمیلیتارو تۆتالیتار و سەرکوتگەرو پێشێلکاری و مافەکانی مرۆڤ ناسراون، بەوانەشەوە کە واشنتۆن فشاری خستۆنەتە سەرو دەیەوێت ئاڵووگۆڕ لە سیستمە سیاسیەکانیاندا پێکبێنێت، کە کۆریاو ئێران لە پێشەوەی ئەو ئەجێندایەدان، هەر بۆیە ئاساییە کە دژی بڕیارو بەرژەوەندییەکانی واشنتۆن بن لە ناوچەکەدا.

ئەوەی کە پەیوەستە بەپیۆنگ یانگەوە ئەوەیە، هەر ئاڵوگۆڕێکی پۆزەتیڤ لەو سیستمە سیاسیەدا بەدیبێت، سەرئەنجام بە قازانجی واشنتۆن و سیئۆل کۆتاییدێت، بەو مانەیەی وازهێنانی باکور لە ئیدیۆلۆژیاو مانیفێستی سیاسی و چەکی ئەتۆمی و تۆتالیتاریەت ملدان بۆ بازاڕی ئازدوو هەڵبژاردن و سیستمێکی ئازدادو مۆدێرن، وادەکات کۆریایەکی نوێ دروستببێت، کە بەدڵی واشنتۆن بێت، سەرئەنجامیش ئەو پرۆسەیە سەر بگرێت، کە کۆریایەکی یەکگرتوو کە دانیشتوانەکەی ببێتە (٨٠) ملیۆن کەس بێتە کایەوەو شتێکیش نەمێنێت بەناوی کۆریای باکورەوە، بێگومان هەم پیۆنگ یانگ و هەم واشنتۆن و سیئۆل ئەم سیناریۆیە باشدەزانن، بەو پێیەی واشنۆن سودی لە یەکگرتنەوەی هەردوو (ڤێتنام و ئەڵمانیا و یەمەن) وەرگرتووە، کەچەندە پۆزەتیف بووە، بەتایبەت کە هەموو یەکگرتنەوەکان بە قازانجی دۆستەکانی واشنتۆن شکاوەتەوەو باڵی دژ و ئیدیۆلۆژیاو سیستمە سیاسیەکەی، پێگەو نفوزیان نەماوە، لەلایەن

لایەنی سەر بە باڵی خۆرئاوا هەیمەنە کراوە، توانراوە کیانێکی نوێ بێ کێشە دروستبێت، پیۆنگ یانگیش باشدەزانێ، کە ئەو ئەزمونانەی باسمانکرد، چەندە بە زەرەری سیستمی سیاسی ئێستا تەواو دەبێت و تاکە هۆکارێکیش بۆ مانەوەی خۆی بەو شکڵەی ئێستا، دەستڕاگەیشتنی بە چەکی ئەتۆمی دەزانێ.

هەرچەندە واشنتۆن واز لە فشارەکانی خۆی ناهێنێت و سەرەتای فشارەکانیش بە دەرکردنی بڕیاری (١٧١٨)ئەنجومەنی ئاسایش دەستپێیکرد و بێگومان دەتوانێ فشاری زیاتری بخاتە سەر لەو ڕێگای سنورەکانی هۆنگ کۆنگ و سیئۆل ، بەڵام دەبێ لانی کەم ئەو هەڕەشەش لەبەرچاو بگرێ، کە پیۆنگ یانگ بانگەشەی بۆ دەکات بەهێرشی چەکی ئەتۆمی بۆ سەر نیویۆرك و واشنتۆن، گەر ئەمە ڕاستیش نەبێ، خۆ دەتوانێ نیمچە کیشوەری کۆریاو وڵاتانی کۆریای باشورو ژاپۆن و تایوان بخاتە مەترسییەوە، ئەو بنکە سەربازیانەی ئەمریکاش لە ناوچەکە وێران بکات، کەپاش شەڕی ساڵانی پەنجاکان لە نێوان هەردوو کۆریا لەوێ ماونەتەوە...!

بەڵام مادام ئێستا پیۆنگ یانگ، بۆتە خاوەنی چەکی ئەتۆمی و نۆیەمین ئەندامی یانەی ئەتۆمیە، کەواتا مایەی هەڕەشەیەو دەبێ زۆر زیرەکانە مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت، بەڵام سەردانە خێراکەی کۆندالیزارایس وەزیری دەرەوەی ئەمریکا بۆ ناوچەکە، یەکێکە لەو ئاماژانەی، کە ڕەوشەکە خەتەرەو دەبێ ڕێووشوێنی بەپەلە بگیرێتە بەر.

ئەوەش بەخستنە ئامادەباشی هێزەکانی واشنتۆن لەسەر زەوییەکانی سیئۆل و سازدانی مانۆری سەربازی لەلایەن هێزەکانی کۆریای باشورەوە، هەر دوابەدوای ئەمەش کۆریای باکور، بەئامادەبونی (١٠٠)هەزار سەرباز مانۆڕێکی گەورەی بە بۆنەی تاقیکردنەوە ئەتومیەکەوە ئەنجامدا، کە هەردوو مانۆڕەکە بەدرێژایی بیست ساڵی رابردوو نەکراوە.

هەرچی ژاپۆنیشە ترسی لێ نیشتوە، بەتایبەتی کەهێزی تەقینەوەکە لەیابان (٣.٤)پلەبوەو گەر دوو ئەوەندەبوایە لانی کەم هاوشێوەی بوومەلەزەکەی پاکستان، یان (بەم) لە ئێران زیانی لێ دەکەوتەوە.

بۆیە دەبێ ژاپۆن جارێکی تر چاو بە بەرنامە سەربازییەکانی خۆیدا بخشێنێتەوە، بەتایبەتی کە پاش جەنگی دووەمی جیهانی خەریکی پەرەپێدانی بەرنامەی مەدەنی و تەکنەلۆژیای نوێ و ئاشتیخوازانەیە لەناوچەکەدا، بەڵام ئەم قەیرانەی نیمچە کۆریا وا دەکات، ژاپۆنیش خۆی بە چەکی ئەتۆمی چەکدار بکات، بەتایبەتی گەر چارەنوسی پیۆنگ یانگ بەزوترین کات بەلایەکدا نەخرێت.

دوو مەسەلەی تر کەپەیوەستن بە کێشەو قەیرانەکانی ناوچەکەو سنوردارکردنی تواناو دەسەڵات و سەرە ڕۆییەکانیان و وادەکات، بچنە یەك تەوەرەوە و ڕۆڵی واشنتۆن لەناوچەکە وازی دەکات، ناردنی دۆسیەی دوو وڵاتی (ئێران و سودان)ە، یەکەمیان بە تۆمەتی، پیتاندنی یۆرانیۆم لەبەرهەمهێنانی ئەتۆمی و سودانیش بە تۆمەتی

قەتل و عامی دافۆرییەکان و ملنەدانی بە ڕەوانەکردنی هێزی ئاشتی نێو دەوڵەتی بۆ سودان.

بەمشێوەیە، دەتوانین بڵێین، جگە لەوەی ئەمریکا هێشتا وەکو ڕێبەری تاك جەمسەری دونیا مامڵە دەکات و دەتوانێ ڕۆڵی گرنگ وازی بکات، لەهەمانکاتدا دەستپێشکەری هەرسێ ئەو ڕەشنوسە دەبێت کە دەیداتە ئەنجومەنی ئاسایش، بۆ سەپاندنی سزای بەسەر هەر سێ وڵات (کۆریای باکور، ئێران و سودان).

نابێ ئەوەشمان لە بیر بچێت، لەم قەیرانە تازانەی ناوچەکەدا واشنتۆن پشتگیری و هاوکاری هەموو وڵاتانی گەورەی خۆرئاوا و بەتایبەتی وڵاتانی یەکێتی ئەوروپا یان (G٨) یان وڵاتانی خاوەن سوپاو بڕیار لەوانەش گرنگتر ئەوەیە، هەر دوو وڵاتی (چین و روسیا) کە ڕکەبەری واشنتۆنن، لەم کێشانەدا لایەنگری واشنتۆنیان کرد، ئەمەش وادەکات جارێکی تر هەم بەرنامەکانی ئەمریکا باشتر بچنە پێش، هەم سیستمە تۆتالیتارەکان جڵەو بکرێن و مەترسی چەکی ئەتۆمی بەری پێ بگرێت و ئاشتی و ئارامی زیاتر بچەسپێت و ئازادی و دیموکراسیش باشتر گەشە بکات.

بێگومان دەبێ ئەوەش بزانین، کە لەم هەموو کێشانەدا واشنتۆن بێ گرفت نابێت، بەتایبەتی کە واشنتۆن هەر ئێستا لە عیراقدا، لەبەردەم هەرەشەی گروپە تیرۆریستیەکاندایەو دەیانەوێت عیراق بکەنە ڤێتنامێکی تر، بۆ ئەمریکاو وڵاتانی ناوچەکەش، بۆ پشتگیری ودنەدانی ئەم هەولانە درێغی ناکەن و هەرچی چۆنێك بێت، دەیانەوێت

ئەمریکا پاشەکشە بکات یان شکستبخوات و لانی کەم نەپرژێتە سەر ئەو وڵاتانە.

ئەمە جگە لەوەی واشنتۆن، هەر ئێستا لە ئەفغانستان لەگەڵ قاعیدە و تالیبان لە ململانێدایە، لە پێناو سەرکەوتی یەکجارەکی بەسەر قاعیدەو پراکتیزەکردنی سیستمێکی پلورال و مۆدێرن لە ئەفغانستان.

لەگەڵ سوریا لە لایەکەوە، دەیەوێت گۆشەگیرتری بکات، بەهۆی دەستێوەردان و داڵدەدانی گروپە سوننەیە تیرۆریستەکانی عیراق و حزبوڵڵای لوبنانی و تێکدانی ڕەوشی ئاشتی فەلەستین و یارمەتی حەماس....

سەبارەت بە لوبنان، دەیەوێت سەربەخۆیی بگەڕێتەوە وڵات و سیستمی سیاسی دیموکراسی بگەڕێتەوە سەر کار.

چاوەدێری وردی پرۆسەی بەرەو لانی کەمی پراکتیزەکردنی دیموکراسی لە سعودیە و میسرو یەمەن و کوێت دەکات.

لەخەمی سۆماڵدایە، تا نەبێتە پێگەیەکی تری گروپە ئیسلامیە توندڕەوەکان و هەر بۆ ڕاستکردنەوەی هاوکێشەکان ئەسیوبیا هاتۆتە ناو هاوکێشە سیاسیەکانەوە، دەبێ ڕۆڵی ناوبژیوانی بگێڕێت، لە نیمچە کیشوەری هندستان، تا هندو پاکستان نەکەونە ویزەی یەکتری، دەبێ لەخەمی حکومەتی سریلانکادا بێت، تا گروپە مارکیسەکان و پڵنگەکانی تامیل کۆنترۆڵی وڵات ناکەن.

دەبێ بەردەوام لەسازکردنی مانۆڕو هاوکاری سەربازیدا بێت، بۆ حکومەتی مانێلا لە فلپین، تا چەکدارە ئیسلامیەکان و گروپی ابو سیاف، ولآت توشی قەیران نەکەن و گەرای تیرۆریزم چێ نەکەن و ڕێگا لەو کودەتایانە بگرێت دژی حکومەتەکەی خاتو ئاریۆ رودەدات.

دەبێ چاوەدێری وردی سنورەکان بکات لەگەڵ هاڤانا، نەکا کاسترۆ کێشە دروسبکات و دەبێ لە هەوڵی هاوکارییەکانی ڕێکخراوە مەدەنیەکانی هاڤانا بێت تا کاسترۆ دەمرێت.

دەبێ زۆر بەوردی پیلانی هەبێت بۆ ڕێگرتن، لە هانارادەی زیاترو زۆرتری تلیاك و مادە بێهۆشکەرەکان لە کۆلۆمبیاوە بۆ ئەمریکاو ئەوروپا، لەهەمانکاتدا دژایەتی فارك بکات تا چی تر حکومەت هەراسان نەکەن.

دەبێ مەترسیەکانی شافێز لە ڤەنزویلا زۆر بە جدی بگرێت، کە دەیەوێت قەیرانی نەوت دروستبکات.

ئەو هەنگاوانەی لە بەلتیك دەنرێن، لەپێناو دیموکراتیزەکردنی بە لتیك و ئاسیای ناوەڕاست و ئەودیوی کافکاس ڕێگا خۆشکەرن بۆ بونیادنانی سیستمێکی سیاسی پلورالّ لەپالّ روسیا، کە تا ئێستا واشنتۆن لە مامڵەی موسکۆ، لەگەڵ دیموکراسی و ئازادییەکان گرفتی هەیە دەبێ پشتگیریان بکات.

دەبێ بەربەو هەڕەشە چکۆلانە بگرێت، کە لە چیچان و داغستان هەیە، لەلایەك چەند گروپی ئیسلامی توندەڕەوە گەرچی دەبێ جاروبار وەکو کارت لەدژی مۆسکۆ بەکاریانبهێنێت.

دەبێ سەرنج لەسەر ولآتە تازەکانی یۆگسلافیاو ئەوروپای رۆژهەلآت بدات و لەهەولّی وەرگرتن و نزیکبونەوەیاندا بێت لە یەکێتی ئەوروپا و پەیمانی ناتۆو پشتگیری سەربازیان بکات و پشتیوانی لەدیموکراسیان بکات.

دەبێ لەخەمی مەترسیەکانی سەر تورکیا بێت، چ لەلایەن PKKوەو لەناوخۆ چ لە دەروە، لە هەمبەر کێشەو قەیرانەکانی، لەگەڵ یۆنان و قوبرس و بولگاریا و عیراق، بەتایبەتی لەگەڵ هەرێمی فیدرالّی کوردستاندا.

دەبێ لە کوردستانی باشور، پێگەکانی خۆی بەهێزکات و پشتگیری کوردەکان بکات، لەو پرۆسەیەی دەیانەوێت لەناوچەکەدابە پالّپشتی ئەمریکا ئازادی و دیموکراسی تقویە بکەن و بگەنە مافەکانیان.

ئیسرائیل ناوچەیەکی حەساسە بۆ واشنتۆن و دەبێ لەهەولّی پاراستنی ئەم دۆستە جولەکەیدا بێت و لەمەترسی ئیسلامی ئسولّی و گروپەکانی حەماس و جیهاد بیپارێزێت و لەگەلّ فتح و عباس بیانگەیێنێتە ئەنجام و ئاشتی بەرقەرار بێت.

لەگەلّ پەکین لەسەر زۆر مەسەلە لەهەولّی گۆڕینەوەی کارتەکاندایە، گلەیی لە پەکین هەیە لەسەر مافەکانی مرۆڤ و هەڕەشەکانی لە تایوان وتبت

واتا ئەمریکا لە ئێستادا بە تەنها کێشەی چەکە ئەتۆمیەکانی کۆریاو ئێرانی نییە، بەلّکو دەیەوێت وەکو زلهێزێك چاودێری وردی

سەرتاسەری جیهان بکات، تا پارێزگاری لە بەرژەوەندییەکانی و دۆستاکانی بکات و رێگریش لە مەترسیەکانی دوژمنەکانی بکات.

بەڵام بێگومان هەرکام لە کێشەکان، هەم پەیوەستن بە یەکەوە و هەم پێویستیان بە رۆڵی ئەمریکا هەیە، نابێ ئەوەشمان لە بیر بچێت، زۆربەی ئەو ئاڵووگۆڕانەی پاش جەنگی ساردو بە قازانجی وڵاتانی ژێر دەستە هاتنەدی واشنتۆن داینەمۆو دیسپلینەکردنەوەی وەزعەکەیان بووە، واشنتۆن هۆکاری سەرەکی پۆزەتیڤی هەنگاوەکان بووە.

خاڵێکە کە زۆرگرنگە لە پەیوەست بەم مەسەلانە وە کێشەی گەلی کورد لە پەیوەندی بە ئاڵووگۆڕەکان و کێشەکانی جیهان و ناوچەکەوە ئەویش ئەوەیە، کە کورد سەددە سەد قازانج دەکات. بەو مانایەی.

یەکەم: کێشەی کورد دیفاکتۆیەو پێویستی بە چارەسەرێکی واقیعی هەیە.

دووەم: کورد لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا یەکدەگرێتەوەو پاش جەنگی سارد دۆستایەتیەکی گەورەی واشنتۆنی کردوە.

سێیەم: بزاوتی سیاسی کوردستان هەم لەگەڵ ریفۆرم و ئازادی و دیموکراسیدایە کە واشتۆن هەوڵی بۆ دەدات و هەم دژی گەرای تیرۆرو گروپە تیرۆریستیەکانە، کە واشنتۆن دژایەتیان دەکات.

بۆیە پێموایە هەموو ئەم کێشە تازانە دەورو نەخشیان لەسەر کورد دەبێت، لە روانگەی سیاسەتی نوێ جیهان و بەتایبەتی ئەمریکاوە.

بەڵام دەمەوێت بە کورتی بڵێم سیاسەتی واشنتۆن لەسەرتاسەری دونیادا بەئێستاشەوە، لەم چەند خاڵەدا، خۆی دەنوێنێت، کە خودی ئەم کێشانەش، لەگەڵ ئەم خاڵ و فاکتەرانە ئاوێتەیە.

یەکەم : بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا، لە پێشەوەی ئەجێندای واشنتۆنە، بۆ هەر ئاڵوگۆڕو جوڵەیەك و روداوێك لەسەرتاسەری دونیادا.

دووەم : نەوت وەکو سەرچاوەیەکی گرنگ چاولێدەکات، ئەو ناوچانەی کە پڕ لەنەوت و یەدەگن، لە شوێنە پلە یەکەکان بۆ واشنتۆن، بەتایبەت کەنداوی فارسی، دەریای قەزوین و ئەمریکای لاتین و کوردستانیش لەو ناوەندەدا

سێیەم: تیرۆریزم یەکێکە لەو مەترسیانەی، کە لە ئەجێندای واشنتۆندا جێگەو شوێنێکی تایبەتی هەیەو دونیاشی لەسەر دوو ئاستی گروپی تیرۆریستی و گروپی دژی تیرۆریزم دارشتوە، ئەمەش بەپلەی یەکەم گروپە ئیسلامیەکان تێدا ریز بەندکراون.

چوارەم: کێشەی چەکی ئەتۆمی و بڵاوبونەوەی تەکنەلۆژیای مەترسیدار، جێگەی گرنگی هەیە لای واشنتۆن و دەیەوێت رێگری بکات لەوەدەستخستنی ئەو وڵاتانەی، کە مەترسیان هەیە لە مبارەیەوە.

پێنجەم: گرنیگدان بە چەمکەکانی ئازادی و دیموکراسی و مەدەنیەت، یەکێکە لەو خاڵانەی کە واشنتۆن دەیەوێت جێگەی سیستمە تۆتالیتارو میلیتارە تاکڕەو مەترسیدارەکان بگرێتەوە، زۆر

هەوڵدەدات لەسەرتاسەری دونیادا ئەم چەمکانە لەلایەن کۆمەڵگاوە قبوڵبکرێت.

شەشەم: ئاڵووگۆڕ لەو سیستمە سیاسیانەدا، کە لایەکەوە چەندەها ساڵە خۆیان سەپاندوە بەسەر دەسەڵاتداو دیکتاتۆریەت تێیاندا رواروەو دانانی سیستمی نوێ.

حەوتەم: بەردەوام کارکردن بۆ مانەوەی واشنتۆن وەکو تاک جەمسەرێکی بێ ڕەقیب، بەڵام لەسەر ئەساسی هاوکاری ئەوروپا.

عیراق لەمەترسیدایە، ئەمریکا بەرنامەی چییە؟

-١-

هەموو ئەو ڕووداوانەی ڕۆژانە لە بەغداو شارەکانی تری عیراق ڕوودەدەن و دەیان کەس دەکوژرێن(جا شیعە، یان سوننە)ن ناوی جۆراوجۆری لێدەنرێت.

چەمکی تیرۆرو تیرۆریست، کە بەهەموو کوشتارو تەقینەوەو توندوتیژیەك لەعیراق دەوترێت ئەم چەمکە داتاشراوی ئەمریکایە لە عیراق و هەرچی هێزە هاوپەیمانەکانی واشنتۆنیشە دەیلێنەوە.

بەڵام ئیتر ئەم چەمکەو ئەم قسەیە بۆ کوژرانی (٢٠٠)کەس لەناوچەی سەدر(١٠٠)کەس لە موسڵ و (٥٠)کەس لە کەرکوك و دیالە ڕۆژانە شتێکی بێمانەیە.

بێمانایە بەو مانایەی، ناکرێت واشنتۆن و عیراقیەکان ئیدی درۆبکەن و دان بەوەدا نەنێنن، کە ئەوە شەڕی تائیفی و مەزهەبیە، ئەوە شەڕی شیعەو سوننەیە!

ئەوە شەڕی هەشتا ساڵی رابردووەو ئێستا زمینەکەی رەخساوە، تا شیعەو سوننەکان بە بەرچاوی ئەمریکاوەو بە پاڵپشت و یارمەتی هێزە دەرەکیەکان بکەونە وێزەی یەکتری.

-٢-

دەبێ ئەمریکا لەپێش هەموو لایەنەکانەوە، چەند راستی هەیە بیزانێت و بیلێت:

یەکەم: داننان بەوەی عیراق بووەتە گۆرپانی ململانێی نێوان هێزە دەرەکییەکان لە نێوان (واشنتۆن و تاران و دیمەشق)و هێزە ناوخۆییەکانی (شیعەو سوننەو کورد).

دووم: حکومەت توشی شکست هاتوو، مالکی لەبەرنامە (٣٣) خاڵیکەی سەرەتای دەستبکاربونیەوە، نەیتوانیوە کەمترین خاڵ جێبەجێبکات و ئامادەنییە هێزەکانی حکومەتەکەی بەگژ میلیشاو سوپاکەی موقتدا سەدر و فەزیلە و بەدردا بکات و تۆمتباریان بکات، بەسەرچاوەی ئاژاوەو پەشێوەی.

سێیەم: واشنتۆن هەمیشە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە، کە دەبێ عیراق بە یەکگرتویی بهێنێتەوە، کە ئەمە گەورەترین درۆیەو عیراق چیدی ناتوانێ بە یەکگرتوی بهێنێتەوە، چونکە ئەوەندەی خاڵە جیاوازەکان زۆرترن، خاڵە هاوبەشەکان گرنگیان نەماوە.

چوارەم: کوژرانی (٦٦٠٠٠٠)کەس لەماوەی سێ ساڵدا کێ لێ بەرپرسە؟ کە واشنتۆن دەیخاتە ملی تیرۆریستەکانەوە، حکومەت خۆی لێ بێئاگا دەکات و هێزەکانیش حساب بۆ حکومەت ناکەن.

دەبێ واشنتۆن رایبگەیەنێت ئەم شەڕە ناوخۆیە، بەشێکی لە ئەستۆی خۆیدایەو هێزە دەرەکییەکان سەرەچاوەی پەشێوێن و

عیراقیەکانیش دەبێ خۆیان یەکلابکەنەوە، لەنێوان لایەنگری حکومەت و دۆستە دەرەکیەکانیان.

-٣-

تەقینەوەکانی سەدر نیشانیدا سوننەکان و حارپ چاری لەو کوشتارە خۆشنابن، کە شیعەکان بەرامبەریان دەکەن،

سەدریش داوای کورتکردنەوەی دەسەڵات و پەیوەندی سوننەو قاعیدەو حەرامکردنی کوشتنی شیعە دەکات و هەڕەشەش دەکات لە سوننەکان.

ئێرانیەکان یارمەتی شیعەکان دەدەن و هاوسۆزیەکی گەورەیان لە گەڵیاندا هەیە و سعودی و سوریەکانیش یارمەتی سوننەکان دەدەن و دەیانەوێت ئەو هاوسەنگیە راگرن.

ئێرانی و سوری و سعودییەکان، خۆیان رێکنین، ئەمەش رەنگدانەوەی لەسەر سیاسەتی دەرەوەشیان هەیە، بە تایبەتی لە عیراقدا، بەبێ ئەوەی خۆیان راستەوخۆ بەشداربن، بەڵام ئەوان بەلایانەوە ئاساییە چەند عەرەب(شیعەو سوننە) دەکوژرێن، گرنگ ئەوەیە بارودۆخی ئارامی عیراق تێکچێت و واشنتۆن توشی شکست بێت لەعیراق، توشی کێشەو قەیران بێت و ئەم وڵاتە جێبهێڵێت.

ئەو سێ لایەنەو لایەنەکانی تریش لەسەر ئەوە رێکن، با عیراقیەکان بکوژرێن بە پارەو چەکی ئەوان، بەڵام گرنگ ئەمریکا بە پلەی یەکەم زەرەر بکات.

ئەمریکا بۆ وەڵامی ئەم کێشانە زۆر تاکتیکی لە ستراتیژی خۆیدا بەکارهێناوە، بەڵام سەرکەوتوو نەبووە، بۆیە یەکێکی تر لەو هەنگاوانە چاوەڕوانی راپۆرتەکەی(بیکەر-هاملتۆن)ە. کە پێدەچێت ئەنجامەکانی ئەم راپۆرتە درێژە بکێشیت، بەتایبەتی دوای روداوەکانی سەدرو ئاڵۆزبونی عیراق، رەنگە راپۆرتەکە بەو خاڵانەدا بچێتەوە، کە پێشنیاری کردوە، بەتایبەتی پاش سەردانەکەی موعەلم بۆ بەغدا، مالکی بۆ تورکیاو سەردانی تاڵەبانی بۆ ئێران،کە پێناچێت ئەنجامەکانی پۆزەتیف بێت، بەو مانایەی مەرجەکانی تاران سەبارەت بە دەستهەڵگرتنی واشنتۆن و فشارەکانی بۆ سەر ئێران و هەڵگرتنی چەند گەمارۆیەك و تەحویلدانەوەی سازمانی موجاهدینی خەلق، دەسەڵاتی فراوانتر بۆ شیعەکان و کشانەوەی لەعیراق و مەرجەکانی دیمەشق بە چۆڵکردنی بەرزاییەکان جۆلان لەلایەن ئیسرائیل و داخستنی فایلی کوشتنی رەفیق حەریری و دەرهێنانی ئەجێندای روخانی رژێمی سوریا لەلایەن واشنتۆنەوە.

ئایا واشنتۆن دەتوانێت ئەم مەرجانە لەبەرامبەر دەستهەڵگرتنی تاران و دیمەشق لە قەیرانەکانی عیراق قبوڵبکات؟ بێگومان نەخێر! ئەی کەواتا راپۆرتەکەی بیکەرو پلانەکانی واشنتۆن چی دەبێت؟

فەرید زەکەریا لە دوایین بۆچونی خۆیدا دەڵێت" دەبێ چۆن واشنتۆن پشتگیری لەسەربەخۆیی تایوان دەکات و چۆنیش کاتی خۆی پاش کوژرانی چوار ملیۆن کەس نەیتوانی رێگری بکات لە جیابونەوەی کۆریای باکور و باشور.

دەبێ وەهاش مامەڵە لەگەڵ عیراق و بەتایبەتی کوردەکان بکات"

تازەترین بۆچونیش، بۆچونەکەی پیتەر گالبریسە کەدەڵێت" تا پێنج ساڵی ئایندە، کوردەکان سەربەخۆیی خۆیان بەدەستدێنن و دەبێ واشنتۆن پشتگیریان بکات".

ئێستا واشنتۆن دەبێ دان بە هەڵەکانی پێشودا بنێت و لەخەمی چارەسەری ئێستاشدا بێ، تا کێشەکان لەدەست دەرنەچون، چونکە لەپاش هەڵبژاردنەکانی دیموکراتەکان لە دەورەی پێشوتردا، واشنتۆن بە پەلە لە سۆماڵ کشایەوە.

پرسیارەکە ئەوەیە ئێستا عیراق لە مەترسیدایە، لەوپەڕی مەترسیدایە، ئایا واشنتۆن بەرنامە و ئەجێندای کارکردنی چییە؟